Coğrafya

3. FASİKÜL

9. SINIF

Yerleşme - Ülkeler İnsan ve Çevre

- 298 soru
- Kavram Yanılgıları
- Bilgi Teknolojileri Uyarlamaları
- PISA Tarzı Sorular
- ÖSYM Çıkmış Sınav Soruları
- Video Çözümler

ÇAP
çap yayınları®

Teşekkürler...

Değerli öğretmenlerimiz
Semra ÇEVİK'e, Nurullah GÜNDÜZ'e,
Hasan YILMAZ'a, Osman ÖZDEN'e,
Sedat SAYIN'a, Muhammed DUMAN'a,
Hulusi DEMİR'e, Osman USTA'ya ve
Mennan KIZILTUNÇ'a
katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Bu kitap **MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM VE TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI**nın
19.01.2018 tarih ve 26 sayılı kararı ile belirlenen
ORTAÖĞRETİM COĞRAFYA DERS PROGRAMINA
GÖRE HAZIRLANMIŞTIR.

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Oğuz GÜMÜŞ

EDİTÖR
Hazal ÖZNAR

DİZGİ
ÇAP Dizgi Birimi

SAYFA TASARIM - KAPAK
F. Özgür OFLAZ

1. BASKI
Eylül 2018

İLETİŞİM

ÇAP YAYINLARI®

Ostim Mah. 1207 Sokak
No: 3/C–D Ostim / Ankara

Tel: 0312 395 13 36
Fax: 0312 394 10 04

www.capyayinlari.com.tr
bilgi@capyayinlari.com.tr
twitter.com/capyayinlari
facebook.com/capyayinlari
instagram.com/capyayinlari

Gelecek için hazırlanan
vatan evlâtlarına, hiçbir
güçlük karşısında yılmayarak
tam bir sabır ve metanetle
çalışmalarını ve öğrenim gören
çocuklarımızın ana ve babalarına
da yavrularının öğreniminin
tamamlanması için hiçbir
fedakârlıktan çekinmemelerini
tavsiye ederim.

K. Atatürk

Ön Söz

Değerli Öğrenciler,

Çap Yayınları olarak konuları en iyi şekilde kavrayabilmeniz için yeni bir anlayışla elinizdeki fasikülleri oluşturduk. Fasiküllerimiz aşağıdaki içeriklere sahiptir:

Kazanım Sayfası: Bir konunun hangi sırayla ve toplam kaç kazanımda anlatılacağını gösterir.

Bilgi Sayfası: Her alt konu ile ilgili gerekli bilgilerin ve kısa örneklerin yer aldığı sayfalardan oluşmuştur.

Aktif Öğrenme: Her konuda, gördüğünüz kavramları kullanarak konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak şekilde tasarlanmıştır.

Uygulama Alanı: Konu içinde öğrenilen kavramların pekiştirilmesi için hazırlanan etkinlikler ile kazanımlar daha net anlaşılacaktır.

Pekiştirme Testleri: Anlatılan konuların sizin tarafınızdan iyice pekiştirilmesini sağlamak için biraz da farklı sorulara yer verilerek oluşturulmuştur.

PISA: Ünite bitiminde sizin okulda öğrendiğiniz bilgi ve becerileri günlük yaşamda kullanma, okuduğunuzu anlama ve yorumlama becerinizi ölçmek için hazırlanmıştır.

Tam Tur: Karma testlere geçmeden önce ünitede öğrettiğiniz tüm bilgileri toplu halde bulabilmeniz ve konu tekrarlarında öğrencilerinize yardımcı olması amacıyla hazırlanan bölümdür.

Acemi, Amatör, Uzman ve Şampiyon testleri: Ünite bitiminde dört ayrı zorluk seviyesine göre oluşturulmuş TAMAMI VİDEO ÇÖZÜMLÜ olan karma sorulardan oluşmaktadır. Öğrencilerinizi acemi seviyesinden alıp şampiyon seviyesine taşımak hedeflenmiştir.

ÖSYM Soruları: Üniversite giriş sınavlarında sorulmuş sorular, en son yapılan sınavdan geriye doğru ve yine TAMAMI VİDEO ÇÖZÜMLÜ bir şekilde sunulmuştur.

Yayınevimize ait olan akıllı telefon uygulamasını (cApp) indirip soruların video çözümlerine ulaşabilirsiniz.

Hepimizin ortak amacı olan eğitimli ve vicdanlı bir toplum için daha verimli eğitim materyallerinin oluşturulmasında görüş ve önerilerinizi bizimle paylaşacağınızı düşünerek sağlıklı ve huzurlu bir öğretim yılı diliyoruz.

Bülent POLAT

bpolat@capyayinlari.com.tr

Kemal İLKAY

kilkay@capyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

KAZANIMLAR

Kazanım 1 : 9.2.1. Yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörleri analiz eder.
Yerleşme yeri seçiminde etkili olan faktörlere yer verilir.

Kazanım 2 : 9.2.2. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar.
a) Toplu ve dağınık yerleşmelerin oluşumunda etkili olan faktörlere yer verilir.
b) Kır ve şehir yerleşmelerinin oluşumunda etkili olan faktörlere yer verilir.

Kazanım 3 : 9.2.3. Türkiye'de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar.
Türkiye'deki ilk yerleşme örneklerine (Göbeklitepe, Çatalhöyük, Alacahöyük) yer verilir.

Kazanım 4 : 9.2.4. Türkiye'deki yerleşim birimlerini idari fonksiyonlarına göre ayırt eder.
Türkiye'nin idari yapısı verilirken ülkenin mevcut sınırlar dâhilinde bölünmez bütünlüğüne vurgu yapılır.

Kazanım 5 : 9.3.1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir.
a) Şekilsel ve işlevsel bölge ayrımına yer verilir.
b) Türkiye'den ve dünyadan farklı bölge örneklerine yer verilir.

Kazanım 6 : 9.3.2. Bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini örneklerle açıklar.

Kazanım 7 : 9.3.3. Harita kullanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri sınıflandırır.

Kazanım 8 : 9.4.1. İnsanların doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir.
Karadeniz Sahil Yolu, Maltepe Sahil Parkı, Avrasya Tüneli, Osman Gazi Köprüsü, Ordu-Giresun Hava Limanı, Marmaray ve BAE-Dubai Palmiye gibi örneklere değinilir.

Kazanım 9 : 9.4.2. Doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimleri sonuçları açısından değerlendirir.
a) Örnek olaylardan hareketle insanın atmosfer, litosfer, hidrosfer ve biyosfer üzerindeki etkilerine yer verilir.
b) İnsanların doğal ortam üzerinde gerçekleştirdikleri değişimlerde, doğaya karşı duyarlı olmalarının gerekliliği vurgulanır.

Anahtar Kelimeler

Yerleşme	Toplu Yerleşme	Karma Bölge	Radyoaktif Kirlilik
Barınak	Büyükşehir	Kalkınma Bölgesi	Orman Tahribi
Anökümen	Fonksiyon	Doğal Bölge	Mesken
Ökümen	İşlevsel Bölge	Neolitik	Küresel Isınma
Köyaltı Yerleşmesi	Şekilsel Bölge	Gürültü	Asit Yağmuru

Bilgi ve İletişim Teknolojisi Kullanımı

Bilgisayar, tablet, cep telefonu vb. cihazlarınızdan

https:/www.eba.gov.tr

sitelerinden herhangi birine girerek, denklem çözümü, eşitsizlik çözümü, grafik çizimi vb. işlemleri yaparak öğrendiğiniz konularla ilgili daha detaylı ve görsel bilgilere ulaşabilirsiniz.

A. YERLEŞME VE YERLEŞMENİN GELİŞİMİ

İnsanların içinde yaşadığı ve çeşitli ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirdiği alanların tümüne **yerleşme** denir. Yerleşmeler, tarihsel süreçte büyük değişim yaşamıştır. Yaşanılan çevrenin coğrafi şartlarına bağlı olarak insanoğlu ilk önce mağara, ağaç kovuğu gibi doğal barınakları kullanmışlardır. Daha sonra doğal çevreden elde ettiği malzemelerle inşa ettiği kulübe ve çadırlarda yaşamış, günümüzde ise çok katlı binalar ve gökdelenlerde yaşamaya başlamıştır.

İnsanoğlu doğal çevrenin olumsuzlukların korunmak için yerleşmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçlar içerisinde iklimin olumsuz etkilerinden ve yabani hayvanlara karşı korunma, güvenli bir alanda dinlenme ve uyuma ile yaşam malzemelerini güvence altına alarak saklama gelmektedir.

İlk yerleşmelerin konumu belirlenirken;

- Su kaynaklarına yakın olması
- Verimli tarım alanlarının bulunması
- Yakacak temini ve meyve toplama için ormanların bulunması
- Av hayvanları bakımından zengin olması
- Korunaklı bir alanda bulunması

gibi bazı özelliklere dikkat edilmiştir.

Dünya üzerindeki ilk yerleşmeler ılıman kuşakta içerisinden akarsular geçen verimli tarım alanları olan Nil, Fırat ve Dicle, Ganj ve İndus ile Sarıırmak nehirlerinin vadileriyle Orta Amerika'da Meksika'da ve Güney Amerika'da And Dağları üzerinde ortaya çıkmıştır.

Paleolitik dönemde avcı ve toplayıcı olan insanoğlu daha çok doğal barınaklar olan mağaralara, ağaç kovuklarına ve kaya çıkıntılarının altına yerleşmiştir. Bu mağaralar içerisinde Çin'deki Çukutien, Almanya'daki Neandertal, Türkiye'de Karain (Antalya) ve Yarımburgaz (İstanbul) mağaraları bulunmaktadır.

Günümüzden yaklaşık 10.000 yıl önce son buzul çağının sona ermesiyle birlikte tarım ve hayvancılığın başlamasıyla birlikte insanlar inşa edilmiş yerleşmelerde yaşamaya başlamıştır. Özellikle içerisinde akarsu ve göllerin bulunduğu tarım alanlarında ilk köy yerleşmelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tarımsal üretimin artmasıyla birlikte bazı köylerin büyüyerek ilk tarım şehirlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buralarda güvenlik kaygısıyla şehirlerin etrafı surlarla çevrilmiş ve şehir devletleri ortaya çıkmıştır.

Kalkolitik dönemle birlikte madenler işlenmeye başlamıştır. Bu dönemde insanoğlu bakır, kalay ve demir gibi bazı madenleri işlemeye başlamıştır. Bu madenlerin işlenmesi için enerji kaynağı olarak odun kullanıldığı için yerleşmeler yine ormanlara yakın alanlarda gelişmiştir. Madenleri kullanan devletler güçlenerek büyük imparatorluklar kurmuşlardır.

Dünya nüfusunun zamanla artması, şehirlerin büyümesine ve sayısının artmasına neden olmuştur. Devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte bazı şehirler yönetim açısından önem kazanmıştır. Roma bu şehirlerin en ünlüsüdür. 1800'li yıllarda Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesi şehirleşme olgusunu değiştirmiş ve çalışmak için şehirlere akan insanlarla çok büyük sanayi şehirleri doğmuştur. Bu dönemde büyük taş kömürü havzalarında çok sayıda sanayi şehri ortaya çıkmıştır.

Yerleşmeyi etkileyen çeşitli doğal ve beşeri faktörler bulunmaktadır. İklim, yer şekilleri, su kaynakları, bitki örtüsü, jeolojik yapı (kayaçlar), doğal afetler yerleşmeleri etkileyen doğal faktörlerken, tarım, sanayi, ticaret, ulaşım, turizm, madencilik, savaşlar beşeri faktörler içerisinde yer almaktadır.

Yeryüzünde yerleşmelerin dağılışı düzenli değildir. Dünya üzerindeki yerleşilmiş ya da yerleşilebilir alanlara **ökümen**, yerleşilmemiş alanlara da **anökümen** denir. Bazı alanlarda yerleşmeler oldukça yoğunken, bazı alanlarda çok seyrektir. Yerleşmelerin yeryüzüne dağılışını etkileyen faktörler arasında;

- Denizler ve okyanuslar
- Kutuplar ve buzullarla kaplı alanlar
- Çöller ve kurak bölgeler
- Ormanlar ve bataklık alanlar
- Dağlık alanlar
- Verimsiz topraklar

bulunmaktadır.

İklim koşullarının ılıman olduğu yağış miktarının buharlaşma miktarına yakın olduğu bölgeler yerleşmelerin kurulası için en elverişli alanlardır. Aşırı sıcak, aşırı nemli, yağışın

çok az veya çok soğuk olduğu bölgeler yerleşmeler için uygun değildir. Tarımsal üretim açısında yer şekillerinin düz olduğu alanlarda yerleşmeler daha çok kurulurken, engebeli alanlarda yerleşmeler azalmaktadır. Su yaşam için çok nemli olduğu için yerleşmeler su kaynakları bakımından zengin olan alanlarda toplanmışlardır. İlk yerleşmeler ormanlık alanlarda ortaya çıkarken, bugün ormanlar yerleşmeleri sınırlandıran bir faktördür. Bu alanlarda ancak küçük kırsal yerleşmeler kurulmaktadır. Yine doğal afetlerde yerleşmelerin dağılışını etkileyen doğal faktörler arasında yer alır.

Beşeri faktörler bir bölgede yerleşmelerin sayısının artmasına neden olur. Verimli tarım alanları, zengin maden yatakları çevresinde, ulaşımın yaygınlaştığı alanlarda, sanayi tesislerinin yoğunlaştığı yada turizm olanaklarının çeşitlendiği alanlarda yerleşmeler artmaktadır.

B. YERLEŞME DOKU VE TİPLERİ

Yerleşmeler kuruldukları alanın doğal ve beşeri özelliklerine göre zamanla değişebilir. Doğal koşulların uygun oluğu bir alanda kurulan kırsal bir yerleşme burada bulanacak bir maden yatağına bağlı olarak hızla büyüyüp bir kent yerleşmesi haline gelebilir. Yerleşmeler büyüklüklerine göre kırsal yerleşmeler ve kentsel yerleşmeler olarak ikiye ayrılır. Yerleşmelerin sınıflandırılmasında nüfus sayısı ve ekonomik faaliyet türleri dikkate alınmaktadır.

1. Kırsal Yerleşmeler

Nüfusu 10.000'den az olan ve geçimin tarım ve hayvancılıktan sağladığı yerleşmelere **kırsal yerleşmeler** denir. Kırsal yerleşmeler nüfus büyüklüğüne, dokusuna, yerleşme planına, kurulduğu yere ve ekonomik işlevine göre sınıflandırılabilir.

a. Nüfus Büyüklüğüne Göre Kırsal Yerleşmeler

Nüfusuna göre kırsal yerleşmeler kasabalar, köyler ve köyaltı yerleşmeleri olmak üzere üçe ayrılır.

Kasabalar (Belde): Nüfusu 2.000 ile 10.000 arasında değişen köy ile kent arasında, geçiş özelliği gösteren ve belediye teşkilatının bulunduğu yerleşmelere **kasaba** denir. Kasabalarda ekonomik faaliyet genellikle tarım ve hayvancılığa dayanır. Ancak buralarda bazı el sanatları ve atölyeler (marangozluk, demircilik, ayakkabı tamirciliği vd) gelişmiştir. Kasabalar çevre köylerin pazarı durumundadır.

Köy Yerleşmeleri: Nüfusu 2000'den az olan, bir muhtar tarafından yönetilen, üretici nüfusun fazla olduğu, iş bölümünün belirgin olmadığı, ekonomik faaliyetin tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu, konutlarda yapı malzemesinin doğadan temin edildiği yerleşmelerdir. Köylerde otlak, mera, çeşme gibi ortak mallar da bulunur.

Köyaltı Yerleşmeleri: Köyaltı yerleşmeleri birkaç ev ile eklentilerinden, köye kadar değişen farklı büyüklükteki yerleşmelerdir. Bu yerleşmelerin ortaya çıkmasında;

- Devlet arazilerinin toprağı olmayan ailelere verilmesi
- Arazinin engebeli olması
- Tarım arazilerinin yaşam alanlarına uzak olması
- Hayvanları otlatma alanlarının sınırlı olması
- Aileler arasında anlaşmazlık olması vb.

gibi faktörler etkili olmuştur. Köyden küçük yerleşmeler geçici ya da sürekli yerleşme özelliği gösterir. Yayla, kom, ağıl, oba, dam, dalyan geçici yerleşme; çiftlik, mahalle, mezra ve divan sürekli yerleşmedir. Geçici yerleşmelerin uygun konumda bulunan bir kısmı zamanla sürekli yerleşmelere dönüşebilir.

b. Dokusuna Göre Kırsal Yerleşmeler

Yerleşmeyi oluşturan konutların dağılışı yerleşmenin dokusunu oluşturur. Dokusuna göre yerleşmeler dağınık, toplu ve gevşek dokulu olabilir.

Dağınık dokuda evler tek tek ya da kümeler halinde birbirinin uzağına kurulmuştur. Evler arasında bahçe ve tarlalar yer alır. Su kaynaklarının sınırlı olduğu kurak alanlarda **toplu yerleşmeler** görülür. Suyun az olduğu yerlerde ve arazinin düz olduğu ovalık alanlarda insanlar evlerini birbirine yakın olarak kurmaktadırlar. Evler genellikle bir su kaynağının çevresinde toplanmış durumdadır. Bu iki dokunun arasında bir de **gevşek dokulu** yerleşmeler bulunur. Konutlar genellikle birkaç tanesi bir arada bulunacak şekilde geniş bir alana yayılmış olur. Karadeniz'in kıyı kuşağında gevşek dokulu yerleşmeler yaygındır.

AKLINDA OLSUN

Yağış miktarının fazla, su kaynaklarının zengin, yer şekillerinin engebeli ve tarım alanlarının parçalı olduğu bölgelerde dağınık yerleşmeler ortaya çıkar. Ancak yağış miktarının az, su kaynaklarının fakir, yer şekillerinin sade ve tarım alanlarının geniş olduğu bölgelerde toplu yerleşmeler ortaya çıkar.

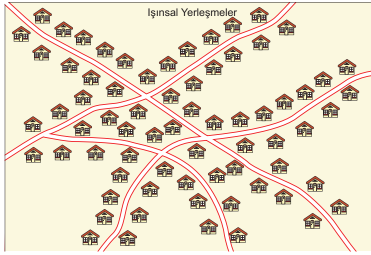

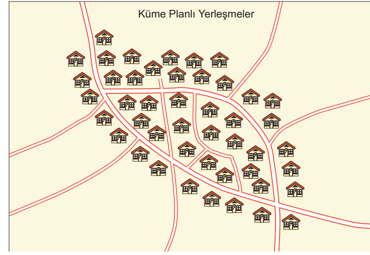
c. Yerleşme Planına Göre Kırsal Yerleşmeler

Kırsal yerleşmeler bazı doğal ve beşerî çevre etmenlerine bağlı olarak değişik planlarda bulunabilirler. Yerleşmeyi oluşturan konutlar bir yolun etrafında sıralanmasıyla **yol boyu yerleşmeleri**, demir yolu veya akarsu vadisi gibi alanlar boyunca uzanmasıyla **hat boyu** veya **çizgisel yerleşmeler**, genellikle düz bir alanda değişik doğrultuda gelen yolların birleşme noktasında **ışınsal planlı yerleşmeler**, ova tabanı gibi düz bir alanda konutların bir meydanın etrafında toplanmasıyla **dairesel planlı yerleşmeler** ve yerleşme çekirdeklerinin birbirine yakın ve düzensiz konumlandırıldığı alanlarda ise **küme planlı yerleşmeler** görülür.

d. Kırsal Yerleşmelerde Meskenlerde Kullanılan Malzemeler

Kırsal yerleşmelerde genellikle doğal çevreden elde edilen malzemeler mesken yapımında kullanılmaktadır. Bölgenin iklim özelliklerine, doğal çevreden inşa malzemelerinin temin ediliş kolaylığına göre değişim görülebilmektedir. Kırsal kesimlerde inşa edilen meskenlerde ağaç, taş, toprak, kar – buz, çeşitli bitkisel ya da hayvansal malzemeler kullanılabilir. İnsanların bilgi birikimine, ekonomik gelir seviyesine, göre doğal malzemelerden uzaklaşıp betonarme meskenlere yönelim gerçekleşebilmektedir.

Kolay işlenebilen Kalker, volkanik tüf ve metamorfik şist gibi kayaların yaygın olduğu yerlerde meskenlerin yapımında genellikle taş kullanılır. Türkiye'de Kapadokya çevresi, Diyarbakır ve Akdeniz kıyılarında taş meskenler yaygındır.

Yağış miktarının az olduğu kurak ve yarı kurak iklim bölgelerinde, meskenlerde kerpiç kullanılır. Burada özellikle kil oranı yüksek olan topraklar bitkisel malzemeyle karıştırılarak güneşte kurutulur ve kerpiç adı verilen malzeme elde edilir. Daha sonra bu kerpiçlerle yapılan meskenin dış ve iç yüzeyi çamurdan bir sıva ile kaplanır. Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya ile Türkiye'de karasal iklimin görüldüğü alanlarda kerpiç meskenlere yaygın olarak rastlanır.

Yağış miktarının arttığı ormanlık alanlarda konut inşasında ise genellikle ahşap malzemeler kullanılmaktadır. Kanada'nın kuzeyi, İskandinavya, Amazon ve Kongo havzaları, Endonezya Adaları ve Türkiye'de Karadeniz kıyılarında yaygın olarak görülür.

Yüksek enlemlerdeki soğuk alanlarda inşaat malzemesi olarak genellikle sıkıştırılmış kar kullanılmaktadır. Kar, içerisindeki boşluklarda hapsolan durgun hava nedeniyle kötü bir iletkendir, bu nedenle içerinin çok soğumasını engeller. İglu adı verilen bu yerleşmelerin içi de genellikle ren geyiği derisiyle kaplanır. Kanada'nın kuzeyi, Grönland Adası ve İskandinavya'da iglulara rastlanılmaktadır.

Hayvancılık faaliyetlerinin yaygın olduğu alanlarda hayvanlardan elde edilen yün ve kıllarla çadır yapılmaktadır. Özellikle göçebe hayvancılıkla geçinen insanlar bu tip meskenlerde barınmaktadır. Kimi alanlarda ise insanlar sazdan ya da kamıştan yaptıkları evlerde yaşarlar. Bazı kırsal yerleşmelerde ise bu malzemelerin bir kaçının karışımı kullanılabilmektedir. Örneğin bazı evlerin temeli taştan, duvarları topraktan elde edilen kerpiç malzemeden, çatısı ise ahşap malzemeden yapılmaktadır.

2. Kentsel Yerleşmeler

Nüfusu 10.000'den fazla olan yerleşmelere **kentsel yerleşmeleri** denir. Kentsel yerleşmelerde nüfusun önemli bir kısmı, sanayi ya da hizmetler gibi tarım dışı sektörlerde çalışır. Kentler nüfus sayılarına ve fonksiyonlarına göre sınıflandırılır.

- **Nüfuslarına Göre Kentler:** Nüfuslarına göre, kentler dörde ayrılır.
- **Küçük Kentler:** Nüfusları 10.000 – 100.000 arasında olan yerleşmelerdir.
- **Orta Büyüklükteki Kentler:** Nüfusları 100.000 – 500.000 arasında olan yerleşmelerdir.
- **Büyük Kentler:** Nüfusları 500.000 – 1.000.000 arasında olan yerleşmelerdir.
- **Metropoliten Kentler:** Nüfusları 1.000.000'dan daha fazla olan yerleşmelerdir.
- **Fonksiyonlarına Göre Kentler:** Kentlerde genellikle birden fazla ekonomik fonksiyon gelişmiştir. Kentler tarım, sanayi, ticaret, ulaşım, çeşitli hizmetler, turizm, eğitim, liman ya da idari fonksiyona sahip olabilir.

Genellikle küçük kentlerde **tarım** fonksiyonu ön plandadır. Verimli ovaların içerisinde kurulmuş bu kentlerde ekonomik faaliyet tarım ve tarıma dayalı sanayiye bağlı olarak gelişir. Bu grupta yer alan şehirlerde ormancılık, balıkçılık ve turizm faaliyetleri de yapılabilir.

Sanayi Devrimi ile birlikte çalışanların büyük kısmının sanayi tesislerinde çalıştığı **sanayi** şehirlerini ortaya çıkarmıştır. Sanayi kuruluşları bu şehirlerde ticaret ve ulaşım faaliyetlerinin de gelişmesine neden olur. İlk sanayi kenti Manchester'dır.

Gelişiminde başkent olması rol oynayan kentler **idari** şehirlerdir. Washington, Londra, Paris, Moskova ve Ankara önemli idari şehirlerdir.

Üniversitelerin yer aldığı, sanat faaliyetleri, festivaller, bilimsel ve kültürel etkinliklerin düzenlendiği kentler **kültür** kentleridir. Oxford, Cambridge, Kahire, İstanbul, İzmir, Antalya, Ankara, Adana ve Eskişehir önemli kültür kentleridir.

Ticaret şehirleri yoğun olarak ticaretin yaşandığı kentlerdir. Bu kentler önemli yol kavşaklarında kurulmuşlardır. New York, Hong Kong, İstanbul, Kayseri, Gaziantep, Mersin ve Trabzon önemli ticaret kentleridir.

Hinterlandı geniş olan ve deniz ulaşımının önemli yer tuttuğu kentler **liman** şehirleridir. Rotterdam, Marsilya, Hamburg, Şangay, İstanbul, İzmir, Mersin, Trabzon ve İskenderun önemli liman kentleridir.

Turizm şehirlerinde yaşayan insanların önemli bir kısmı, gelirlerini turizm ve onun çeşitlendirip desteklediği iş kollarından sağlar. Bu şehirler doğal güzellikler ve tarihi eserler bakımından elverişli konumda olan kentlerdir. Paris, Roma, Venedik, İstanbul, Antalya, Fethiye, Bodrum, Kuşadası ve Çeşme önemli turizm kentleridir.

Yer altı kaynakları bakımından zengin olan alanlarda kurulup gelişen kentler **madencilik** şehirleridir. Essen, Donetsk, Kerkük, Zonguldak, Soma, Batman ve Divriği önemli madencilik kentleridir.

Dinî fonksiyonu olan şehirler, bir veya birden fazla dinî inancın merkezi ya da önemli dinî eserlerin bulunduğu yerlerdir. Bu şehirler, yılın belli dönemlerinde ya da tamamında ziyaret edilmektedir. Bu durum; ticaret, ulaşım, turizm gibi sektörlerin de gelişmesini etkilemiştir. Mekke, Medine, Kudüs, Roma ve Lhasa dinî şehirlere örnek verilebilir.

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

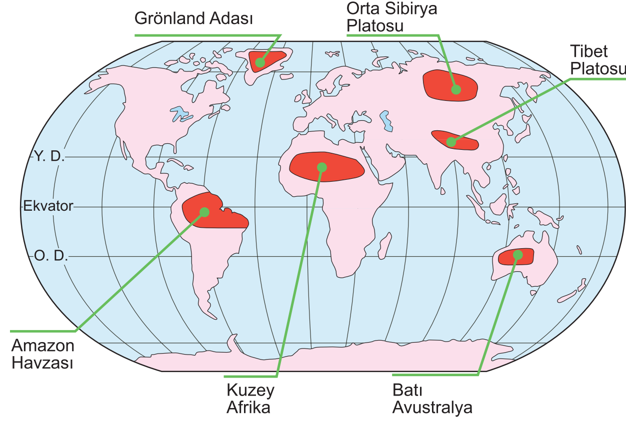
1. İnsanların içinde yaşadığı ve çeşitli ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirdiği alanların tümüne .... denir.
2. Yaşanılan çevrenin coğrafi şartları .... seçimlerini de etkilemektedir.
3. Dünya üzerindeki ilk yerleşmeler .... kuşakta içerisinden .... geçen verimli tarım alanlarında kurulmuştur.
4. Nil, Fırat ve Dicle, Ganj ve İndus ile Sarıırmak nehirlerinin vadileri .... yerleşimlerin kurulduğu alanlardır.
5. Paleolitik dönemde avcı ve toplayıcı olan insanoğlu daha çok .... lara yerleşmiştir.
6. 1800'li yıllarda .... 'nin gerçekleşmesi şehirleşme olgusunu değiştirmiş ve büyük şehirleri doğmuştur.
7. Dünya üzerindeki yerleşilmiş ya da yerleşilebilir alanlara ...., yerleşilmemiş alanlara da .... denir.
8. Karalar üzerinde yerleşmeyi sınırlandıran en önemli faktör .... dir.
9. .... ve .... yerleşmeyi etkileyen en önemli iklim elemanlarıdır.
10. .... bölgede insanlar genellikle 1000 metreden daha yüksek alanlara yerleşirler.
11. İnsanların geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağladığı ve nüfusu 10.000'den az olan yerleşmelere .... denir.
12. Kırsal yerleşmeler .... ve .... yerleşmeleri olarak ayrılır.
13. Yayla, kom, ağıl, oba, dam, dalyan .... yerleşme; çiftlik, mahalle, mezra ve divan .... yerleşmedir.
14. Su kaynaklarının sınırlı olduğu kurak alanlarda .... yerleşmeler görülür.
15. Karadeniz kıyıları gibi yağış miktarının fazla, su kaynaklarının bol olduğu, engebeli alanlarda .... yerleşmeler kurulmaktadır.
16. Türkiye'nin ... bölgelerinde genellikle toplu dokulu yerleşmeler hakimdir.
17. Kentsel yerleşmelerde nüfusun önemli bir kısmı, ... ya da .... gibi tarım dışı sektörlerde çalışır.
18. Kurak ve yarı kurak bölgelerde yağış miktarının az olması, meskenlerde .... malzemenin kullanılmasına neden olmuştur.
19. Yağış miktarının arttığı ormanlık alanlarda konut inşasında ise genellikle .... malzemeler kullanılmaktadır.
20. Kar malzemesinden yapılan ...... adı verilen bu yerleşmelerin içi de genellikle ren geyiği derisiyle kaplanır.
21. .... ve .... yapının yaygın olduğu yerlerde meskenlerin yapımında genellikle taş kullanılır.
22. Yerleşmeyi oluşturan konutlar bir yolun etrafında sıralanmasıyla .... yerleşmeleri meydana gelir.
23. Arazinin .... ve su kaynaklarının fazla olduğu yerlerde dağınık yerleşmeler artış gösterir.

yerleşme
barınak
ılıman
akarsular
ilk
mağara
Sanayi Devrimi
ökümen
anökümen
iklim
Yağış
sıcaklık
Ekvatoral
kırsal yerleşmeler
köyler
köyaltı
geçici
sürekli
toplu
dağınık
iç
sanayi
hizmetler
toprak
ahşap
İglu
Karstik
volkanik
yol boyu
engebeli

UYGULAMA ALANI

1 Aşağıdaki haritada yeryüzündeki yerleşmeye uygun olmayan bazı alanlar gösterilmiştir.
Bu bölgelerde yerleşmeyi sınırlandıran temel faktörleri verilenler arasından seçerek eşleştiriniz.

Amazon Havzası : ....

Kuzey Afrika'nın İç kesimleri : ....

Batı Avusturalya : ....

Tibet Platosu : ....

Sibirya Platosu : ....

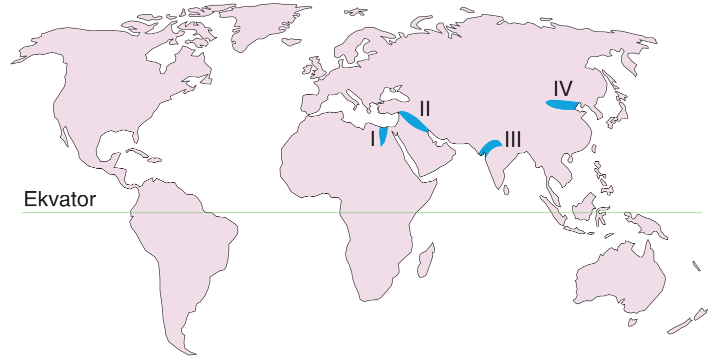
Grönland Adası : ....

I. Soğuk ve elverişsiz iklim şartları
II. Yükselti sıcaklık ve kuraklığın etkisi
III. Yoğun bitki örtüsü
IV. Buzulların geniş alanlara yayılması
V. Yüksek ve engebeli arazinin etkisi

2

İlk medeniyetlerin kuruldukları yerler genellikle tatlı su kaynaklarının yakın çevresi olmuştur. Yandaki haritada ilk medeniyetlerden bazılarının kuruldukları yerler gösterilmiştir.

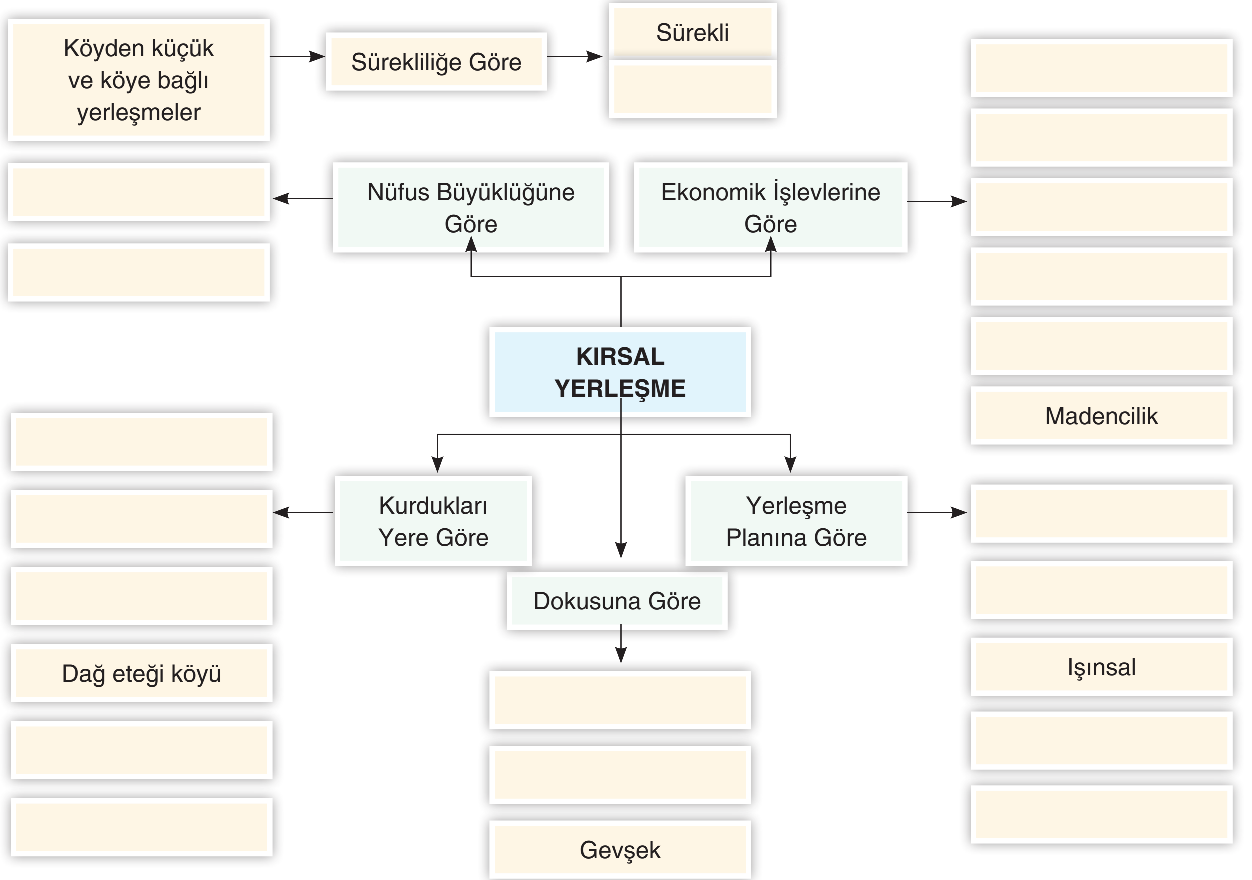
Haritada gösterilen medeniyet belgeleri ve kuruldukları akarsu kenarlarını yandaki tabloda eşleştiriniz.

	Akarsu	Medeniyet
I		
II		
III		
IV		

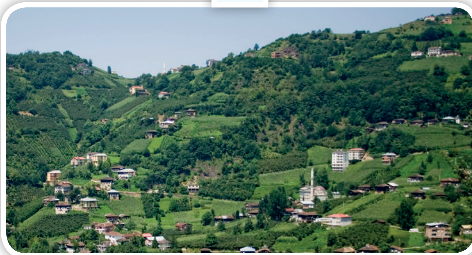
3 **Aşağıdaki kırsal yerleşme türlerini gösteren kavram haritasını verilen kavramları uygun yerlere yazarak tamamlayınız.**

Kasaba, Geçici, Orman köyü, Köy, Tarım, Balıkçılık, Vadi köyü, Toplu, Hayvancılık, Ova köyü, Dairesel, Dokumacılık, Deniz kıyısı köyü, Dağınık, Akarsu boyu köyü, Yol boyu, Küme, Hat boyu, Ormancık

4 **Aşağıda verilen fotoğraflardaki yerleşme dokularının nasıl olduğu fotoğrafların altına yazınız. Bu yerleşme dokularının üçer özelliğini yazınız.**

A

I : ....

II : ....

III : ....

B

I : ....

II : ....

III : ....

5 Günümüzde şehirlerin çeşitli fonksiyonları bulunmaktadır. Bu fonksiyonlardan bir tanesi çok fazla ön plana çıktığında şehir bu yönüyle tanınmaktadır.

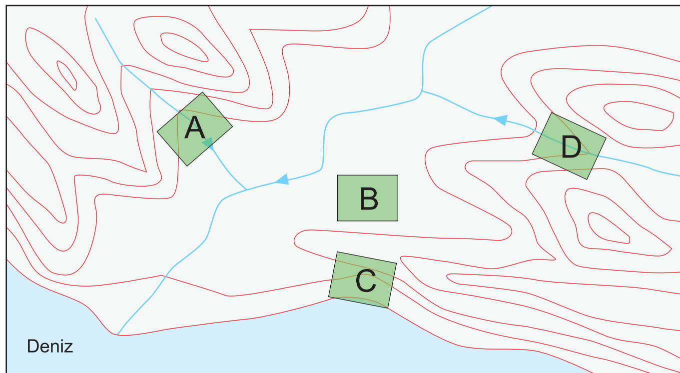
Aşağıdaki haritada verilen öne çıkan fonksiyonunu verilenler arasından seçerek eşleştiriniz.

San Francisco	Dini Şehir	Moskova
	Sanayi Şehri	
Mekke	İdari Şehir	New York
	Ticaret/Finans Şehri	
Rotterdam	Teknoloji Şehri	Manchester
Konya	Tarım Şehri	Tokyo

6 Kuruldukları yere göre kırsal yerleşmeler "orman köyü, ova köyü, vadi köyü, dağ eteği köyü, deniz kıyısı köyü, akarsu boyu köyü" olmak üzere farklı türlere ayrılır. Aşağıda bir bölgenin topografya haritası verilmiştir.

Taralı yerlerde hangi tür kırsal yerleşmeler olabileceğini yazınız.

A .... B ....

C .... D ....

PISA

Yerleşmeler bulunduğu alanın doğal ve beşeri özelliklerine göre yada yürütülen farklı ekonomik faaliyet türüne göre, toplu, dağınık yada gevşek dokuda olabilirler. Bir yerleşmenin toplu ve dağınık olmasını etkileyen en önemli faktör iklim ve yer şekilleridir. Türkiye'de Karadeniz kıyılarında genellikle dağınık dokuda yerleşmeler görülürken, iç bölgelerde toplu yerleşmelere daha yaygın rastlanır. Aşağıda toplu ve dağınık dokuya örnekler verilmiştir.

1. Toplu yerleşme dokusunun görüldüğü bir alanın doğal özelliklerini maddeler halinde belirtiniz.

2. Dağınık yerleşme dokusunun görüldüğü bir alanın doğal özelliklerini maddeler halinde belirtiniz.

3. Her iki dokuya sahip yerleşmelerin görüldüğü alanların doku özellikleri düşünüldüğünde kırsal yerleşmelerin inşasında hangi malzemelerin kullanılması gerekecektir.

1 PEKİŞTİRME TESTİ

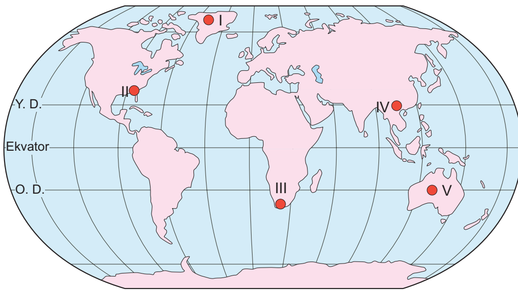

1. Dünyada kurulan ilk yerleşim alanlarının belirlenmesinde daha çok doğal çevre şartları etkili olmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi bu doğal çevre şartlardan biri <u>değildir</u>?

A) Tatlı su kaynakları
B) Verimli topraklar
C) Uygun iklim koşulları
D) Ulaşım sistemleri
E) Uygun yer şekilleri

2. Dünyada yerleşmeye uygun yerler olduğu gibi bunu zorlaştıran hatta imkânsızlaştıran doğal koşullarda bulunmaktadır. Bu tip alanlara anökümen yani yerleşilememiş alanlar adı verilmektedir.

Buna göre haritada verilen yerlerden hangileri anökümen alanlar içerisinde yer alır?

A) I ve II B) I ve III C) I ve V
D) II ve III E) IV ve V

3. Kuzey Yarım Küre'de bulunan yerleşme alanları Güney Yarım Küre'den daha fazladır.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun <u>temel nedenidir</u>?

A) Kuzey Yarım Küre'de iklim koşullarının daha uygun olması
B) Kuzey Yarım Küre'de karaların daha geniş alan kaplaması
C) Güney Yarım Küre'de yer şekillerinin daha engebeli olması
D) Güney Yarım Küre'de doğal afetlerin daha fazla yaşanması
E) Kuzey Yarım Küre'de yağış ortalamasının daha fazla olması

4. İnsanların sosyal ve ekonomik faaliyetlerini yani yaşamlarının tamamını sürdürdüğü alanlara yerleşme denir. Başlangıçtan beri insanlar çeşitli nedenlerle yerleşmelere ihtiyaç duymuştur.

Buna göre günümüz yerleşmelerinde;

I. İklimin olumsuz etkilerinden korunma
II. Özel (mahrem) alan oluşturma
III. Yabani hayvan saldırılardan korunma
IV. Elde ettiği ürünleri koruma ve depolama

ihtiyaçlarından hangileri <u>en önemli</u> etkenlerdir?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

5, 6, 7 ve 8. soruları aşağıdaki fotoğraf ve açıklamasına göre cevaplayınız.

Aşağıdaki fotoğrafta Avrupa'da Alp Dağları üzerinde 1500-2000 metre yükseltilerinde rastlanan kırsal konutlar gösterilmiştir. Bu konutlar daha çok ahşap malzeme ile yapılmaktadır.

5. Fotoğrafta verilen meskenlerde ahşap malzemenin yaygın olarak kullanılma nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Orman kenarında kurulmuş

B) En iyi yalıtım malzemesi olması

C) Geleneksel mimari malzemesi olması

D) Depreme dayanıklı malzeme olması

E) Devletin teşvik ettiği malzeme olması

6. Fotoğrafta verilen meskenlerin kurulduğu alanın doğal şartları düşünülecek olursa;

I. hayvancılık

II. tarım

III. turizm

IV. ormancılık

V. sanayi

ekonomik faaliyetlerinden hangilerinin ön planda olması beklenir?

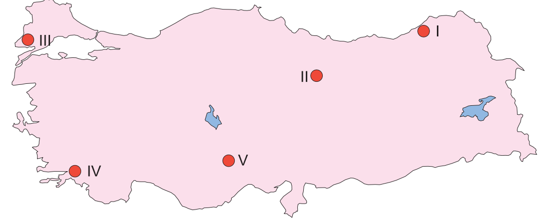
A) I ve III B) I ve IV C) II ve V D) III ve IV E) III ve V

ÇAP

7. Bulunduğu doğal ortam dikkate alınırsa; fotoğraftaki meskenlere aşağıdaki hangi Avrupa ülkesi sınırlarında <u>rastlanmaz</u>?

A) İsviçre B) Avusturya C) Almanya D) Malta E) Slovenya

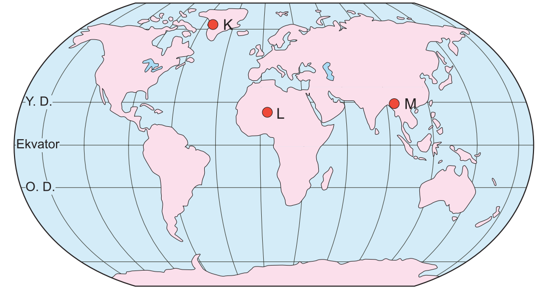
8.

Türkiye'de bu meskenlerin benzerlerine haritada verilen alanların hangisinde <u>daha yaygın</u> rastlanır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Doğal çevre koşulları kırsal alanlarda konutlarda kullanılan yapı malzemesini etkilemektedir.

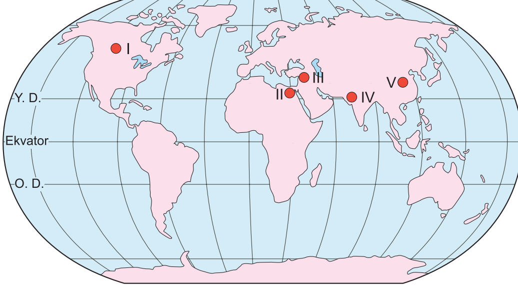
Buna göre, haritalardaki işaretli yerlerin kırsal konutlarında sırayla ahşap, kerpiç ve buz malzemenin daha yaygın kullanıldığı söylenebilir?

A) K – L – M B) K – M – L C) M – L – K D) M – K – L E) L – K – M

PEKİŞTİRME TESTİ

1. İlk yerleşmeler tarım ve hayvancılık faaliyetleri için uygun şartlar taşıyan alanlarda kurulmuştur.

Haritada işaretli alanlardan hangisi bu alanlardan biri değildir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

2. İnsanların tarımsal faaliyetlerde bulunması ve yerleşik hayata geçmesi ile birlikte köyler kurulmuştur. Daha sonra nüfusun giderek artması ve madencilik, zanaatkârlık ve tüccarlık gibi mesleklerle ekonomik faaliyetler çeşitlenmiştir. Bu şekilde büyüyen yerleşmelerle ilk şehir ve şehir devletleri kurulmuştur.

Bu gelişmelerin yaşandığı dönem aşağıdakilerden hangisidir?

A) Paleolitik dönem
B) Neolotik dönem
C) Kalkolitik dönem
D) Sanayi dönemi
E) Bilişim dönemi

3. Genel olarak yükselti ve engebenin fazla olduğu alanlar insanlar tarafından yerleşme yeri olarak tercih edilmemiştir.

İnsanlar tarafından bu alanların yerleşme yeri olarak tercih edilmemesinde;

I. tarım alanlarının daralması
II. iklim koşullarının zorlaşması
III. ulaşım olanaklarının kısıtlı olması
IV. su kaynaklarının artması
V. meraların geniş alan kaplaması

gibi nedenlerden hangilerine bağlanamaz?

A) I ve III B) II ve IV C) III ve V D) II ve V E) IV ve V

4. I. Kongo Havzası'nda yerleşmelere seyrek olarak rastlanmaktadır.
II. Avrupa'da yerleşmeler daha çok batı kıyılarında sıklaşmaktadır.
III. Asya'nın kuzeydoğusunda sık yerleşmelere rastlanmaktadır.
IV. Orta Doğu'da yerleşmeler daha çok nehir kıyılarında toplanmıştır.
V. Kuzey Amerika'nın doğu kıyıları batı kıyılarına göre daha seyrek yerleşilmiştir.

Yerleşmelerin dağılışı hakkında yukarıda verilenlerden hangileri yanlıştır?

A) I ve III B) II ve V C) III ve IV D) III ve V E) IV ve V

5. Kırsal yerleşmelerin kent yerleşmelerine göre belirgin farklılıkları bulunmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu farklılıklardan biri <u>değildir</u>?

A) Nüfus miktarları daha azdır.

B) Yerleşim alanları daha dardır.

C) Alt yapı sorunları daha fazladır.

D) Ekonomik faaliyet çeşitlilikleri daha azdır.

E) Mesken sayıları daha azdır.

6. Bitki ve orman formasyonunun yoğun olduğu alanlar birçok ekonomik faaliyeti kısıtladığı için yerleşme yeri olarak pek tercih edilmemiştir. Ayrıca bu tip alanların yüksek nem ve sıcaklık koşulları da yerleşmeleri sınırlandıran önemli bir faktör olmuştur.

Buna göre bahsedilen sınırlandırıcı faktör;

I. Amazon

II. Büyük Sahra

III. Grönland

IV. Kongo

verilen bölgelerin hangilerinde görülür?

A) I ve III B) I ve IV C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

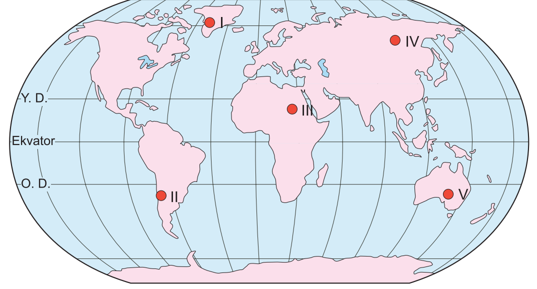
7. Kentleşme konusundaki en önemli gelişmeye Sanayi Devrimi neden olmuştur. Sanayi alanındaki buluş ve icatlar kentlerin önemini artırmış, özellikle kırsal yerleşmelerden gelen göçlerle beraber kentler yoğun bir nüfus akımı ile karşılaşmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi sanayi kentlerine öncülük yapan ilk sanayi kentidir?

A) Manchester B) Seul C) Şanghay

D) New York E) Tokyo

8. Aşağıdaki haritada dünya üzerinde seyrek yerleşilmiş bazı alanlar işaretlenerek gösterilmiştir.

Buna göre haritada işaretli seyrek yerleşim alanlarının aşağıda verilen olumsuz şartlarından hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) I'de sert ve uzun kış mevsimi şartları

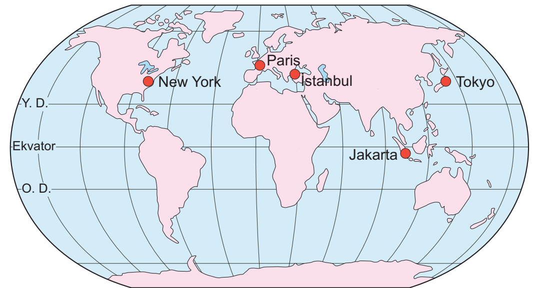
B) II'de yüksek ve sarp arazi şartları

C) III'de sıcak ve kurak iklim şartları

D) IV'de yüksek ve sarp arazi şartları

E) V'de sıcak ve kurak iklim şartları

9. Nüfusu 1 milyonun üzerinde olan şehirlere metropol denilmektedir. Bazen metropoller yayılarak daha da büyür ve genişler çevresindeki yerleşim alanlarıyla birleşir. Nüfusu 10 milyonun üzerinde olan bu şehirsel alanlara "megakent" denilmektedir.

Buna göre, haritada verilen şehirlerden hangisi bir megakent olarak <u>nitelendirilemez</u>?

A) New York B) Paris C) İstanbul

D) Tokyo E) Cakarta

ÇAP

A. TÜRKİYE'DE YERLEŞMELER

1. Türkiye'de Yerleşmelerin Dağılışını Etkileyen Faktörler

Türkiye'de yerleşmelerin dağılışı üzerinde iklim, yer şekilleri, toprak verimliliği ve su kaynakları gibi faktörler etkili olmaktadır. İklim elemanlarından özellikle sıcaklık ve yağış yerleşmenin dağılışını etkiler. Türkiye'de Erzurum-Kars ve Ardahan platolarında sıcaklık değerlerinin çok düşük, Güneydoğu Anadolu'da ise sıcaklık değerlerinin yüksek olması yerleşmeleri sınırlandırmaktadır. Ancak iklimin daha ılıman olduğu kıyı bölgelerinde yerleşmeler yoğunlaşmış durumdadır.

Anadolu'da ilk yerleşmeler su kaynaklarının yakınına ku-rulmuştur. Fırat ve Dicle nehirlerinin vadileriyle Göller Yöresi ilk yerleşmelerin ortaya çıktığı alanlardır. Türkiye'de su problemi yaşanan alanlarda yerleşmeler seyrekleşmektedir. Yağış azlığına bağlı olarak Tuz Gölü çevresi, buharlaşma ve kuraklığın şiddetli olmasına bağlı olarak Güneydoğu Anadolu'nun güneyi, karstik yapıya bağlı olarak Teke ve Taşeli platolarında su sorunu yaşadığı için yerleşmeler seyrekleşmiştir.

Dağlık alanlar ulaşım ve ekonomik faaliyetleri sınırlandırdığı için yerleşmelerin az olduğu alanlardır. Menteşe Yöresi, Biga ve Yıldız dağları gibi alanlarda iklim koşulları uygun olduğu halde engebeli yapı yerleşmelerin seyrek olmasına neden olmuştur. Ayrıca Kuzey Anadolu Dağları, Toros Dağları ile Doğu Anadolu'nun dağlık alanları da yükselti ve engebeye bağlı olarak yerleşmelerin seyrek olduğu alanlardır. Bu dağlık kütlelerde bakı etkisiyle yerleşmeler güney yamaçlarda daha fazladır.

Adana, Samsun, Manisa, Aydın, Bursa gibi verimli tarım alanlarının olduğu yerlerde yerleşmeler yoğunlaşmıştır. Küçük ve orta büyüklükteki şehir yerleşmelerinin çoğu tarıma bağlı olarak gelişmiştir. Ancak verimsiz yada çorak toprakların görüldüğü Tuz Gölü çevresi ile toprak örtüsünün ince olduğu Teke ve Taşeli platolarında yerleşmeler seyrekleşmiştir. Kapadokya gibi verimli volkanik toprakların bulunduğu alanlarda da yerleşmeler yoğunlaşır.

Yeraltı kaynakları bakımından zengin olan Batman, Zonguldak, Yatağan, Bandırma ve Keban alanlarda önemli kentler kurulmuş ve gelişmişlerdir.

Sanayi ve ticaret faaliyetlerinin yoğunlaşmasıyla yerleşim alanları da gelişmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Adana, Gaziantep ve Diyarbakır gibi illerde yerleşmeler yoğundur.

Turizm bakımından önem taşıyan doğal güzellikler ve tarihi eserler bakımından zengin alanlarda yerleşmeler yoğunlaşmaktadır. Antalya, İstanbul, Bursa ve Nevşehir gibi şehirler bu duruma örnek gösterilebilir.

Önemli ulaşım yollarının kavşak noktalarında da yerleşmeler gelişir. Ulaşımın geliştiği bu alanlarda sanayi ve ticaret de gelişecektir. İstanbul, Ankara, Konya, Afyonkarahisar, Eskişehir, Kayseri, Trabzon ve Erzurum gibi şehirler önemli yolların kavşak noktasında bulunduğu için gelişmiştir.

2. Anadolu'da Yerleşme Tarihi

Anadolu'da yerleşmenin tarihi çok eskilere dayanır. Paleolitik dönemde Anadolu'da bazı mağaralar yerleşim alanı olarak kullanılmıştır. Antalya Körfezi çevresi başta olmak üzere, İstanbul, Gaziantep, Adıyaman ve Hatay çevresinde mağara yerleşmeleri bulunmuştur. İstanbul'da Yarımburgaz; Antalya'da Karain, Beldibi, Belbaşı; Gaziantep'te Şarklı, Adıyaman'da Palanlı ve Hatay'da Kanal, Merdivenli ve Üçağızlı gibi mağaralarda insanlar yaşamışlardır. Karain mağarası günümüzden 450-500 bin yıl önce yerleşim alanı olarak kullanılmıştır.

İnşa edilmiş ilk yerleşmeler günümüzden 10.000 yıl kadar önce kurulmaya başlamıştır. Ancak Şanlıurfa Göbekli Tepe günümüzden 12 bin yıl önce ibadet alanı olarak inşa edilmiştir. Bu dönemde iklimlerin ısınmaya başlaması, yeraltı suyu seviyesinin alçalması ve kapalı havzalarda bulunan göllerin yavaş yavaş çekilmesiyle Neolitik yerleşmeleri bunların kenarına kurulmuş ve insanlar tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Neolitik döneme kurulan yerleşmelerde genellikle kerpiç kullanılmıştır. Kapısı ve penceresi olmayan evlere çatıdan girilip çıkılıyordu. Göller Yöresi ve Konya çevresi bu yerleşmelerin ilk geliştiği alanlardır. Türkiye'de görülen en eski yerleşme Diyarbakır Ergani'de Çayönü'dür. Çayönü'nde yaklaşık bin yıl sonra Konya Çumra'da Çatalhöyük yerleşmesi kurulmuştur. Yine bu dönemde Burdur Gölü'nün güneybatısında Hacılar, Suğla Gölü güneyinde Süberde, Tuz Gölü'nün güneybatısında Ilıcapınar, Aksaray çevresinde Aşıklıhöyük, ve Karaman yakınlarında Can Hasan yerleşmeleri de kurulup gelişmiştir.

Günümüzden 4-5 bin yıl önce yani Kalkolitik dönemde yerleşmeler daha da gelişmiş ve ormanların varlığına bağlı olarak madencilik de gelişmeye başlamıştır. Üretimin artmasıyla birlikte ticaret gelişmeye başlamıştır. Bu dönemin en önemli yerleşmesi Çorum'da Alacahöyük'tür. Anadolu'da demiri ilk işleyen milletlerden biri olan Hititler büyük bir imparatorluk kuruşlardır. Bu dönemde Denizli'de Beycesultan, Mersin'de Gözlükule, Yozgat'ta Alişar, Çorum'da Boğazkale ile Çanakkale'de Truva'da da önemli yerleşmeler görmek mümkündür.

TÜRKİYE'DE KURULAN İLK YERLEŞMELER

Paleolitik mağara yerleşmeleri
Neolitik köy yerleşmeleri
Kalkolitik şehir yerleşmeleri

Mehmet ZOR © 2017

Anadolu yaklaşık 500 bin yıldan beri sürekli yerleşim alanı olarak kullanılmıştır. Paleolitik dönemde mağara yerleşmeleri kullanılırken, Neolitik dönemde tarım, Kalkolik dönemde ise tarımın yanında madencilik ve ticarete dayalı yerleşmeler ortaya çıkmıştır. Anadolu'da yerleşmeler bu şekilde gelişirken MÖ 3500-1295 arasında İç Anadolu'da Çorum-Yozgat çevresinde Hititler, aynı dönemde Doğu Anadolu'da Van Gölü çevresinde Urartular güçlü devletler kurmuşlardır. Her iki toplum da sulamalı tarımda gelişmeler kaydetmiştir. MÖ 1300 yıllarında Batı Anadolu'ya Frigler ve İyonlar yerleşmiş ve daha çok ticaretle uğraşmışlardır. Milet ve Efes bu dönemin en önemli kentleridir.

Orta Çağ'da uzun bir süre ise Anadolu toprakları Bizans egemenliğinde kaldı. Anadolu'ya gelen Türkler 1071 Malazgirt Savaşı'ndansonra iyice yerleşmiş ve kurulan Selçuklu Devleti, Anadolu'nun önemli bir kısmına hükmetmiştir. Selçuklu döneminde tarım ve hayvancılığın yanında ticaret de geliştirilmiştir. Bu dönemde şehirlerin imar edilmesinin yanında şehirler arasında yeni yollar inşa edilmiş ve bu yollar üzerine kervansaraylar kurulmuştur. Bütün bu gelişmeler Anadolu'yu güçlü bir ticaret merkezi haline getirmiştir. Selçuklu'dan sonra Osmanlı döneminde kentler imar edilmiş, yollar geliştirilmiş ve bu ticaret yolları üzerinde hanlar kurularak ticaret daha da geliştirilmiştir.

3. Türkiye'de İdari Birimler

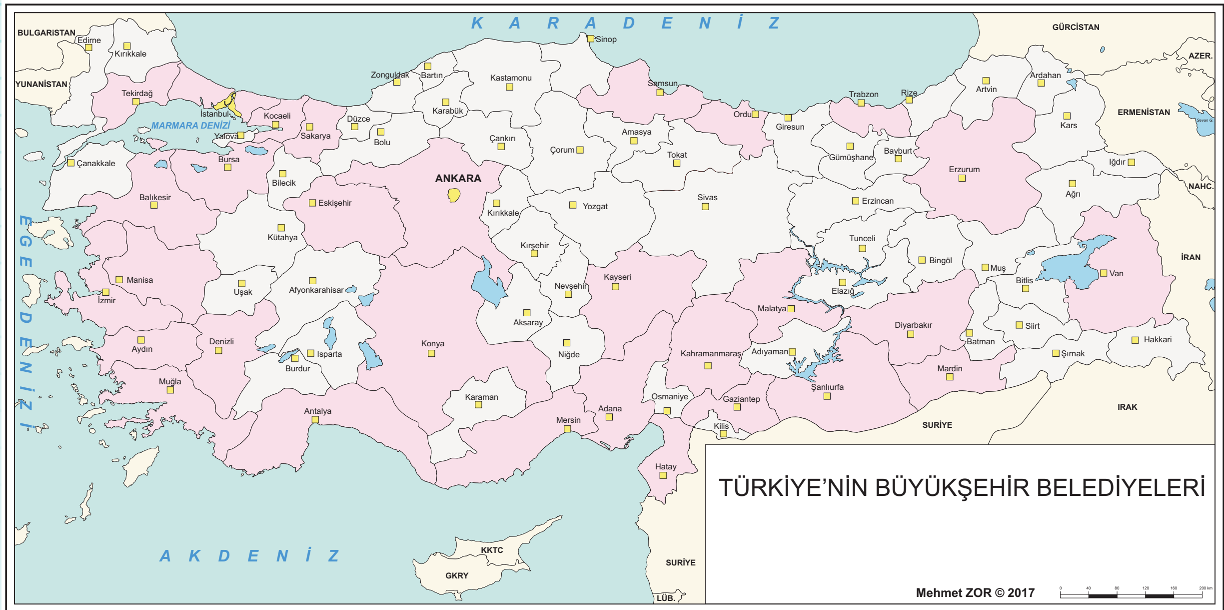
Devletin kamu hizmetlerini kolayca verebilmesi, toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla çeşitli idari birimler oluşturulmuştur. Bu birimler merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak ikiye ayrılır. İdarecileri hükümet tarafından atanan il ve ilçeler merkezi yönetimken, yöneticileri halk tarafından seçilen belediye, köy ve mahalleler yere yönetim içerisinde yer alır. Türkiye yönetimsel açıdan il, ilçe, mahalle ve köylere ayrılmıştır. Türkiye'de 81 il, bu illere bağlı 921 ilçe, bu ilçelere bağlı 50.000'e yakın mahalle ve köy bulunmaktadır.

İl Yönetimi: Türkiye'de en büyük idari birim ildir. İllerde yönetimden sorumlu devlet memuru validir. Türkiye'de sayısı zamanla artmış ve bugün 81 il bulunmaktadır. İller ilçelere bölünür. Bazı illerimizin isimleri ile merkez şehirlerinin isimleri farklıdır. Hatay ilinin merkez şehri Antakya, Kocaeli ilinin merkez şehri İzmit, Sakarya ilinin merkez şehri Adapazarı'dır.

İlçe Yönetimi: İl yönetiminin bir alt kademesi olan ilçelerdir. 2017 yılında Türkiye'de 921 ilçe bulunmaktadır. İlçe kaymakam tarafından yönetilir.

Mahalle ve Köy Yönetimi: Türkiye'de en küçük yönetim birimi olan mahalle ve köylerdir. Köy ve mahalleler seçimle iş başına gelen muhtar tarafından yönetilir.

Yerel (Mahallî) Yönetimler: Belediyeler, mahalle ve köyler yerel yönetimleri oluşturur. Yerel yönetimler, yani belediye başkanları ve muhtarlar o yerleşim biriminde yaşayanlar tarafından seçilir. Türkiye'de 30 büyükşehir, 51 il, 919 ilçe ve 397 belde belediyesi bulunmaktadır (2017). Son nüfus sayımına göre sınırları içinde toplam nüfusu 750.000'den fazla olan iller, fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür.

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

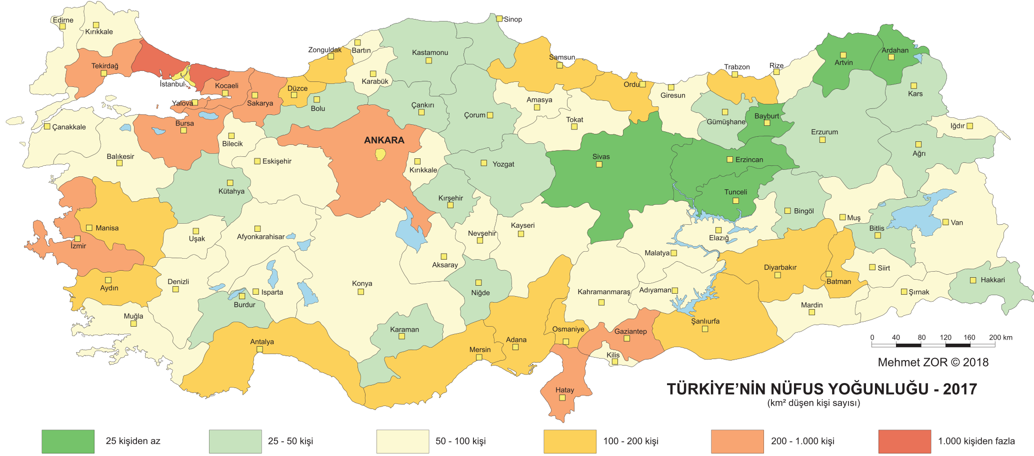
su kaynakları
Fırat Dicle Göller
karstik
Dağlık
kavşak liman
köy
mağaralar
Antakya
büyükşehir
il
maden
Malatya Erzincan
idari
ticaret
İzmir
turizm
sanayi
linyit
Doğu Karadeniz
ulaşım
toplu
doğu
doğu

1. Anadolu'da ilk yerleşmeler .... nın yakınına kurulmuştur.
2. .... ve .... nehirlerinin vadileriyle .... Yöresi ilk yerleşmelerin ortaya çıktığı alanlardır.
3. Teke ve Taşeli platoları .... yapıya bağlı olarak su sorunu yaşadığı için yerleşmelerin seyrek olduğu alanlardır.
4. .... alanlar ulaşım ve ekonomik faaliyetleri sınırlandırdığı için yerleşmelerin az olduğu alanlardır.
5. Ulaşımın geliştiği önemli .... alanları ve .... çevreleri yerleşmelerin yoğunlaştığı alanlardır.
6. 1924 yılında çıkarılan 442 sayılı kanuna göre; ortak malları olan, toplu ya da dağınık bir şekilde oturan insanların bağ, bahçe ve tarlaları ile birlikte oluşturdukları yerleşmelere .... denir.
7. Paleolitik dönemde Anadolu'da bazı .... yerleşim alanı olarak kullanılmıştır.
8. Bazı illerimizin isimleri ile merkez şehirlerinin isimleri farklıdır. Örneğin Hatay ilinin merkez şehri .... 'dır.
9. Türkiye'de 30................. , 51 .. bulunmaktadır.
10. Zonguldak gibi yer altı kaynakları bakımından zengin olan illere .... kenti adı verilmektedir.
11. 2. Ordunun bulunduğu .... ve 3. Ordunun bulunduğu .... askeri kentlerimizdendir.
12. Ankara ilinin daha çok .... fonksiyonu gelişme göstermiştir.
13. Liman kentlerinin ortak ekonomik etkinliği daha çok .... olmuştur.
14. Meryem Ana Evi'nin bulunduğu .... kenti dini fonksiyona da sahiptir.
15. Fethiye, Bodrum ve Marmaris kentlerinin gelişmesinde .... fonksiyonu etkili olmuştur.
16. Bursa, İzmit ve İstanbul şehirlerinin gelişmesini sağlayan en önemli fonksiyon .... oluşmuştur.
17. Manisa'nın Soma ilçesi sahip olduğu zengin .... yataklarından dolayı maden kentlerimizden birisidir.
18. Türkiye'de dağınık yerleşmelere daha çok .... kıyılarında rastlanmaktadır.
19. Türkiye'de sanayi kentlerinin ortak özelliği .... fonksiyonlarının gelişmiş olmasıdır.
20. Türkiye'de .... yerleşimler su kaynaklarının azaldığı alanlarda sıklaşır.
21. Türkiye'de köyaltı yerleşimlerine daha çok .... kesimlerinde rastlanmaktadır.

UYGULAMA ALANI

1 **Aşağıdaki harita Türkiye'deki nüfusun dağılışını göstermektedir. Haritadan yararlanarak Türkiye'deki yoğun nüfuslu ve seyrek nüfuslu yörelere beşer tane örnek yazınız.**

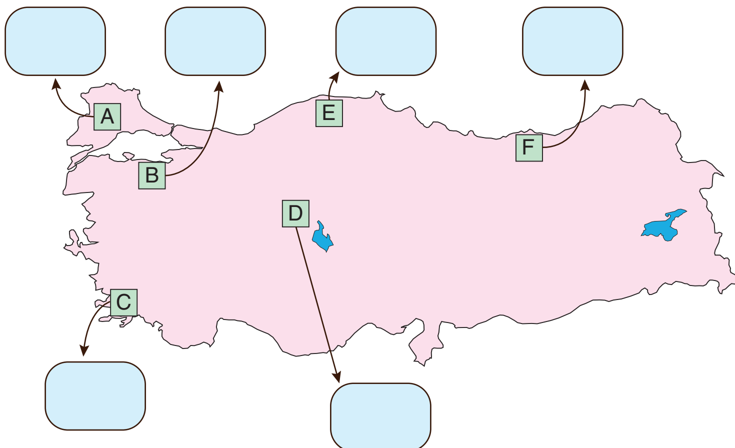
Benzerlik Fazla

....

Benzerlik Az

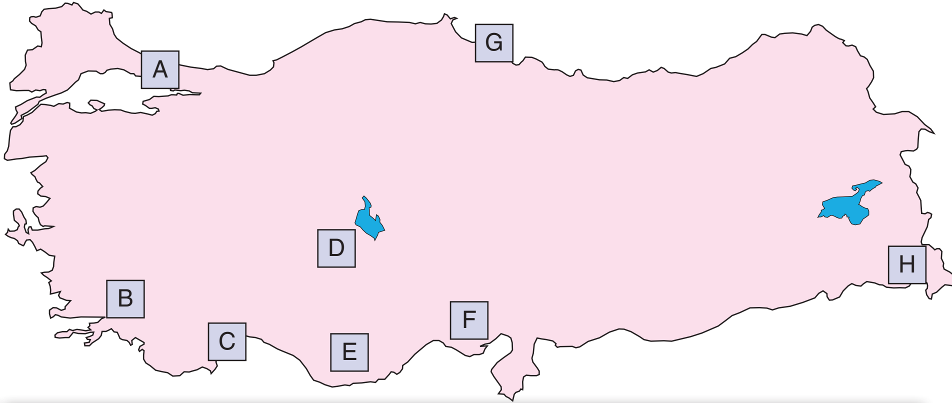
....

2 **Aşağıdaki harita üzerinde numaralandırılmış yerlerde hangi tip yerleşimin daha yaygın olduğunu verilenler arasından seçerek yazınız.**

- Göl kıyısı köyleri
- Toplu kır yerleşmesi
- Dağınık kır yerleşmesi
- Turizm köyleri
- Çiftlik yerleşmesi
- Yayla yerleşmesi

3 Türkiye haritası üzerinde numaralandırılan yöreler ile aşağıda verilen özellikleri doğru şekilde eşleştiriniz.

1 Bol yağışlı ve sıcaklık şartları uygun olmasına rağmen seyrek nüfuslanmış yöre

2 Sanayi, ticaret ve ulaşımın gelişmesine bağlı olarak yoğun nüfuslanmış yöre

3 Verimli tarım arazileri ve uygun iklim şartları nedeni ile yoğun nüfuslanmış yöre

4 Engebeli ve ortalama yükseltisi fazla arazilerin geniş yer kaplaması nedeniyle seyrek nüfuslanmış yöre

5 Karstik arazilerin ve engebeliliğin fazla olması nedeniyle seyrek nüfuslanmış yöre

6 Deniz turizminin gelişmesine bağlı olarak yoğun nüfuslanmış yöre

7 Sıcak ve kurak iklimin etkisiyle seyrek nüfuslanmış yöre

8 Hinterland geniş, tarım ve ulaşım faaliyetlerinin gelişmiş olması nedeniyle yoğun nüfuslanmış yöre

4 Aşağıdaki tabloda bazı şehirler ile bazı fonksiyonlar verilmiştir.

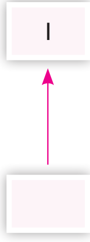
Bu şehirlerin gelişmesinde etkili olan en önemli fonksiyonları (en fazla üç tane) işaretleyerek gösteriniz.

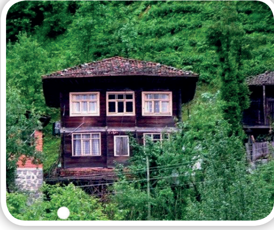
ŞEHİR	İdari	Maden	Turizm	Tarım	Sanayi	Ticaret Liman
Batman						
Bodrum						
Konya						
Alanya						
İstanbul						
Ankara						
Elazığ						
Trabzon						

5

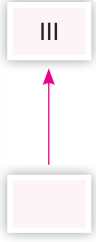
Aşağıdaki fotoğraflar Türkiye'nin çeşitli kırsal kesimlerindeki yapılara aittir.

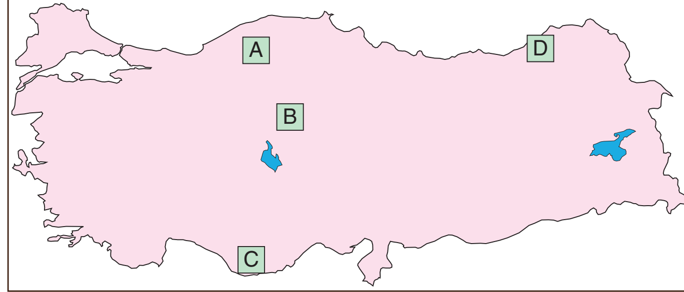
Bu fotoğrafların haritada numaralandırılmış olanlardan hangilerindeki yapılara ait olabileceğini eşleştirerek gösteriniz.

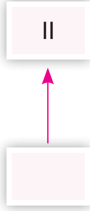

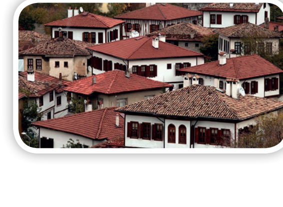

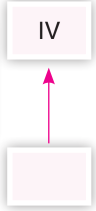

6

Haritada işaretli şehirlerin yanına aşağıdaki özellik kartlarından uygun olarak yazınız.

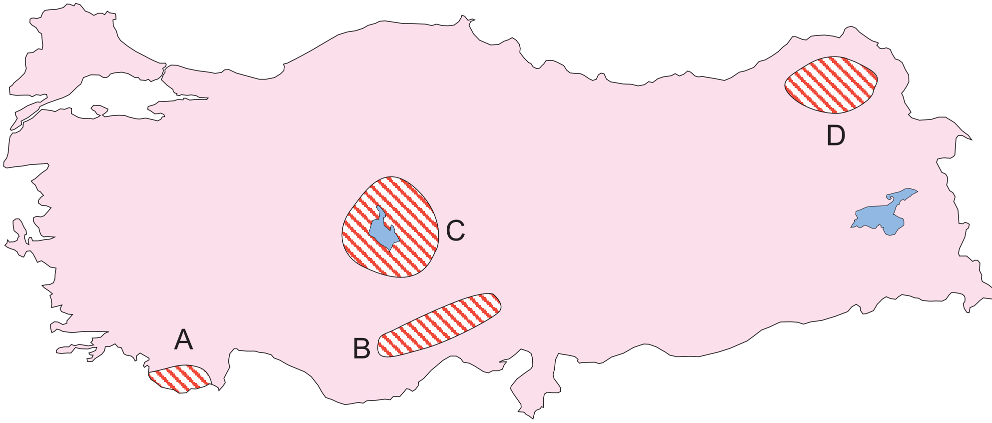
1. Şehir sınıflandırmasında "küçük şehir" grubuna girebilecek en küçük şehirdir
2. Yüz ölçümü açısından en büyük şehir
3. Gelişip, büyümesinde turizmin daha etkili olduğu şehir
4. Metropoliten olarak değerlendirilebilecek şehir
5. Kıyı ile iç kesimler arasında geçitlerle ulaşımı sağlayan şehir
6. Madencilik fonksiyonu ile ön plana çıkan şehir
7. Fonksiyonel özellikler açısından en çeşitli olan şehir
8. Sulama projeleri ve tarımsal imkanları ile daha fazla gelişen şehir

PISA

Türkiye'de yerleşmelerin dağılışı üzerinde birçok faktör etkili olmaktadır. Özellikle doğal faktörler yerleşmelerin seyrek olmasına neden olur. İkim koşullarının elverişsiz olduğu, verimsiz toprakların bulunduğu, yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda yerleşmeler seyrekleşmektedir.

Yağış miktarının az yada buharlaşmanın şiddetli olduğu alanlar ile kışların çok soğuk geçtiği karasal iklim bölgelerinde yerleşmeler seyrekleşmektedir. Verimli tarım alanlarının bulunduğu alanlarda yerleşmeler sıklaşıp büyürken, verimsiz toprakların bulunduğu alanlarda yerleşmeler seyrekleşmektedir. Yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda yerleşmeler seyrekleşmektedir. Karstik alanlarda ise sular derinlere sızdığı için yüzeyde su problemi bulunmaktadır. Aşağıdaki haritada yerleşmelerin seyrek olduğu bazı alanlar verilmiştir.

1. A ile gösterilen bölgede yerleşmelerin seyrek olma nedenini belirtiniz.

……..
………………………………..

2. B ile gösterilen bölgede yerleşmelerin seyrek olma nedenini belirtiniz.

……..
………………………………………………………………….

3. C ile gösterilen bölgede yerleşmelerin seyrek olma nedenini belirtiniz.

……..
…………………………………………………..

4. D ile gösterilen bölgede yerleşmelerin seyrek olma nedenini belirtiniz.

……..
………………………………………….

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de yerleşmelerin dağılışına etki eden faktörlerden iklime ait bir örnektir?

A) Verimli tarım topraklarının geniş olduğu Çukurova çevresinde yerleşmeler yoğundur.

B) Ortalama yükseltinin ve eğimin fazla olduğu Ardahan ve Hakkari'de yerleşmeler kurulmuştur.

C) Kış mevsiminin çok sert geçtiği Doğu Anadolu'da 2000 – 2500 m'den yüksek yerler seyrek nüfuslanmıştır.

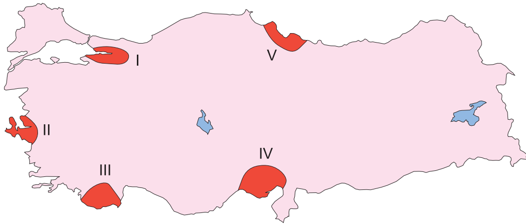
D) Ulaşım ağlarının çok geliştiği İstanbul'da yerleşmeler yoğunlaşmıştır.

E) Petrol yataklarının bulunduğu Batman'da yerleşim alanları sıklaşmıştır.

2. Menteşe Yöresi,

- Ege Denizi kıyısında bulunmasına
- sıcaklık şartlarının uygun olmasına
- yağış miktarının fazla olmasına

rağmen yerleşmelerin seyrek olduğu bir yerdir.

Buna göre, haritada verilen numaralanmış alanlardan hangisinde şartlar Menteşe Yöresi'ne <u>daha fazla</u> benzemektedir?

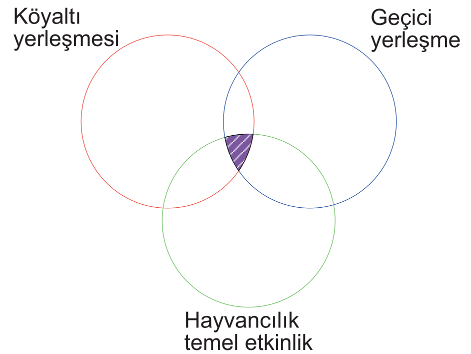
A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Kayseri şehri, Anadolu'da eskiden beri ulaşım yollarının kavşak noktalarından biri oluşmuştur. Bu nedenle şehir büyüyüp gelişerek bugünkü konumuna ulaşmıştır.

Kayseri'nin sahip olduğu mekansal avantaja günümüzde aşağıdaki şehirlerden hangisi sahiptir?

A) Sinop B) Afyon C) Muğla D) Çanakkale E) Rize

4. Aşağıda köy altı yerleşmeleri ile ilgili bir şema verilmiştir.

Buna göre, şemada taralı olarak gösterilen yere aşağıdakilerden hangisi yazılabilir?

A) Mahalle B) Çiftlik C) Yayla D) Dalyan E) Bağ evi

ÇAP

5. I. Divan

II. Mahalle

III. Kom

IV. Köy

V. Oba

Yukarıdakilerden hangileri, Türkiye'deki geçici kırsal yerleşmelere örnektir?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III

D) III ve V E) IV ve V

6. **Aşağıda verilen medeniyetlerden hangisi Doğu Anadolu'da kurulmuş ve sulamalı tarım metotlarını kullanmıştır?**

A) Urartular B) Hititler

C) Frigler D) Lidyalılar

E) İyonlar

7. Tarih içerisinde kurulan bazı yerleşmeler zaman içerisinde doğal ve beşerî şartların etkisi ile büyüyüp gelişmişler ve zaman içerisinde terk edilmişlerdir. Bu tip yerleşmeler günümüzde harabe alanları olarak nitelendirilir.

Aşağıdaki UNESCO Dünya Miras Listesinde bulunan yerlerden hangisi bu tip yerleşmelerden biri değildir?

A) Konya- Çatalhöyük

B) İzmir – Efes

C) Bursa - Cumalıkızık

D) Şanlıurfa – Göbeklitepe

E) Muğla - Letoon

8. İnsanlar ekonomik faaliyetleri için doğal faktörler bakımından avantajların olduğu alanlara yerleşmeler kurmuşlardır.

Buna göre, Doğu Karadeniz'de kurulan bir kır yerleşiminin;

I. iklim

II. yer şekilleri

III. su kaynakları

IV. bitki örtüsü

gibi doğal faktörlerden hangileri bakımından avantajlı olacağı söylenemez?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II

D) II ve IV E) III ve IV

9. Belirli bir yer altı kaynağının çıkarıldığı ve buna bağlı olarak sosyoekonomik gelişimin meydana geldiği alanlara maden kentleri adı verilmektedir.

Buna göre, aşağıdaki maden kenti ve gelişim gösterdiği maden türü eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) Zonguldak → taş kömürü

B) Batman → petrol

C) Balıkesir → demir

D) Afyon → mermer

E) Elazığ → krom

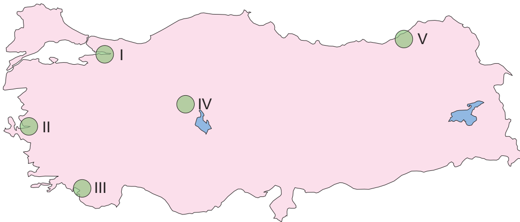
PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. Türkiye'de nüfusu 750.000'in üzerinde olan şehirler "büyükşehir" kabul edilmiştir. Büyükşehir yapılanmasıyla yönetim, planlama ve koordinasyon açısından belediye sınırının mülki sınıra genişletilerek en geniş ölçekte hizmet üretebilecek güçlü bir yapının ortaya çıkması hedeflenmiştir.

Buna göre, aşağıdaki şehirlerden hangisi yapılan açıklamaya uygun bir örnek <u>değildir</u>?

A) Adana B) Bursa C) Gaziantep D) Zonguldak E) Samsun

2. Türkiye nüfusunun %77, 3'ü kentlerde %22, 7'si kırsal alanlarda yaşanmaktadır (TÜİK - 2012). Kentsel ve kırsal nüfus oranları bölgelerin doğal ve beşeri yapılarına bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir.

Buna göre, Türkiye haritasında taranarak numaralandırılmış yörelerden hangilerinde kırsal nüfus oranının fazla olduğu söylenebilir?

A) I ve II B) II ve III C) II ve V D) III ve IV E) III ve V

3. Küçük bir kıyı yerleşimi olan Kaş (Antalya) zamanla turizm faaliyetlerinin canlanmasıyla şehirsel bir yerleşim alanına dönmüştür.

Türkiye'de aşağıda verilen yerleşmelerden hangisi Kaş'ın yaşadığına benzer bir süreç geçirmiştir?

A) Batman B) Kuşadası C) Karabük D) Yalova E) Düzce

4.
- Muğla ve Hakkâri çevresinin engebeli ve yükseltisinin fazla olması yerleşme olanaklarını kısıtlamıştır.
- Tuz Gölü çevresinin tuzlu ve çorak arazilerden oluşması yerleşmelerin seyrek olmasına yol açmıştır.
- Doğu ve Batı Karadeniz kıyılarında yer alan ormanlık alanlarda yerleşmeler seyrektir.
- Kastamonu ve Sinop'un iç kesimlerle kara yolu ve demir yolu bağlantılarında sıkıntıların olması yerleşme gelişimini olumsuz etkilemiştir.

Yukarıda verilen Türkiye'de yerleşmeyi sınırlayan etmenlere ait örneklerle aşağıdaki etmenler eşleştirilirse hangisi dışarıda kalır?

A) Su kaynakları B) Yer şekilleri C) Toprak verimliliği D) Ulaşım E) Bitki örtüsü

5. İstanbul şehri, yüz yıllar boyunca önemini korumuştur. Bugün hala dünyanın en önemli şehirlerinden biri durumundadır. Çorum ise bir dönem Hitit Medeniyet'ine başkentlik yapmış olmasına rağmen günümüzde İstanbul gibi önemini korumayı başaramamıştır.

Bu durum, bir yerleşim merkezinin uzun süre önemini koruyabilmesinin daha çok aşağıdakilerden hangisine bağlı olduğunu gösterir?

A) Yer altı kaynaklarına

B) İklim özelliklerine

C) Yerleşim alanının büyüklüğüne

D) Coğrafi konumuna

E) Nüfus miktarına

6 ve 7. soruları aşağıdaki fotoğraf ve açıklamaya göre cevaplayınız.

Coğrafya öğretmeni ders içerinde aşağıdaki fotoğrafları göstererek ilkinin Rize'nin ikincisinin ise Şanlıurfa'nın kır yerleşmelerine ait olduğunu söylemiştir.

6. Coğrafya öğretmeni, öğrencilerden Rize ve Şanlıurfa'da mesken malzemelerinin neden farklı olduğu konusunda fikirlerini sormuştur.

Merve: Doğal çevreden en kolay temin edilen malzeme Rize'de orman Şanlıurfa'da ise topraktır.

Berkay: Eskiden beri büyüklerinden gördükleri geleneksel yapılarda etkili olmuştur.

Kübra: Rize'de ahşap, Şanlıurfa'da ise kerpiç iklim koşullarına en uygun malzemelerdir.

Bu durumda aşağıdaki hangi öğrenci görüşleri doğru olarak kabul edilebilir?

A) Sadece Merve

B) Sadece Berkay

C) Sadece Kübra

D) Merve ve Berkay

E) Merve, Berkay ve Kübra

7. Sınıf içerinde bir öğrenci öğretmenine aşağıdaki soruyu yöneltmiştir:

"Öğretmenim, Rize'de ikinci fotoğraftaki evi, Şanlıurfa'da ise ilk fotoğraftaki evi yapsak uygun olur mu? Neden?"

Buna göre öğrencinin sorusuna karşılık öğretmenin aşağıdaki cevaplardan hangisini vermesi durumunda mantıklı bir açıklama olur?

A) Uygun değildir. Çünkü Rize'de kerpiç, Şanlıurfa'da ahşap malzeme yapılan ekonomik faaliyetlere dayanıklı değildir.

B) Uygundur. Çünkü satın alma gücü iki şehirde de artmıştır.

C) Uygun değildir. Çünkü Rize'de aşırı yağışlar kerpice, Şanlıurfa'da aşırı sıcaklar ahşaba zarar verir.

D) Uygundur. Çünkü ahşap ve kerpiç her iklime dayanıklı malzemelerdir.

E) Uygun değildir. Çünkü Rize'de engebeli, Şanlıurfa'da ise sade yapılı yer şekilleri vardır.

A. BÖLGE KAVRAMI VE TÜRLERİ

Yer şekilleri, iklim ve bitki örtüsü gibi doğal özellikler ya da beşeri ve ekonomik özellikler açısından bir bütünlük gösteren alanlara **bölge** denir. Bölge oluşturulurken belirtilen özelliklerden yalnızca biri kullanılabildiği gibi bir kaçı da kullanılabilir. Bölgeler şekilsel ve işlevsel olarak iki grupta sınıflandırılabilir. Bir bölge engebeli yer şekillerine sahipse dağlık bölge olarak ayrılabilir. Ancak burada akarsuların akış hızı fazla olacağı için enerji üretim bölgesi olarak da sınıflandırılabilir.

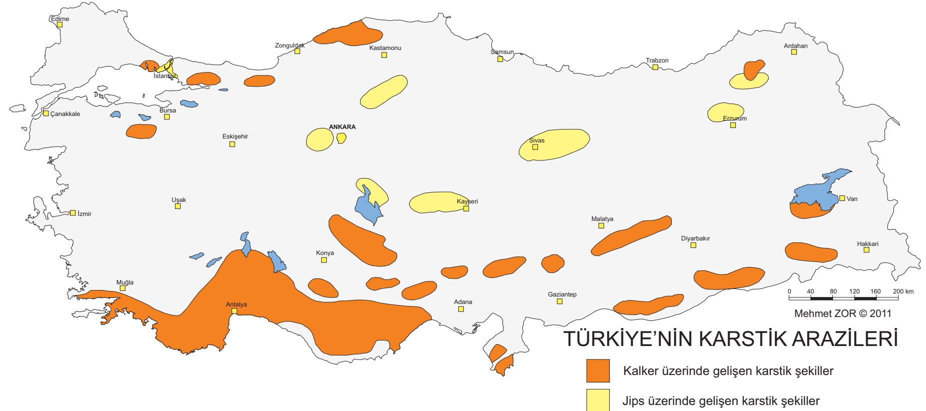
Sahip olduğu doğal ve beşeri özelliklerine göre ayrılan bölgelere **şekilsel bölge** denir. Dağlık bölge, ormanlık bölge, tarım bölgesi yada yoğun nüfuslu bölge şekilsel bölgelere örnek olarak gösterilir. Bir sahadaki ekonomik ve kültürel özellikleri daha iyi organize edebilmek için oluşturulan bölgelere **işlevsel bölge** denir. Yönetim bölgeleri, hizmet bölgeleri yada kalkınma planı bölgeleri işlevsel bölgelere örnektir.

1. Şekilsel Bölgeler

a. Doğal Şekilsel Bölgeler

Bölge sınırlarının belirlenmesinde doğal unsurlar yaygın olarak kullanılır. Doğal unsurların değişmesi beşeri ve ekonomik unsurlara göre daha uzun zaman aldığından, bu unsurlara göre çizilen bölgeler kolay kolay değişmez.

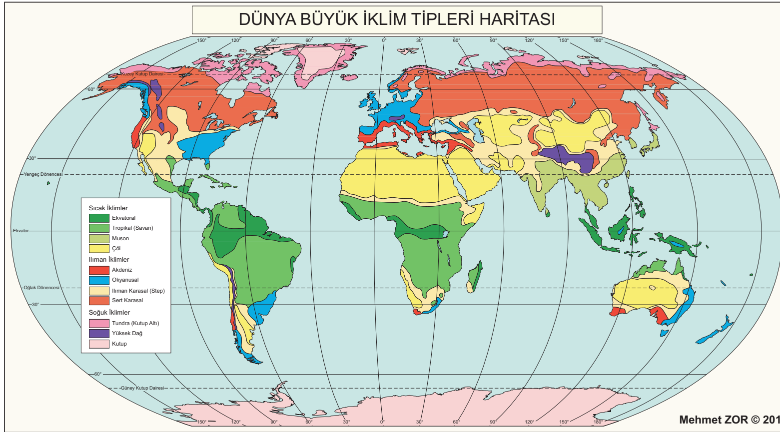
I. Yer Şekillerine Göre Bölgeler: Yer şekillerine göre ovalık bölge, dağlık bölge, plato bölgesi, karstik bölge, volkanik bölge, ada ya da yarım ada bölgesi gibi özellikler bu grup içerisinde yer alır.

TÜRKİYE'NİN KARSTİK ARAZİLERİ

II. İklim Tiplerine Göre Bölgeler: Sıcaklık ve yağış gibi iklim özelliklerine göre belirlenen bölgelerdir. İklim bölgeleri; sıcak, ılıman ve soğuk iklim bölgeleri şeklinde

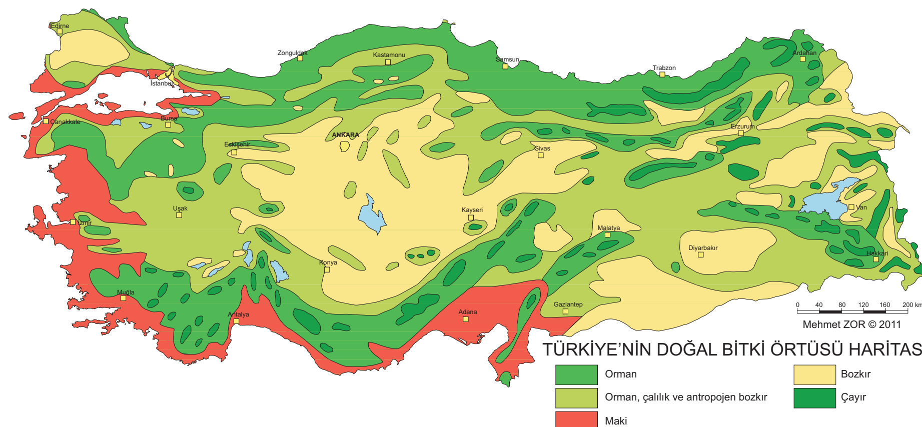
sınıflandırılabilir. Ayrıca iklim tiplerine göre Ekvatoral iklim, Akdeniz iklimi, Muson iklimi veya Kutup iklimi bölgeleri ayrılabilir. Ya da kurak iklim bölgeleri, nemli iklim bölgeleri, tropikal rüzgarlar kuşağı gibi bölgeler ayrılabilir.

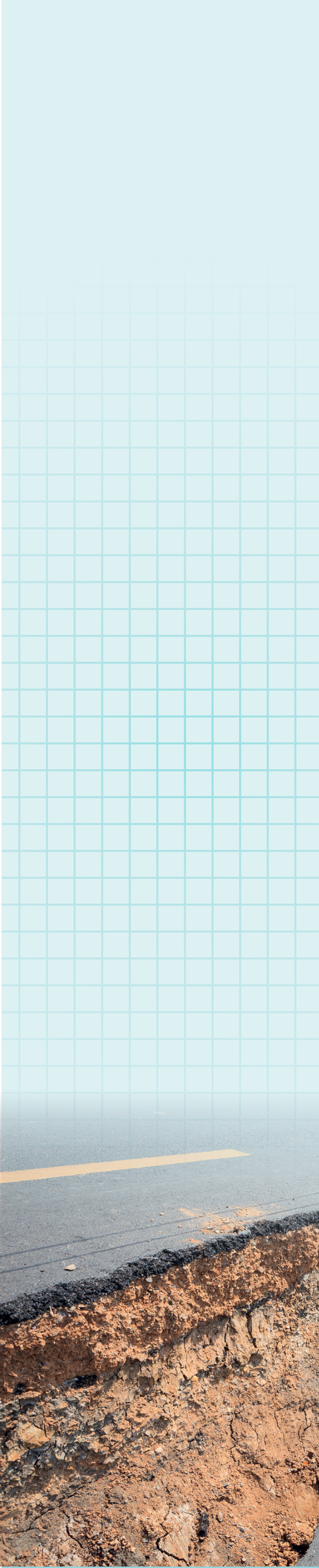

III. Hidrografik Özelliklerine Göre Bölgeler: Hidrografik bölgeleri; okyanuslar, denizler, göller, akarsular ya da yer altı su bölgeleri diye bulundukları yere göre sınıflandırmak mümkündür. Suları kimyasal özelliklerine göre; acı, tuzlu, sodalı ya da tatlı su bölgeleri olarak da sınıflandırılabilir.

IV. Bitki Örtüsüne Göre Bölgeler: Bitkileri ağaçlık bölgeler, çalılık bölgeler ya da otsu bitki bölgeleri olarak sınıflayabiliriz. Ya da yağmur ormanları, savan, tayga, maki, step ve tundra gibi bölgelere ayırabilir.

V. Toprak Tiplerine Göre Bölgeler: Topraklar genel olarak kurak bölge toprakları, nemli bölge toprakları, yerli kaya toprakları veya taşınmış topraklar diye guruplara ayrılabilir.

TÜRKİYE'NİN TOPRAK DAĞILIŞ HARİTASI

Mehmet ZOR © 2011

VI. Doğal Afet Bölgeleri: Bu bölgeler, doğal afetler sonucunda oluşan bölgeleri kapsar. Deprem ve heyelan bölgeleri, doğal afet bölgelerine örnek verilebilir.

DÜNYA DEPREM DAĞILIŞ HARİTASI

KUZEY AMERİKA PLAKASI
AVRASYA PLAKASI
ARABİSTAN PLAKASI
KARAYİP PLAKASI
KOKOS PLAKASI
AFRİKA PLAKASI
FİLİPİNLER PLAKASI
PASİFİK PLAKASI
GÜNEY AMERİKA PLAKASI
NAZKA PLAKASI
HİNDİSTAN - AVUSTRALYA PLAKASI
ANTARKTİKA PLAKASI

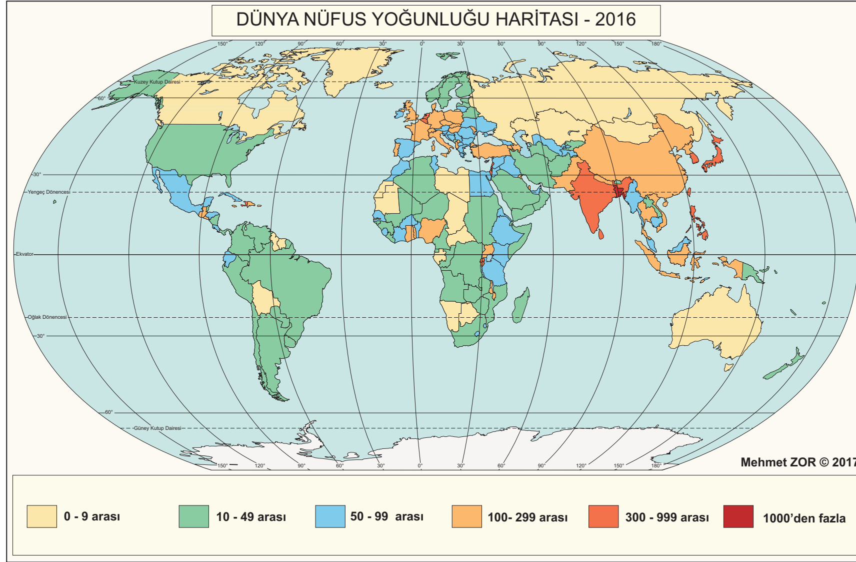
Mehmet ZOR © 2011

b. Beşeri Şekilsel Bölgeler

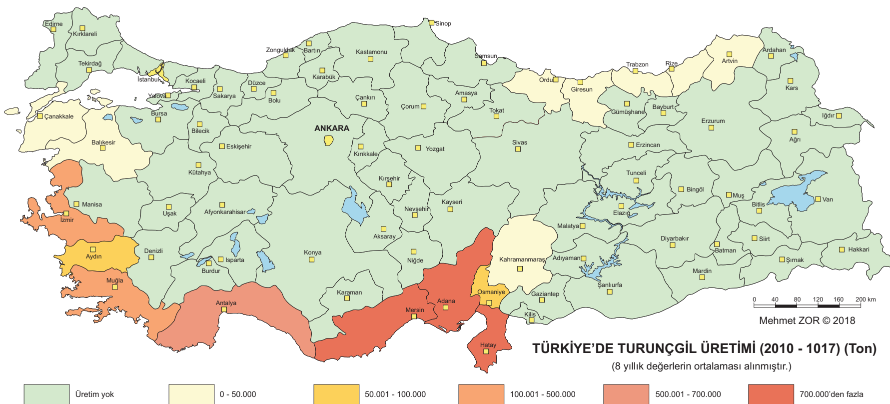
Beşeri ve ekonomik özelliklerine göre oluşturulan bölgelerdir. Bu bölgelerin sınırları zamanla değişebilir. Örneğin bir alanda doğal ya da beşeri bir olaya bağlı olarak nüfus miktarında değişimler yaşanabilir. Aynı zamanda bir siyasi birlik içerisinde yer alan bazı ülkeler bu birlikten ayrıldığında veya bu bölge içine girdiğinde yine bölge sınırları değişmiş olur.

I. Nüfus Özelliklerine Göre Bölgeler: Yeryüzünde nüfusun dağılışı düzensizdir. Sahip oldukları nüfus miktarları, nüfus yoğunlukları, nüfus yapısı ve nüfus hareketlerine göre bölgeler oluşturulabilir. Örneğin, Güneydoğu Asya yoğun nüfuslu, Kuzey Afrika seyrek nüfuslu, Batı Avrupa yoğun göç alan bölgelere örnektir.

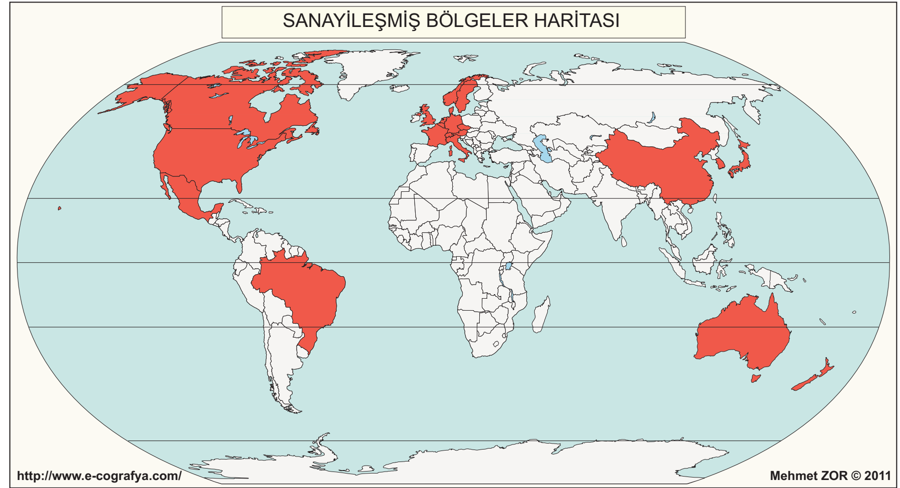

II. Yerleşme Özelliklerine Göre Bölgeler: Yerleşmeyi etkileyen faktörler göz önüne alınarak oluşturulan beşerî bölgeleri kapsar. Dünyada Kuzeybatı Avrupa ile Güneydoğu Asya, ülkemizde ise Çatalca-Kocaeli Platosu yoğun yerleşme bölgelerine örnek verilebilir. Bu bölgeler, konut yapı özelliklerine göre oluşturulan beşerî bölgeleri kapsar. Ekvatoral bölge ahşap, çöller kerpiç, volkanik alanlar ise taş mesken bölgelerine örnek verilebilir.

III. Tarım Bölgeleri: Bir bölgede yürütülen tarımsal faaliyet türleri, bir tarım ürünü yada hayvan türünün yoğun olarak yetiştirildiği bölgeyi kapsar. Örneğin, buğday tarım bölgesi, çay tarımı bölgesi, kahve tarım bölgesi, büyükbaş hayvancılık bölgesi veya balıkçılık bölgesi gibi alt bölgelere ayrılabilir.

IV. Sanayi Bölgeleri: Sanayi faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı bölgelerdir. Bugün Kuzeybatı Avrupa, ABD’nin kuzeydoğusu, Japonya ve Güney Kore gibi sanayinin geliştiği bölgeler ile Asya’nın kuzeyi, Orta Afrika ve Güney Amerika gibi sanayinin az geliştiği bölgeler oluşturulabilir. Türkiye’de İstanbul, Kocaeli, Adapazarı, Bursa ve Eskişehir gibi iller sanayi bölgesi içinde yer alır.

V. Maden Bölgeleri: Çıkartılan yer altı kaynağına göre; madenler veya enerji kaynakları bölgeleri oluşturulur. Örneğin, petrol bölgesi, demir bölgesi ve kömür bölgesi gibi alt bölgelere ayrılabilir.

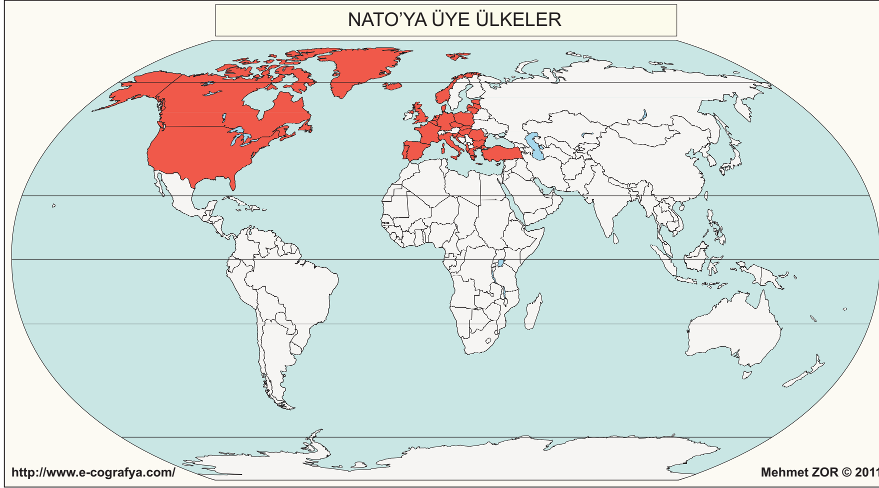

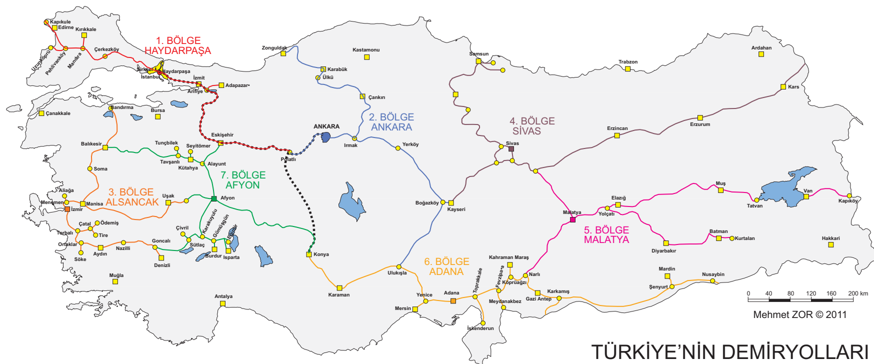
VI. Kültür ve Dini Özelliklerine Göre Bölgeler: Aynı kültür potası içerisinde bulunan ülkeler bir araya getirilerek kültür bölgeleri oluşturulur. Kuzey Afrika, Latin Amerika, Güneydoğu Asya ve Batı Avrupa kültür bölgeleri bu gruba örnektir. Dinlerin yayılış alanlarını gösteren bölgelerdir. İslamiyet, Hıristiyanlık, Musevilik, Budizm ve Animizmin yayılış bölgeleri örnek olarak gösterilebilir.

VII. Siyasi ve Askeri Bölgeler: Ülkelerin farklı amaçlarla bir araya gelmesiyle bölgeler oluşur. Avrupa Birliği, NAFTA (Kuzey Amerika Ekonomik İşbirliği Örgütü) ve NATO (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü) bu bölgelere örnektir.

VIII. Ulaşım Özelliklerine Göre Bölgeleri: Bu bölgeler; hava yolu, demir yolu, kara yolu ve deniz yolu özelliklerine göre oluşturulan bölgeleri kapsar.

TÜRKİYE'NİN DEMİRYOLLARI

2. İşlevsel Bölgeler

Bu bölgeler ekonomik ve kültürel bakımdan yerel, bölgesel, ulusal ve küresel anlamda diğer bölgelerle etkileşim içinde olan etkin bir yapıya sahiptir.

a. Mülki İdari Özelliklerine Göre Bölgeler: Ülkelerin siyasi bölümlerini gösteren bölgelerdir. İl, ilçe ve köy gibi idari anlamda oluşturulan bölgelerdir.

TÜRKİYE'NİN SİYASİ HARİTASI

b. Yerel Yönetim Özelliklerine Göre Bölgeler: İl özel idareleri ile belediyelere ait yönetim alanlarını gösteren bölgelerdir.

c. Kamu Kurumlarının Hizmet Özelliklerine Göre Bölgeler: Bazı kamu kurumları tarafından planlanan hizmetlerin ülke genelinde daha kontrollü biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla oluşturulan bölgelerdir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü ve Orman Genel Müdürlüğü Türkiye'de hizmet bölgeleri bulunan kamu kurumlarından bazılarıdır.

d. Planlama Özelliklerine Göre Bölgeler: Bu bölgeler, belirli alanların coğrafi özellikleri göz önüne alınarak oluşturulan bölgeleri kapsar. Bu bölgelerin coğrafi özelliklerine göre planlama veya yatırımlar yapılır. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölgesi, Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) Bölgesi ve Konya Ovaları Sulama Projesi (KOP) Bölgesi ülkemizde planlama bölgelerine örnek verilebilir.

TÜRKİYE'NİN PLAN BÖLGELERİ

e. İstatistik Bölgeleri: Ülkeler kalkınma için gerekli olan planlamalarını yapılabilmek amacıyla istatistikler tutmaktadır. Bu İstatistikler için gerekli olan verilerin daha sağlıklı elde edilebilmesi amacıyla ülke çapında sosyoekonomik bakımdan benzer alanlar-

dan oluşan istatistik bölgeleri oluşturulmaktadır. Bu amaçla oluşturulan istatistik bölgeler de işlevsel bölge örneğidir.

TÜRKİYE İSTATİSTİK BÖLGE BİRİMLERİ SINIFLANDIRMASI

B. BÖLGE SINIRLARI

Bölge sınırlarının belirlenmesinde birçok doğal ve beşeri unsur göz önünde tutulur. Bu unsurlar istatistikî metotlarla incelenerek bölge sınırları oluşturulur. Ancak bölge sınırlarının belirlenmesinde birden fazla kriter göz önüne alındığında bazı karışıklıklar ortaya çıkabilir. Bu nedenle bir yer bazen birkaç farklı bölge sınırı içerisinde gösterilebilir.

Bölgeleri kesin hatlarla birbirinden ayırmak zordur. Özellikle doğal bölge sınırları çoğunlukla kademeli bir geçiş gösterir. Örneğin dağlık bir alandan ovalık bir alana geçerken arada tepelik bölgeler mevcuttur. Ya da Ekvatoral iklim bölgesinde çöl bölgelerine geçiş sınırında savan iklim bölgesi görülmektedir. Bitki örtüsünde de benzer bir durum görülür. Bir dağ yamacı boyunca yükselirken geniş yapraklı ormanlar bölgesinden iğne yapraklı ormanlar bölgesine geçilirken arada her iki ağaç türünün bir arada bulunduğu karışık yapraklı ormanlar bölgesi yer alır.

Beşeri ya da ekonomik bölgelerin sınırları biraz daha net olabilir. Örneğin ülke sınırlarını, siyasi ya da ekonomik birliklerin sınırları net bir şekilde çizilebilir. Ancak nüfus yoğunlukları, milletler ya da dil gurupları arasında kesin bir sınır çizmek güçtür.

Bölge sınırları zamanla değişebilir. Zamanla işlevini yitiren bölgeler yerini yeni bölgelere bırakabilir. Bu durum hem doğal bölgelerde hem de beşeri ve ekonomik bölgelerde görülebilir.

Siyasi ya da askeri bölgelerin sınırları ülke sınırlarıyla örtüşmektedir. Ancak doğal bölge sınırları ile beşeri bölge sınırları her zaman örtüşmezler. Örneğin bir tarım ürününün yetiştirildiği bölgeler, bir iklim tipinin yayılış bölgesinin sınırı beşeri sınırlarla çakışmayabilir.

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

bölge
şekilsel
Beşeri
maden
enerji kaynağı
Kalkınma
orman
işlevsel
kademeli
ülke
devletin
dağlık
düzlük
gelişmiş
NATO
Birleşmiş Milletler
karma
sınırlarının
deprem
sanayi
seyrek

1. Yer şekilleri, iklim ve bitki örtüsü gibi doğal özellikler ya da beşeri ve ekonomik özellikler açısından bir bütünlük gösteren alanlara .... denir.
2. Sahip olduğu doğal ve beşeri özelliklerine göre ayrılan bölgelere .... bölge denir.
3. .... özelliklerine göre oluşturulan bölgelerin sınırları zamanla değişebilir.
4. Çıkartılan yer altı kaynağına göre; .... veya .... bölgeleri oluşturulur.
5. .... bölgeleri belirli alanların coğrafi özellikleri göz önüne alınarak oluşturulan bölgeleri planlama veya yatırım alanlarıdır.
6. Amazon ve Kongo havzalarıyla İskandinavya doğal özelliklerine göre .... bölgesi içerisinde yer alır.
7. Bölge sınırlarının çizilmesinde bölgelerin .... özellikleri yaygın olarak kullanılır.
8. Bölgeleri kesin hatlarla birbirinden ayırmak zordur. Özellikle doğal bölge sınırları çoğunlukla .... bir geçiş gösterir.
9. Siyasi ya da askeri bölgelerin sınırları .... sınırlarıyla örtüşmektedir.
10. Bir .... egemenliği altında bulunan topraklara ülke denir.
11. İskandinavya, Himalayalar, Andlar, Kayalıklar ve Alpler .... bölgeler içerisinde yer almaktadır.
12. Amazon, Ganj, Mississippi ve Kongo havzaları ve Avustralya .... bölgeler içinde yer almaktadır.
13. Dünya'da; Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya .... bölge sınırları içerinde yer almaktadır.
14. Türkiye ABD ile birlikte .... askeri bölgesi içerinde yer almaktadır.
15. .... örgütü en geniş siyasi bölge sınırlarına sahiptir.
16. Birden fazla fonksiyonu ön plana çıkan bölgelere .... bölge adı verilmektedir.
17. Bölge .... belirlenmesinde birçok doğal ve beşeri unsur göz önünde tutulur.
18. Büyük Okyanus çevresi doğal afetlere göre .... bölgesi içinde yer alır.
19. Kuzeybatı Avrupa, ABD'nin doğusu, Japonya ve Güney Kore ekonomik özelliğine göre .... bölgesi içinde yer alır.
20. Kuzey Afrika, Avustralya'nın iç kısımları ve Sibirya .... nüfuslu bölgelere örnektir.

UYGULAMA ALANI

1 **Aşağıda verilen bölge örneklerinin hangi bölge türüne ait olduğunu kutucuklara yerleştirerek gösteriniz.**

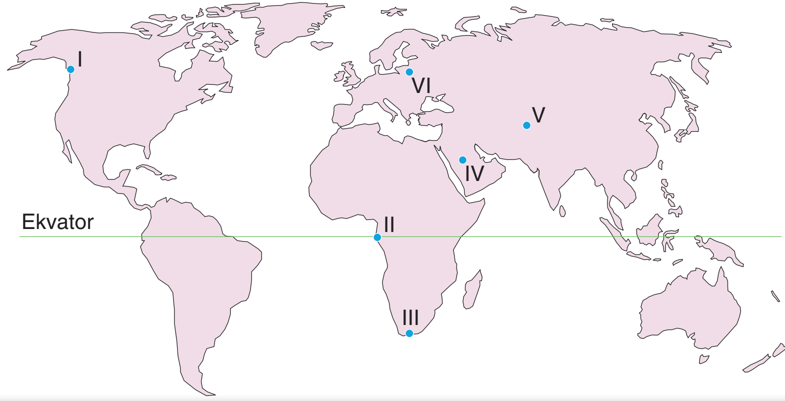
1. Alp Dağlık Bölgesi
2. Sibirya Ovalık Bölgesi
3. Avrupa Birliği Bölgesi
4. GAP Planlama Bölgesi
5. Turunçgil Tarımı Bölgesi
6. Bor Madeninin Bulunduğu Bölgeler
7. Kış Turizmi Bölgeleri
8. Kapalı Havza Bölgeleri
9. Ekvatoral İklim Bölgesi
10. Dünya'da Seyrek Nüfuslu Bölgeler
11. Ahşap Konut Bölgeleri
12. Liman Bölgeleri

Doğal Özelliklerine Göre Bölgeler

Beşeri Özelliklerine Göre Bölgeler

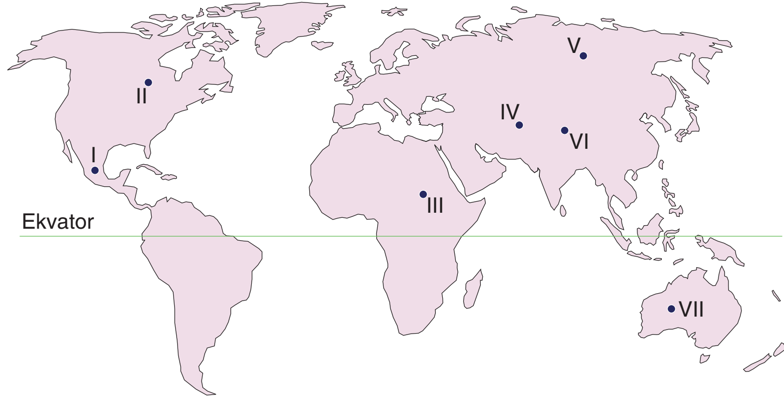
Ekonomik Özelliklerine Göre Bölgeler

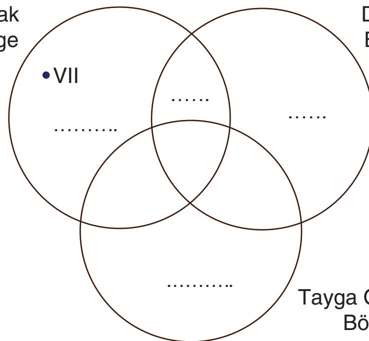
2 **Aşağıdaki Dünya haritası üzerinde numaralandırılmış yerlerin. bitki örtüsüne göre yapılacak bölge sınıflandırmasında hangi grubun içinde olacağını tabloda işaretleyerek gösteriniz.**

Yer	Maki	Tropikal Yağmur Orm.	Çöl Bitkileri	Karışık Orman	Bozkır (Step)	Tayga Ormanları
I						
II						
III						
IV						
V						
VI						

3 **Aşağıdaki Dünya haritasında verilen numaralı yerlerin, bölge türleriyle ilgili verilen venn şemesında ait olduğu yeri örnekteki gibi yazarak gösteriniz.**

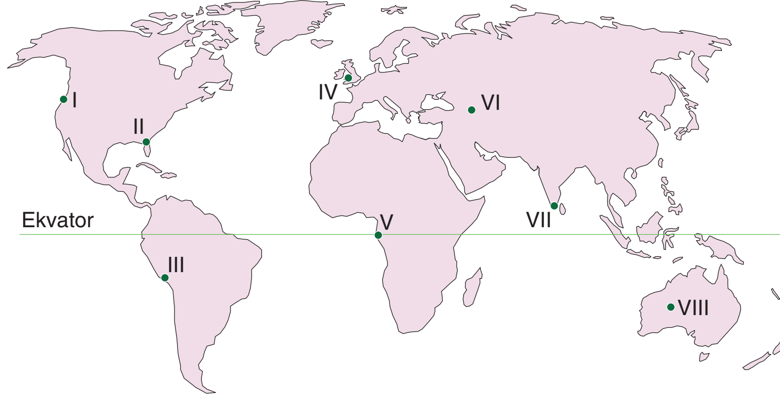

UYGULAMA ALANI

4

Aşağıdaki Dünya haritasında doğal, beşeri, ekonomik ve siyasi özelliklerine göre birbirinden farklı 8 bölgede numaralandırılarak gösterilmiştir.

Bunları verilenler arasından seçerek doğru şekilde eşleştiriniz.

Çay tarım bölgesi	Doğal gaz üretim bölgesi	Orman bölgesi	Batı Avrupa kültür bölgesi
Seyrek nüfuslu bölge	Akdeniz iklim bölgesi	Balıkçılık bölgesi	Yaz turizmi bölgesi

5

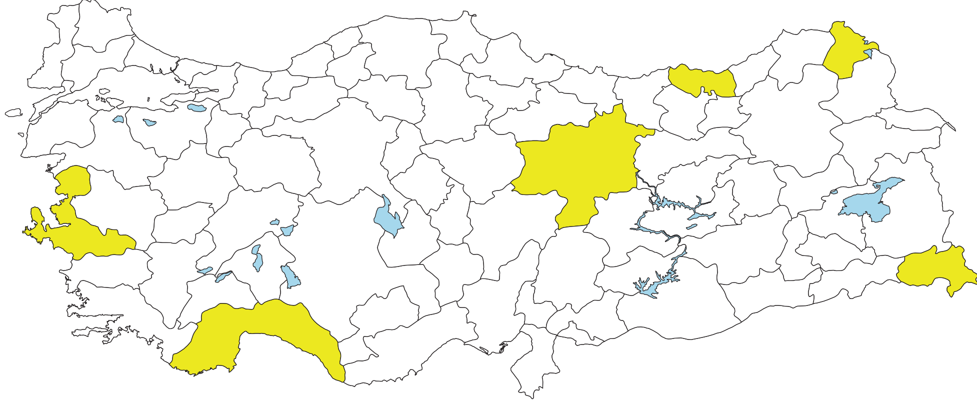
Bölge sınırları bazen birbiriyle paralellik göstermektedir.

Aşağıda verilen bölgelerden birbiriyle paralellik gösterenleri eşleştiriniz.

I. Grup	II. Grup
1 Sanayi Bölgeleri	a Akdeniz İklim Bölgesi
2 Yağmur Ormanları Bölgesi	b Jeotermal Bölgeler
3 Zeytin Tarımı Bölgesi	c Demir–çelik Sanayi Bölgesi
4 Ahşap Ev Bölgeleri	d Ulaşım Bölgeleri
5 Deprem Bölgeleri	e Kahve Üretim Bölgesi
6 Tropikal Bölge	f Orman Bölgesi
7 Kömür Üretim Bölgeleri	h Ekvatoral İklim Bölgesi

1	2	3	4	5	6	7

6 Aşağıdaki haritada konumları taralı olarak gösterilen şehirlerle ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1 Hangi şehirler "ülke sınır bölgesi" içinde yer alır?
......

2 Hangi şehirler "yağışın fazla olduğu bölgeler" içinde yer alır?
......

3 Hangi şehirler "dağlık bölge" sınırları içindedir?
......

4 Hangi şehirler "liman bölgesi" olarak sınıflandırılabilir?
......

5 Hangi şehirler "kıyı turizm bölgesi" içinde yer alır?
......

6 Hangi şehirler "geçitlerin olduğu bölge" içinde yer alır?
......

7 Hangi şehirler "seyrek nüfuslu bölge" sınırlaır içindedir?
......

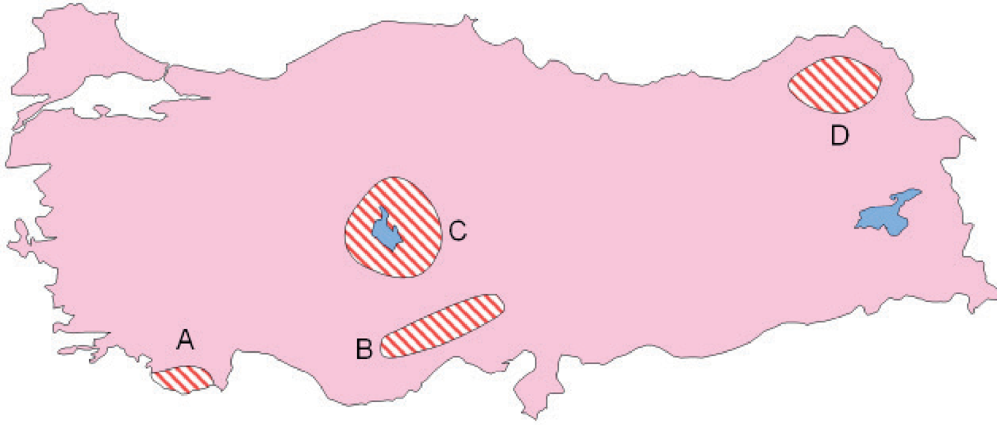
8 Hangi şehirler "maki bitki bölgesi" sınırları içindedir?
......

PISA

Türkiye'de yerleşmelerin dağılışı üzerinde birçok faktör etkili olmaktadır. Özellikle doğal faktörler yerleşmelerin seyrek olmasına neden olur. İkim koşullarının elverişsiz olduğu, verimsiz toprakların bulunduğu, yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda yerleşmeler seyrekleşmektedir.

Yağış miktarının az yada buharlaşmanın şiddetli olduğu alanlar ile kışların çok soğuk geçtiği karasal iklim bölgelerinde yerleşmeler seyrekleşmektedir. Verimli tarım alanlarının bulunduğu alanlarda yerleşmeler sıklaşıp büyürken, verimsiz toprakların bulunduğu alanlarda yerleşmeler seyrekleşmektedir. Yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda yerleşmeler seyrekleşmektedir. Karstik alanlarda ise sular derinlere sızdığı için yüzeyde su problemi bulunmaktadır. Aşağıdaki haritada yerleşmelerin seyrek olduğu bazı alanlar verilmiştir.

1. A ile gösterilen bölgede yerleşmelerin seyrek olma nedenini belirtiniz.

....

....

2. B ile gösterilen bölgede yerleşmelerin seyrek olma nedenini belirtiniz.

....

....

3. C ile gösterilen bölgede yerleşmelerin seyrek olma nedenini belirtiniz.

....

....

4. D ile gösterilen bölgede yerleşmelerin seyrek olma nedenini belirtiniz.

....

....

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. – Demografik özelliklerine göre yaşlı nüfuslu
   – Ekonomik özelliklerine göre sanayi, ticaret, turizm
   – Siyasi özelliklerine göre Avrupa Birliği

Yukarıda bazı özellikleri verilen bölgede yer alan bir ülkeyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisinin kesinliği yoktur?

A) Doğum oranı düşüktür.
B) Gelişmişlik seviyesi yüksektir.
C) Kişi başına düşen gelir fazladır.
D) Kırsal nüfus oranı düşüktür.
E) Nüfus yoğunluğu fazladır.

2. Aşağıda iki farklı ülke içinde yer alan ve farklı kriterlere göre oluşturulan bölgeler verilmiştir.

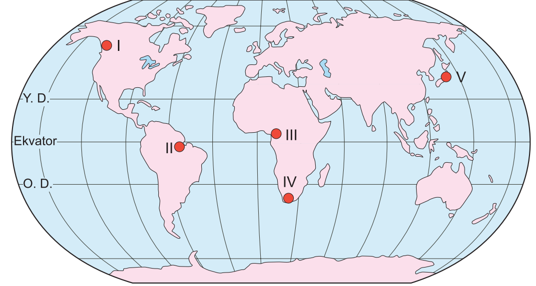
I. Ülke: Orta Doğu bölgesi, İslam Kültürü bölgesi, petrol bölgesi

II. Ülke: Volkanik bölge, deprem bölgesi, dağlık bölge, ormanlık bölge

Bu ülkeler aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I	II
A)	İran	Japonya
B)	Suriye	Almanya
C)	Türkiye	Avustralya
D)	İran	Hollanda
E)	Irak	Mısır

3. Aşağıda doğal özellikleri birbirinden farklı olan beş bölgenin yeri numaralandırılmıştır.

Bu yörelerde görülen doğal bölgelerle ilgili aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) I – Dağlık bölgesi
B) II – Orman bölgesi
C) III – Ovalık bölge
D) IV – Akdeniz iklim bölgesi
E) V – Deprem bölgesi

4. Bazı bölge sınırları yıllar içinde çabuk değişim gösterebilir. Bu değişim bölge sınırlarının genişlemesi ya da daralması şeklinde meydana gelir.

Buna göre, aşağıda verilen bölge türü örneklerinden hangisinin kısa sürede sınırlarında değişim olması beklenemez?

A) Maden çıkarım bölgesi
B) Tahıl tarım bölgesi
C) Ovalık bölge
D) Sanayi üretim bölgesi
E) Avrupa Birliği bölgesi

5. Öğrencilerine bölge kavramını anlattıktan sonra Kemal öğretmen tahtaya "İstanbul" yazmış ve öğrencilerinden İstanbul'u farklı özelliklerine göre sınıflandırıp, İstanbul'un hangi sınırlarına dahil olabileceğini yazmalarını istemiştir.

Öğrencilerinden;

Yunus: platoluk bölge – sanayi bölgesi – turizm bölgesi

Hakan: yoğun nüfuslu bölge – ulaşım bölgesi – liman bölgesi

Sude: Kuru tarım bölgesi – balıkçılık bölgesi – volkanik bölge

Tuğçe: ormanlık bölge – jeotermal üretim bölgesi – serbest ticaret bölgesi

yanıtlarını tahtaya yazmışlardır.

Öğrencilerin hangilerinin yanıtlarında verdikleri örneklerin tamamı doğrudur?

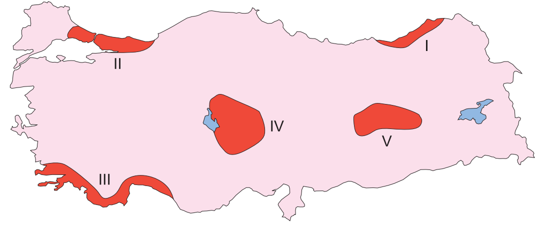
A) Yalnız Hakan
B) Yalnız Tuğçe
C) Yunus – Sude
D) Yunus – Hakan
E) Sude – Tuğçe

6. I. Sanayi bölgesi
II. Dağlık bölgesi
III. Yoğun nüfuslu bölge
IV. Ovalık bölge

Yukarıda verilen bölgelerden hangilerinin sınırları birbiri ile örtüşür?

A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

7. Aşağıdaki haritada beş bölge taranarak gösterilmiştir.

Haritada işaretli bölgelerin gelişimini sağlayan aşağıdaki unsurlardan hangisi yanlış verilmiştir?

A) I'de sanayi ve turizm
B) II'de sanayi ve ticaret
C) III'de yaz, doğa ve tarihi turizm
D) IV'de küçükbaş hayvancılığın ve tahıl tarımı
E) V'de madencilik ve maden sanayisi

8. Fiziki faktörler bakımından genelde bütünlük sağlayan bölgelere doğal bölge kavramı içerinde sınıflandırılır.

Buna göre bir bölge doğal özelliklerine göre sınıflandırılırken, aşağıdaki kriterlerden hangisi dikkate alınmaz?

A) İklim koşulları
B) Bitki örtüsünün özellikleri
C) Yer şekillerinin genel durumu
D) Genel geçim kaynakları
E) Su kaynakları ve özellikleri

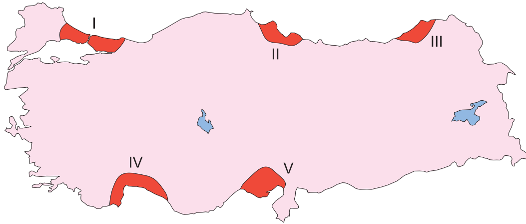
PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. Bazı bölge sınırları birbiriyle bağlantılı özellikler nedeniyle üst üste çakışabilmektedir.

Buna göre, Türkiye’de aşağıda verilen bölge çiftlerinden hangisinin büyük ölçüde sınırlarının çakıştığı <u>söylenemez</u>?

A) Deprem bölgesi – Kaplıca bölgesi
B) Engebeli bölge – Seyrek nüfuslu bölge
C) Her mevsimi yağışlı bölge – Fındık tarımı bölgesi
D) Ulaşım ağı gelişmiş bölge – Sanayi bölgesi
E) Akdeniz iklim bölgesi – Ovalık bölge

2.

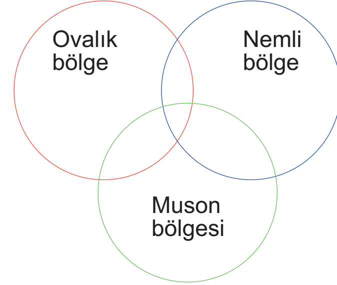
Türkiye haritasında numaralanmış alanlardan hangisi;

- Turizm bölgesi
- Liman bölgesi
- Dağlık bölge

sınırlarının tamamının içinde yer alır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

3.

Yukarıdaki şemada verilen bölgelerle sınırları örtüşen ve taralı alana yazılabilecek bölgelere;

I. Yoğun nüfuslu bölge
II. Tarım bölgesi
III. Yoğun nüfuslu bölge
IV. Maden bölgesi

verilenlerden hangileri örnek <u>gösterilemez</u>?

A) Yalnız III B) Yalnız IV C) I ve II D) II ve IV E) III ve IV

4. Bir ülke sahip olduğu özelliklere bağlı olarak farklı bölge sınırları içinde yer alabilir.

Buna göre;

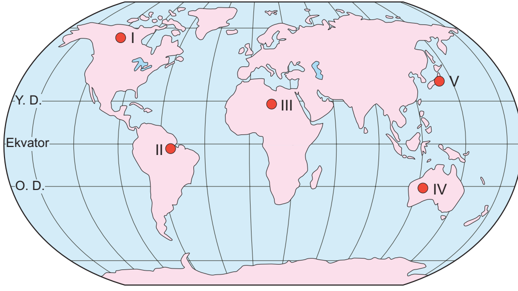
- İklim tipine göre çöl bölgesinde
- Yer şekillerine göre sade bölgede
- Su kaynaklarına göre akarsu ağı seyrek bölgede

yer alan ülke aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fas B) Brezilya C) Avustralya D) Hindistan E) Peru

ÇAP

5. Aşağıdaki haritada iklim özelliklerine göre sınıflandırılmış bazı bölgeler işaretlenerek gösterilmiştir.

Haritada verilmiş numaralı bölgelerden hangileri aynı iklim bölgesi sınırları içinde yer alır?

A) I ve II B) II ve IV C) II ve V D) III ve IV E) III ve V

6. I. Yemen
II. Umman
III. Mısır
IV. Etiyopya

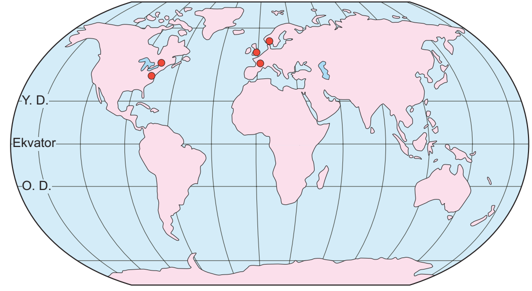
Yukarıda verilen ülkelerden hangileri Kızıldeniz kıyı bölgesinde <u>yer almaz</u>?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

7. **Aşağıdaki bölgelerden hangisinin sınırlarında <u>daha kısa</u> zamanlı değişim yaşanabileceği söylenebilir?**

A) Gelişmiş ülke bölgesi
B) Muson bölgesi
C) And Dağları bölgesi
D) Akdeniz bölgesi
E) Tundra bölgesi

8. Aşağıdaki haritada beş farklı ülke merkezleri işaretlenerek gösterilmiştir.

Haritada işaretlenen merkezler, aşağıdaki bölge sınırlarından hangisi bakımından ortak özellik <u>göstermez</u>?

A) NATO bölgesi
B) Gelişmiş ülkeler bölgesi
C) Göç alan bölge
D) Sık nüfus bölge
E) Sanayi bölgesi

9. Ekonomik faaliyetler bakımından çeşitlilik gösteren bazı alanlar; tarım, ticaret, sanayi ulaşım, turizm gibi farklı bölge sınırlarında yer alabilmektedir.

Buna göre;

I. Bursa
II. Zonguldak
III. İzmir
IV. Mersin
V. Rize

illerinden hangileri bu tip bölgeler içerinde <u>değildir</u>?

A) I ve II B) II ve III C) II ve V D) III ve IV E) III ve V

ÇAP

A. İNSANLARIN DOĞAL ÇEVREYİ KULLANMA BİÇİMLERİ

İnsanoğlu yeryüzünde yaşamaya başladığı günden beri doğal ortamdan yararlanmışlardır. İnsanlar barınma, beslenme, giyinme, eğlenme ve ulaşım gibi çeşitli ihtiyaçlarını doğadan karşılar. İnsanların sürekli etkileşim içinde olduğu doğal ve beşerî yaşam alanına **çevre** denir. İnsanlar etkileşim içinde bulunduğu doğal çevreyi ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmektedir.

İnsanoğlu Paleolitik dönemde hayvanları avlayarak yada bitkileri toplayarak doğadan yararlanmışlardır. Ancak neolitik dönemde avcılık ve toplayıcılık terk edilerek gıda üretimine başlamışlardır. Kalkolitik dönemde artık madenleri de kullanmayı öğrenmişlerdir. Zamanla insanların becerileri ve sayıları arttıkça doğadan faydalanma biçimleri çeşitlenmiş ve zamanla doğa üzerinde artan baskılar çevrenin tahrip olmasına neden olmuştur.

18. yüzyılda yaşanan Sanayi Devrimi'nden sonra insanların doğadan yararlanması artmıştır. Bu dönemde bilgi birikiminin artmasıyla doğal çevreden yararlanma ve onu değiştirme potansiyeli artmıştır. Bu dönemde üretim kapasitesinin artmasıyla daha çok ham maddeye ihtiyaç duyulmaya başladı. Üretimin önünde büyük bir engel olan ham maddenin gerilmesi ve mamul maddelerin pazarlara ulaştırılması ulaşımda yaşanan gelişmelerle aşılmıştır.

İnsanlar yerleşme alanı olarak doğal ve beşeri koşulların elverişli olduğu alanları tercih eder. Bu nedenle de ılıman iklim koşullarına sahip su kenarları yerleşme için en uygun alanlardır. Bu su kaynakları içme ve kullanma dışında tarımsal ve sanayi üretimi içinde gereklidir. Günlük hayatta ihtiyaç duyduğumuz kaynakları ya doğrudan doğadan elde ederiz ya da bunları sanayi tesislerinde işleyerek istediğimiz hale getiririz. Ancak bu işlemleri yapmak için gittikçe artan oranda enerjiye ihtiyaç duyarız. İnsanlar ihtiyaçları olan enerjiyi elde etmek için petrol, taş kömürü ve linyit gibi bazı fosil yakıtları kullanır. Ayrıca akarsuların üzerinde hidroelektrik santraller, rüzgârlı bölgelerde rüzgar türbinleri gibi çeşitli tesisler kurarlar.

Eskiden daha çok doğal koşulların elverişli olduğu alanlara yerleşmeyi tercih ederken, bugün gelişen teknolojiyle uygun olmayan alanlar da yerleşilebilmektedir. Bugün

engebeli alanlarda tüneller ve viyadükler inşa edilerek ulaşım geliştirilmekte, kıyı düzlüklerinin dar olduğu alanlarda deniz doldurularak arazi kazanılmakta yada bataklık veya çorak alanlar kurutulup drene edilerek tarım arazisi kazanılabiwlmektedir.

İnsanlar bir yerden başka bir yere gidebilmek için kara ve demir yolları, hava alanları ile limanlar inşa eder. Bu ulaşım yollarında kullanmak üzere otomobil, otobüs, tren, gemi ve uçak gibi çeşitli ulaşım araçları üretirler. Ulaşım sistemleri kurulurken bazen oluşumları aşmak için bazen tünel, köprü ve viyadükler inşa edilir.

Türkiye, Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan yollar üzerinde yer aldığı için ulaşım sistemleri gelişmiştir. İstanbul Boğazı'nın kesintisiz bir şekilde geçilmesi için tüneller ve köpüler yapılmıştır. Marmaray ve Avrasya tünelleri bunun en güzel örnekleridir. Marmaray delme ve batırma tünelleri olarak 13,6 kilometresi yer altında ve deniz altında olacak şekilde toplam 76,6 km uzunluğa sahiptir. Avrasya Tüneli, Asya ve Avrupa'yı iki katlı kara yolu tüneli ile birbirine bağlamaktadır. Toplam uzunluğu 14,6 km olan tünelin 5,6 km'lik kısmı deniz tabanının altından geçmektedir.

Son yıllarda Türkiye'de çok büyük ulaşım projeleri gerçekleştirilmiştir. 2.652 m uzunluğundaki Osmangazi Köprüsü, 562 km'lik Karadeniz Sahil yolu, bölünmüş yol projesi ve Türkiye'nin denizin doldurulmasıyla inşa edilen ilk havalimanı olan Ordu-Giresun Havalimanı bunun en önemlileridir.

Dünya'dan örneklere bakılacak olursa İngiltere ile Fransa arasına Manş Denizi'nin altından bir tünel inşa edilerek kesintisiz kara ve demir yolu bağlantısı sağlanmıştır. Birleşik Arap Emirlikleri turizmi geliştirmek için denizi doldurarak Palmiye Adası'nı inşa etmiştir. Bu ada üzerine lüks konutlar ve oteller inşa edilmiştir.

Suudi Arabistan ve Libya tarımı geliştirebilmek için çöl bölgelerinde fosil yeraltı sularını çıkartarak sulama sistemlerini geliştirmişlerdir. Libya'da yapay nehir projesiyle günde 5 milyon m3/gün su taşıyacak ve ekilebilir alanları 150.000 hektar artıracak şekilde oluşturulmuştur.

Sonuç olarak insan, ihtiyaçlarını her türlü imkânlarla donatılmış doğal çevreden karşılamaktadır. Son yüzyılda nüfusun hızla artması ihtiyaçları da arttırmıştır. Bu da insanın çevreye daha fazla müdahale etmesine neden olmuştur.

B. İNSANIN DOĞAL ORTAMA OLAN ETKİSİ

İnsanlar doğal çevreden yararlanırken çevre üzerinde çeşitli değişiklikler yapmaktadır. Bu değişiklikler her zaman olumlu yönde olmamaktadır. İnsan müdahaleleri bazen çevre üzerinde bozulmalara yol açar. Doğanın bilinçsiz kullanımı çevre sorunlarının artmasına neden olmuştur. Özellikle fosil yakıtların kullanımın gün geçtikçe artması, hava, su ve toprak kirliliğinin artmasına neden olmuştur.

İnsanoğlunun doğal çevre üzerinde etkisinin arttığı ilk dönem Tarım Devrimi'dir. Tarım Devrimi ile insanoğlu toplayıcılıktan üreticiliğe geçmiştir. Bunun için yiyebileceği bitki ve hayvan türlerini yetiştirmeye çalışıp, diğerlerini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Böylece doğadaki bazı bitki ve hayvan türlerinin nesli ortadan kalmıştır. Doğal çevre üzerindeki ikinci büyük etki Sanayi Devrimi'yle gerçekleşmiştir. Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı kitlesel üretim ile birlikte insanların doğal kaynaklardan yararlanma kapasiteleri artmıştır. Dünya nüfusunun da hızlı bir şekilde artmasıyla ormanlar, akarsular, göller, madenler gibi doğal kaynaklar eskisine göre daha büyük ölçüde kullanılmıştır. Doğal kaynakların hızlı ve büyük ölçekteki bu kullanımı doğal denge üzerinde büyük olumsuzluklara neden olmuştur.

1. İnsanın Atmosfere Etkisi

18. yüzyıldaki Sanayi Devrimi'yle başlayan hava kirliliği, 20. yüzyılda nüfus artışı ve sanayinin gelişmesiyle daha büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu dönemde artan enerji ihtiyacı büyük ölçüde fosil kaynaklardan karşılanmaya çalışılmıştır. Özellikle sanayinin yoğunlaştığı alanlarda kirlenme çok daha fazladır. Sanayi tesislerinin bacalarından çıkan gazlar ve termik santraller hava kirliliğine, bu hava kirliliği havadaki nemle karışarak asit yağmurlarına neden olmaktadır. Asit yağışları ise gerek doğal ortama gerekse beşeri yapıya (başta tarihi eserlere) büyük zararlar vermektedir.

Fosil yakıtların aşırı kullanılması havadaki karbondioksit oranını arttırmaktadır. Bu da atmosferin ısı tutma kapasitesini arttırarak küresel ısınmaya neden olmaktadır. Küresel ısınmada yaşanan artış ise buzulların erimesine ve iklimlerin değişmesine neden olmaktadır.

2. İnsanın Hidrosfere Etkisi

Yeryüzünden buharlaşan sular, atmosfer içerisinde yoğunlaşarak tekrar yeryüzüne döner. Su canlılar için hayati öneme sahiptir. Canlılar suyu kullandıktan sonra tekrar doğaya verirler. Ancak insanlar su döngüsüne olumsuz etkide bulunurlar.

İnsanoğlu binlerce yıldır su kaynaklarını kullanmaya çalışırken yeraltı su seviyesinin düşmesine yada nehirlerin yönünün değişmesine neden olur. Nehirler üzerine kurulan barajlar nehrin akışının değişmesine neden olurken o bölgedeki canlı çeşitliliğini de etkiler. Nehirlerin yukarı çığırlarına yumurtalarını bırakacak balıklar bu yolculuğunu tamamlayamaz ve nesilleri azalmaya başlar.

Nehirlerin tarımsal sulamada kullanılmasıyla bu nehirlerle beslenen göller kurumaya başlar. Özellikle Aral Gölü bu durumun en önemli örneğidir. Seyhun ve Ceyhun nehirlerinin tarım alanlarına yönlendirilmesiyle Aral Gölü bugün tamamen kurumuştur. Türkiye'de Göller Yöresi'nde bulunan birçok karstik göl tarım alanı kazanmak için kurutularak ortadan kaldırılmıştır.

İnsanların sular üzerindeki en büyük olumsuz etkisi kirliliktir. Sanayi tesislerinden çıkan atık sular, evlerden kaynaklanan atık sular ve tarım alanlarından dönen sular yeraltı ve yerüstü sularında kimyasal kirliliğe yol açar. Özellikle evlerden kaynaklanan deterjanlar ve tarım alanlardan dönen gübreli sular akarsu ve göllerde yosunların çoğalmasına neden olarak, bu suların içerisinde oksijenin azalmasına neden olur. Kırmızı su çiçeklenmesi denen bu olaya bağlı olarak sularda canlı yaşamı azalır. Termik ve nükleer santrallerden kaynaklanan sıcak sular, soğutulmadan nehir ve göllere verildiğinde ısı kirliliğine yol açmaktadır.

Denizler içerisinde petrol aramaları da kirliliğe neden olur. Meksika Körfezi'nde bir petrol arama platformunda 2010 yılında meydana gelen bir kazada yaklaşık 3 ay boyunca 62 bin varil körfeze sızmış ve büyük bir çevre felaketine neden olmuştur. Yine petrol tankerlerinin yaptığı kazalarda büyük deniz kirliliğine neden olabilmektedir.

3. İnsanın Litosfere Etkisi

İnsanoğlu tarım, yerleşme, ulaşım, madencilik ve enerji üretmek için litosfer üzerinde büyük değişimler yapmaktadır. Özellikle yeni tarım arazisi kazanmak için yamaçlar taraçalandırılıp jeomorfolojik görünüm değiştirilmektedir. Yine göller ve bataklıklar kurutulmakta veya deniz doldurularak arazi kazanılmaya çalışılmaktadır.

Gün geçtikçe şehirlerin büyümesiyle büyük kazılar yapılmış ve litosferin görünümü değiştirilmiştir. Özellikle otoyol inşaatlarında dev tüneller, viyadükler ve yol yarmalarıyla arazinin görünümü büyük ölçüde değiştirilmektedir.

Madencilik ve enerji kaynakları elde etmek için litosferde çok büyük değişiklikler gerçekleşmektedir. Özellikle açık madencilik faaliyetinde dağların üstü tıraşlanarak açılmakta ve litosfer üzerinde büyük çukurlar azılmaktadır. Bir baraj inşaatı sırasında ise vadilerin önü dev setlerle kapatılmaktadır.

4. İnsanın Biyosfere Etkisi

İnsanlar ihtiyaçlarını karşılamak, yerleşme ve sanayi tesisleri kurmak için ormanları tahrip etmektedir. Bu da ormanlarda yaşayan bazı canlıların neslinin tükenmesine neden olmaktadır. Yine bazı hayvanların derisi ya da boynuzları için avlanması bu hayvanların neslinin tükenmesine neden olmaktadır.

İnsan; besin ihtiyaçlarını karşılamak, yeni yerleşme alanları açmak ya da sanayi tesisleri kurmak için ormanları tahrip etmektedir. İnsanın yapmış olduğu bu müdahaleler, ekosistemde dengeyi sağlayan bazı hayvan ve bitki türlerini yok etmiştir. Günümüzde nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan bazı canlı türleri bulunmaktadır.

Yangınlar, hayvan otlatma, tarla açma ve odun ihtiyacının karşılanması sonucunda orman alanlarının zarar görmesi olayına orman tahribi denir. Her yıl meydana gelen yüzlerce orman yangını ile de binlerce hektar orman yok olmaktadır.

İnsanların kültüre aldıkları bitki ve hayvanlar diğer türlere karşı korunup sayıları artarken, diğer canlı türleri azalmakta yada nesilleri tükenmektedir.

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

1. İnsanlar barınma, beslenme, giyinme, eğlenme ve ulaşım gibi çeşitli ihtiyaçlarını .... karşılar.
2. İnsanların sürekli etkileşim içinde olduğu doğal ve beşerî yaşam alanına .... denir.
3. İnsanlar .... dönemden itibaren çeşitli hayvanlar evcilleştirilmiş ve bazı bitkileri kültüre alınmıştır.
4. Artan nüfus ve tüketime bağlı olarak doğa üzerinde artan baskılar çevrenin .... olmasına neden olmuştur.
5. Doğadan elde ettiğimiz taş, toprak, kum, kereste ve çeşitli madenler .... yapımında kullanılmıştır.
6. İnsanlar yerleşme alanı olarak .... ve .... koşulların elverişli olduğu alanları tercih eder.
7. .... iklim koşullarına sahip su kenarları yerleşme için en uygun alanlardır.
8. İnsanlar ihtiyaçları olan .... yi elde etmek için petrol, taş kömürü ve linyit gibi fosil yakıtları kullanır.
9. Türkiye, Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan yollar üzerinde yer aldığı için .... sistemleri gelişmiştir.
10. .... Tüneli, Asya ve Avrupa'yı iki katlı kara yolu tüneli ile birbirine bağlamaktadır.
11. Türkiye'nin denizin doldurulmasıyla inşa edilen ilk havalimanı .... Havalimanıdır.
12. İnsan, ihtiyaçlarını her türlü imkânlarla donatılmış .... den karşılamaktadır.
13. Doğanın bilinçsiz kullanımı çevre sorunlarının artmasına neden olmuştur. Özellikle .... yakıtların kullanımın gün geçtikçe artması, hava, su ve toprak kirliliğinin artmasına neden olmuştur.
14. İnsan; besin ihtiyaçlarını karşılamak, yeni yerleşme alanları açmak ya da sanayi tesisleri kurmak için .... ları tahrip etmektedir.
15. 20. yüzyılda .... artışı ve .... nin gelişmesi çevre kirliliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.
16. Sanayi tesislerinin bacalarından çıkan gazlar ve termik santraller hava kirliliğine, bu hava kirliliği havadaki nemle karışarak ...... yağmurlarına neden olmaktadır.
17. Fosil yakıtların aşırı kullanılması havadaki .... oranını arttırmaktadır. Bu da atmosferin ısı tutma kapasitesini arttırarak .... ısınmaya neden olmaktadır.
18. Küresel ısınmada yaşanan artış .... erimesine ve iklimlerin .... neden olmaktadır.
19. Sanayi tesislerinden çıkan atık sular, evlerden kaynaklanan atık sular ve tarım alanlarından dönen sular yeraltı ve yerüstü sularında .... kirliliğe yol açar.
20. Nükleer santrallerden çıkan atıklar, nükleer denemeler ve nükleer kazalar .... kirliliğe sebep olmaktadır.
21. İnsan veya hayvan yaşamını olumsuz etkileyen, dengesini bozan her türlü insan, hayvan ya da makine kaynaklı seslere .... kirliliği denir.
22. Yanlış yerde, miktarda, yönde ve zamanda kullanılan ışığın neden olduğu geniş, ışıldayan ışık kubbesine ..... kirliliği denir.
23. Yangınlar, hayvan otlatma, tarla açma ve odun ihtiyacının karşılanması sonucunda orman alanlarının zarar görmesi olayına .... denir.
24. Gürültü kirliliği, insanda .... ve .... rahatsızlıklara neden olabilmektedir.
25. Son yüzyılda nüfusun hızla artması ihtiyaçları da arttırmıştır. Bu da insanın çevreye daha fazla .... etmesine neden olmuştur.

doğadan
çevre
Neolitik
tahrip
mesken
doğal
beşeri
Ilıman
enerji
ulaşım
Avrasya
Ordu-Giresun
doğal çevre
fosil
orman
nüfus
sanayi
asit
karbondioksit
küresel
buzulların değişmesine
kimyasal
radyoaktif
gürültü
ışık
orman tahribi
fiziksel psikolojik
müdahale

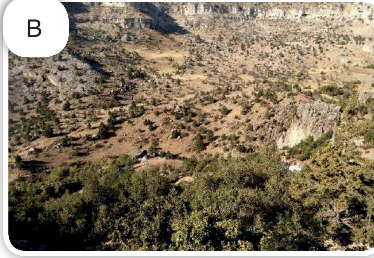

UYGULAMA ALANI

1 İnsanlar doğal ortamın farklı parçalardan çeşitli şekillerde yararlanmaktadır.
Aşağıda fotoğrafları verilen doğal ortamlarda yürütülen faaliyetlere ikişer tane örnek yazınız.

A

I :
II :

B

I :
II :

C

I :
II :

D

I :
II :

E

I :
II :

2 Aşağıda farklı dört ülkede, bitki örtüsünün yoğun olduğu bazı olumsuz faaliyetler belirtilmiştir.
Bu faaliyetlerin sonucunda doğal ortamda ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçları yazınız.

Endonezya (Bornea Adası)
Orman alanları içinde tarım alanlarının açılması

Yunanistan
Geniş çaplı orman yangınlarının meydana gelmesi

Doğal Çevrede Ortaya Çıkabilecek Olumsuz Sonuçlar

Brezilya
Yasa dışı ağaç kesim, otoyol yapımı, hidroelektrik santral yapımı, maden çıkarımı faaliyetlerinin yapılması

Türkiye
Toros Dağları üzerinde kıl keçisi yetiştiriciliğinin yapılması

3 İnsanların doğal çevrede meydana getirdiği değişimler, doğal ortamı oluşturan atmosfer, hidrosfer, biyosfer ve litosferi etkilemektedir.

Aşağıda verilen örneklerde insanın hangi doğal ortam üzerinde etki oluşturduğunu belirtiniz.
(Bir örnek olayda birden fazla doğal ortam etkilenebilir.)

1. Moğolistan'ın başkenti Ulan Bator'da konutların ısıtılmasında yoğun şekilde taş kömürünün kullanılması

2. 20 Nisan 2010'da Meksika Körfezi'nde açık deniz platformundaki patlama sonrası 62 bin varil ham petrolün Meksika Körfezi'ne sızması

3. Aral Gölü'nü besleyen akarsulardan sulama amaçlı aşırı su çekilmesi nedeni ile Aral Gölü'nün %90 oranında sularını kaybetmesi

4. Süveyş Kanalı'nın açılması ile Akdeniz ve Kızıldeniz arasında canlı türü geçişlerinin yaşanması

5. 19. yüzyılın sonlarında İzmir Körfezi'ne dökülen Gediz Nehri'nin yatağının değiştirilmesi

6. 26 Nisan 1986'da Ukrayna Pripyat şehri yakınlarında Çevnobil'de nükleer tesiste meydana gelen patlama ile nükleer sızıntının yaşanması

4 Aşağıda verilen insan faaliyetlerini "doğal çevreye verilen zararın önlenmesi için alınan tedbirler" ve "doğal çevre üzerinde oluşturulan tahribat" olarak gruplandırınız.

1. Sıvı atıkların toprağa gömülerek muhafaza edilmesi
2. Kıyı bölgelerinin doldurularak yeni yerleşim alanlarının elde edilmesi
3. Tarımsal verimi artırmak için tarımsal alanlarda tarım ilaçları kullanımının yaygınlaştırılması
4. Bataklık alanların kurutularak yeni tarım alanlarının oluşturulması
5. Fabrika bacalarına filtre sistemlerinin takılması
6. Mera alanlarında aşırı hayvan otlatılmasının ortadan kaldırılması
7. Çöp ve diğer katı atıklarının toplama alanlarında yakılarak yok edilmesi
8. Plansız kentleşme ve sanayileşmenin önlenmesi
9. Fosil yakıt kullanımının sınırlandırılkası

Önlem

Tahribat

PISA

İnsanoğlu yeryüzünde yaşamaya başladığı günden beri doğal ortamdan yararlanmışlardır. İnsanlar barınma, beslenme, giyinme, eğlenme ve ulaşım gibi çeşitli ihtiyaçlarını doğadan karşılar. İnsanların sürekli etkileşim içinde olduğu doğal ve beşerî yaşam alanına çevre denir. İnsanlar etkileşim içinde bulunduğu doğal çevreyi ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmektedir. Bazen doğanın olumsuzluklarını aşmak için doğal çevre üzerinde bazı değişiklikler yaparak tarım ve ulaşım gibi bazı faaliyetlerin yapılması kolaylaşır. Bazı faaliyetlerin yapılması da doğal ortamda bozulmalara neden olmaktadır.

1. Dağlık bir bölgede tarım yapılmak istenirse hangi uygulamanın yapılması gerektiğini belirtiniz.

....

....

2. Dağların kıyıya paralel uzandığı bir bölgede, kıyı ile iç kesimler arasındaki ulaşımı geliştirmek için hangi uygulamanın yapılması gerektiğini belirtiniz.

....

3. Bir bölgede demir-çelik sanayisi gelişmesi durumunda doğal çevrede hangi değişimlerin yaşanacağını belirtiniz.

....

....

....

4. Deniz içerisinde petrol arayan bir platformda kaza meydana gelmesi durumunda ortaya çıkacak çevre sorununu belirtiniz.

....

1 PEKİŞTİRME TESTİ

1. **Aşağıdaki örneklerden hangisi insanın doğaya etkisiyle ilgili değildir?**

A) Panama ve Süveyş gibi kanalların açılarak farklı deniz yada okyanuslara daha kısa yollardan geçişin sağlanması

B) Yavuz Sultan Selim köprüsü yapılırken boğazın iki yakasındaki bağlantı yollarının bir kısmının ormanlık bölgeden geçmesi

C) Ordu – Giresun Hava Limanının kıyı açığında dolgu zemin üzerine kurulması

D) Brezilya'da kahve tarım sahaları oluşturabilmek için yağmur ormanları içinde yer açılması

E) Doğu Karadeniz'de yerleşme alanlarının dar bir kıyı şeridinde yoğunlaşması

2. Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle doğal koşulların oluşturduğu bazı zorluklar aşılabilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi insanın doğal koşulların olumsuzluğuna karşı bulduğu çözüm yollarından değildir?

A) Tropikal bir meyve olan muzun İzlanda Adası'nda jeotermal sistemle ısıtılan seralarda üretilebilmesi

B) Hollanda'nın Rotterdam Limanı ağız kısmına elektronik sel bariyerlerinin inşa edilmesi

C) İsveç'in çöp yakma sistemiyle çalışan enerji üretim tesislerinin doğal ortam üzerindeki atık baskısını azaltması

D) Tarım alanlarının kısıtlı olduğu İsrail, Japonya, Hollanda gibi ülkelerde biyoteknolojik yöntemlerle daha fazla verim alınabilmesi

E) ABD'nin batısında çöl bölgesinde kurulan modern sulama sistemleri ile turunçgil üretim alanının oluşturulması

3. Bitki örtüsü üzerinde insanın gerçekleştirildiği etkiler doğal sistemler için büyük risk oluşturmaktadır.

Aşağıdaki ülkelerden hangisinde insanın bitki örtüsü üzerindeki olumsuz etkileri daha fazladır?

A) Brezilya B) Japonya C) İtalya D) Almanya E) Kanada

4. İnsanlar varlıklarını sürdürmek için ilk günden günümüze kadar doğrudan veya dolaylı olarak doğal çevreden faydalanmışlardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi, doğal çevreden doğrudan yararlanma biçimlerinden biri değildir?

A) Oslo'da balıkçılık faaliyetlerinin yoğun olması

B) Riyad'da petrol üretiminin fazla olması

C) Paris'te kültür turizm faaliyetlerinin yoğun olması

D) Cakarta'da ormancılık faaliyetlerinin fazla olması

E) Pekin'de kömür üretimin fazla olması

5. "Türkiye'nin tarımsal ve enerji üretimi konusunda en büyük projesi olan barajda su tutulmaya başlanmasının ardından, Hasankeyf için de sona bir adım daha yaklaşıldı. Baraj suları altında kalacak olan tarihi eserlerin Hasankeyf Yeni Kültürel Park Alanı'ndaki yerlerine taşınması da sürüyor. Geçen yıl, Türkiye'de ilk kez kullanılan bir sistemle, Zeynel Bey Türbesi taşınmıştı. Bu yıl da aynı sistemle 650 yıllık geçmişe sahip Artuklu Hamamı taşındı."

Parçada sözü geçen baraj aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ilısu B) Dicle C) Batman D) Deriner E) Yusufeli

6. Aşağıdakilerden hangisi insan faaliyetlerinin litosfere etkisine örnektir?

A) Tarım alanlarını sulamak ya da şehirlere su sağlamak için akarsular üzerine büyük barajların kurulması

B) Eğimli arazilerde yeni tarım alanları kazanmak için dev basamaklar halinde taraçalandırma yapılması

C) Kömür, petrol gibi fosil yakıtların enerji üretiminde kullanılması ile havadaki karbon miktarının aşırı artması

D) Orman yangınları nedeniyle yeryüzünün çeşitli bölgelerinde bitki ve hayvan türlerinin zarar görmesi

E) Bataklık bölgelerin kurutularak tarım alanı haline dönüştürülmesi

7. Yeryüzünde her geçen gün;

I. nüfus,

II. tüketim,

III. enerji üretimi,

IV. sanayi üretimi,

V. gıda üretimi

artışlarına paralel olarak çevre sorunlarında da artışlar meydana gelmektedir.

Buna göre hangilerindeki artışın diğerlerinin de artışına neden olan temel unsur olduğu söylenebilir?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve V D) III ve IV E) IV ve V

8. Çoğu tarım ve hayvancılık ürünlerinin yetiştirilmesinde doğal çevre koşulları belirleyici olur.

Aşağıdaki yer ve yapılan üretim faaliyetlerinin hangisinde bu belirleyicilik daha düşük seviyededir?

A) Rize'de çay tarımının yapılması

B) Sakarya'da besi hayvancılığının yapılması

C) Kars'ta mera hayvancılığının yapılması

D) Antalya'da turunçgiller tarımının yapılması

E) Balıkesir'de zeytinciliğin yapılması

9. Aşağıdakilerden hangisi insan faaliyetlerinin doğal çevre üzerindeki etkisi sonucunda meydana gelmiştir?

A) Yoğun kar yağışları sonrası Hakkâri'de köy yollarının kapanması

B) Karadeniz kıyı şeridinde evlerin daha çok dağların kuzeyinde yer alması

C) Akdeniz köylerinde meskenlerin daha çok taş kullanılarak yapılması

D) Rize'de plansız yapılanma sonrası sel ve taşkınların artış göstermesi

E) Orta Anadolu'da daha çok tahıl tarımının yapılabilmesi

10. Türkiye'de doğal çevre ile sürdürülen ekonomik faaliyetler arasında bir ilişki söz konusudur.

Buna göre, aşağıdaki yöredeki doğal çevre koşullarına bağlı olarak sürdürülen ekonomik faaliyet eşleştirmelerinden hangisi yanlış verilmiştir?

	Yöreler	Ekonomik faaliyetler
A)	Menteşe kıyıları	Yaz turizmi
B)	Yıldız dağları	Ormancılık
C)	Doğu Karadeniz	Yaylacılık
D)	Ege kıyı ovaları	Tarım
E)	Taşeli platosu	Sanayi

PEKİŞTİRME TESTİ

1. **Küresel ısınma sürecinde meydana gelmesi öngörülen olaylar arasında aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?**

A) Kasırga, hortum gibi afetlerin tropikal kuşak ve çevresinde sayısının artması

B) Tsunamilerin etkinliğinin artması

C) Deniz seviyesinin bugünküne göre yükselmesi

D) Kutup bölgeleri ve çevresindeki buzulların yüz ölçümlerinin küçülmesi

E) Karaların yüz ölçümlerinde değişimin olması

2. **Doğal çevreyi daha verimli kullanabilmek ve daha iyi koruyabilmek için aşağıdakilerden hangisi etkili bir uygulama olamaz?**

A) Ormanların ve mera alanlarının korunması

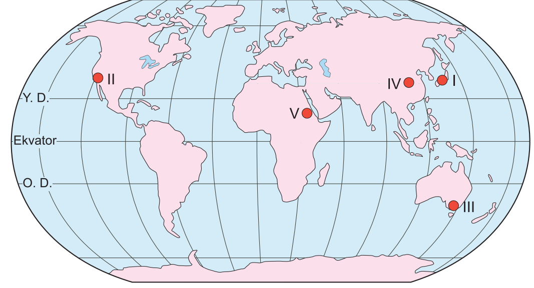
B) Geri dönüşüm tesisleri kurarak bir doğal kaynaktan birkaç kez yararlanma

C) Güneş, rüzgar, su gücü gibi alternatif enerji kaynaklarının kullanımını yaygınlaştırma

D) Arazi probleminin olduğu kıyı bölgelerinde dolgu zemin ile kıyıda yerleşim alanları elde etme

E) Bataklıkların ve sığ göllerin milli park kapsamına alınması

3. Aşağıdaki Dünya haritasında, bazı bölgelerde yaygın şekilde yaşanan çevre kirlilikleri gösterilmiştir.

I. Gürültü kirliliği

II. Hava kirliliği

III. Radyoaktif kirlilik

IV. Su kirliliği

V. Katı atık kirliliği

Bu bölgelerden hangisinde belirtilen çevre kirliliği yanlış verilmiştir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

4. **Aşağıdakilerden hangisi insanın doğa üzerindeki olumlu etkilerine örnek değildir?**

A) Akarsular üzerine barajlar kurarak taşkın riskinin azaltılmaya çalışılması

B) Bitki örtüsünün cılız olduğu yamaçlarda ağaçlandırma çalışmalarının yapılması

C) Tarımsal üretimde organik yöntemlerin kullanılmaya teşvik edilmesi

D) Bazı özel türlere ve doğal ortamlara sahip bölgeleri milli park ilan etme

E) Ormancılık faaliyetlerinin yürütüldüğü yerlerde kesilen ağaçların yerine yeni fidanların dikilmesi

5, 6 ve 7. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

"Dünyada nüfusun hızla artması, besin maddelerine ve enerjiye duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Tarımsal açıdan meydana gelen boşluk, yeni tarım alanlarının açılması, sulama, makineleşme ve gübre kullanımı ile giderilmeye çalışılırken; enerji konusunda doğan boşluk barajlar, rüzgâr ve dalgalar gibi nispeten daha çevreci ve yenilenmesi muhtemel enerji kaynaklarının kullanımı ile kapatılmaya çalışılmaktadır. Tükenebilir enerji kaynaklarının dünya geneline dengesiz dağılmış olması yanında dünyada sanayileşmenin hız kazanması, yenilenmesi muhtemel enerji kaynaklarının önemini arttırmıştır. Genel olarak çevreci ve yenilenebilir olarak bilinen bu kaynakların en önemlisi ise barajlardır. Hâlbuki ülkemizde de sulama ve enerji amaçlı önemli ölçüde faydalanılan kaynakların başında gelen barajlar, tarım alanlarının daralması, buharlaşma miktarının artmasıyla iklim özelliklerin bozulması, insan ve hayvan göçler gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir."

5. **Parçada ortaya çıkan sorunların temeli olarak aşağıdakilerden hangi belirtilmiştir?**

A) Hızlı nüfus artışı

B) Tarım alanlarının genişletilmesi

C) Enerji ihtiyacının hızla artması

D) Gıda temininde oluşan açıklar

E) Akarsular üzerinde yapılan barajlar

6. **Parçada aşağıdaki yenilenmesi muhtemel olan enerji kaynaklarının hangisi üzerinde durulmuştur?**

A) Güneş B) Jeotermal C) Hidrolik

D) Rüzgâr E) Dalga ve akıntılar

7. **Parçada ülkemizde barajların doğal çevreye verdiği aşağıdaki zararlardan hangisine <u>değinilmemiştir</u>?**

A) Geniş tarım alanlarının sular altında kalması

B) Yerleşim yerlerinin sular altında kalması

C) Doğal iklim özelliklerinin değişmesi

D) Ova ve deltalara taşınan alüvyon miktarın azalması

E) İnsan ve hayvan göçlerine neden olması

8. İnsanoğlunun doğaya ve çevreye verdiği kirliliğin boyutu her geçen gün hızla artmaktadır.

Buna göre;

I. Çarpık kentleşme

II. Teknolojik gelişmeler

III. Eğitimin olanaklarının artması

IV. Sanayinin hızla gelişmesi

V. Yenilenebilir kaynak kullanımın artması

gibi süreçlerden hangilerinin çevre sorunlarının hızla artırmasına neden olduğu <u>söylenemez</u>?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III

D) III ve V E) IV ve V

9. **Aşağıdaki insan faaliyetlerinden hangisinin doğal çevreye etkisi diğerlerine göre <u>daha azdır</u>?**

A) Yüzeyin açılmasıyla yapılan madencilik faaliyetleri

B) Doğal sıcak suları kullanan elektrik santralleri

C) Fosil yakıtları kullanan termik santraller

D) Denizlerin doldurulmasıyla kazanılan yeni alanlar

E) Bataklık alanların kurulmasıyla kazanılan alanlar

ÇAP

1. Yerleşmeler

İnsanların içinde yaşadığı ve çeşitli ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirdiği alanların tümüne yerleşme denir.

İnsanoğlu doğal çevrenin olumsuzlukların korunmak için yerleşmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçlar içerisinde iklimin olumsuz etkilerinden ve yabani hayvanlara karşı korunma, güvenli bir alanda dinlenme ve uyuma ile yaşam malzemelerini güvence altına alarak saklama gelmektedir.

İlk yerleşmelerin konumu belirlenirken;

- Su kaynaklarına yakın olması
- Verimli tarım alanlarının bulunması
- Yakacak temini ve meyve toplama için ormanların bulunması
- Av hayvanları bakımından zengin olması
- Korunaklı bir alanda bulunması

gibi bazı özelliklere dikkat edilmiştir.

Dünya üzerindeki ilk yerleşmeler Nil, Fırat ve Dicle, Ganj ve İndus ile Sarıırmak nehirlerinin vadileriyle Orta Amerika'da Meksika'da ve Güney Amerika'da And Dağları üzerinde ortaya çıkmıştır.

Kalkolitik dönemle birlikte madenler işlenmeye başlamıştır. Madenleri kullanan devletler güçlenerek büyük imparatorluklar kurmuşlardır.

1800'li yıllarda Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesi şehirleşme olgusunu değiştirmiş ve çalışmak için şehirlere akan insanlarla çok büyük sanayi şehirleri doğmuştur.

Yerleşmeyi etkileyen çeşitli doğal ve beşeri faktörler bulunmaktadır. İklim, yer şekilleri, su kaynakları, bitki örtüsü, jeolojik yapı (kayaçlar), doğal afetler yerleşmeleri etkileyen doğal faktörlerken, tarım, sanayi, ticaret, ulaşım, turizm, madencilik, savaşlar beşeri faktörler içerisinde yer almaktadır.

Yeryüzünde yerleşmelerin dağılışı düzenli değildir. Dünya üzerindeki yerleşilmiş ya da yerleşilebilir alanlara ökümen, yerleşilmemiş alanlara da anökümen denir.

Yerleşmelerin yeryüzüne dağılışını etkileyen faktörler arasında;

- Denizler ve okyanuslar
- Kutuplar ve buzullarla kaplı alanlar
- Çöller ve kurak bölgeler
- Ormanlar ve bataklık alanlar
- Dağlık alanlar
- Verimsiz topraklar

bulunmaktadır.

Yerleşmeler büyüklüklerine göre kırsal yerleşmeler ve kentsel yerleşmeler olarak ikiye ayrılır. Yerleşmelerin sınıflandırılmasında nüfus sayısı ve ekonomik faaliyet türleri dikkate alınmaktadır.

Nüfusu 10.000'den az olan ve geçimin tarım ve hayvancılıktan sağladığı yerleşmelere kırsal yerleşmeler denir. Kırsal yerleşmeler nüfus büyüklüğüne, dokusuna, yerleşme planına, kurulduğu yere ve ekonomik işlevine göre sınıflandırılabilir.

Nüfusuna göre kırsal yerleşmeler kasabalar, köyler ve köyaltı yerleşmeleri olmak üzere üçe ayrılır. Kırsal yerleşmeler dağınık, toplu ve gevşek dokulu olabilir.

Kırsal kesimlerde inşa edilen meskenlerde ağaç, taş, toprak, kar – buz, çeşitli bitkisel ya da hayvansal malzemeler kullanılabilir.

Nüfusu 10.000'den fazla olan yerleşmelere kentsel yerleşmeleri denir. Kentsel yerleşmelerde nüfusun önemli bir kısmı, sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışır. Kentler nüfus sayılarına ve fonksiyonlarına göre sınıflandırılır.

2. Türkiye'de Yerleşmeler

Türkiye'de yerleşmelerin dağılışı üzerinde iklim, yer şekilleri, toprak verimliliği ve su kaynakları gibi faktörler etkili olmaktadır.

Anadolu'da ilk yerleşmeler su kaynaklarının yakınına kurulmuştur. Fırat ve Dicle nehirlerinin vadileriyle Göller Yöresi ilk yerleşmelerin ortaya çıktığı alanlardır.

Paleolitik dönemde Anadolu'da bazı mağaralar yerleşim alanı olarak kullanılmıştır.

Neolitik döneme kurulan yerleşmelerde genellikle kerpiç kullanılmıştır. Göller Yöresi ve Konya çevresi bu yerleşmelerin ilk geliştiği alanlardır.

Kalkolitik dönemde Denizli'de Beycesultan, Mersin'de Gözlükule, Yozgat'ta Alişar, Çorum'da Boğazkale ve Alacahöyük ile Çanakkale'de Truva'da da önemli yerleşmeler görmek mümkündür.

Orta Çağ'da uzun bir süre ise Anadolu toprakları Bizans egemenliğinde kaldı. Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulan Selçuklu Devleti, Anadolu'nun önemli bir kısmına hükmetmiştir.

Türkiye yönetimsel açıdan il, ilçe, mahalle ve köylere ayrılmıştır. Türkiye'de 81 il, bu illere bağlı 921 ilçe, bu ilçelere bağlı 50.000'e yakın mahalle ve köy bulunmaktadır.

3. Bölgeler ve Ülkeler

Yer şekilleri, iklim ve bitki örtüsü gibi doğal özellikler ya da beşeri ve ekonomik özellikler açısından bir bütünlük gösteren alanlara bölge denir.

Sahip olduğu doğal ve beşeri özelliklerine göre ayrılan bölgelere şekilsel bölge denir. Dağlık bölge, ormanlık bölge, tarım bölgesi yada yoğun nüfuslu bölge şekilsel bölgelere örnek olarak gösterilir. Bir sahadaki ekonomik ve kültürel özellikleri daha iyi organize edebilmek için oluşturulan bölgelere işlevsel bölge denir. Yönetim bölgeleri, hizmet bölgeleri yada kalkınma planı bölgeleri işlevsel bölgelere örnektir.

1. Şekilsel Bölgeler

a. Doğal Şekilsel Bölgeler

Bölge sınırlarının belirlenmesinde doğal unsurlar yaygın olarak kullanılır. Doğal unsurların değişmesi beşeri ve

ekonomik unsurlara göre daha uzun zaman aldığından, bu unsurlara göre çizilen bölgeler kolay kolay değişmez.

I. Yer Şekillerine Göre Bölgeler

II. İklim Tiplerine Göre Bölgeler

III. Hidrografik Özelliklerine Göre Bölgeler

IV. Bitki Örtüsüne Göre Bölgeler

V. Toprak Tiplerine Göre Bölgeler

VI. Doğal Afet Bölgeleri

b. Beşeri Şekilsel Bölgeler

Beşeri ve ekonomik özelliklerine göre oluşturulan bölgelerdir. Bu bölgelerin sınırları zamanla değişebilir. Örneğin bir alanda doğal ya da beşeri bir olaya bağlı olarak nüfus miktarında değişimler yaşanabilir. Aynı zamanda bir siyasi birlik içerisinde yer alan bazı ülkeler bu birlikten ayrıldığında veya bu bölge içine girdiğinde yine bölge sınırları değişmiş olur.

I. Nüfus Özelliklerine Göre Bölgeler

II. Yerleşme Özelliklerine Göre Bölgeler

III. Tarım Bölgeler

IV. Sanayi Bölgeleri

V. Maden Bölgeleri

VI. Kültür ve Dini Özelliklerine Göre Bölgeler

VII. Siyasi ve Askeri Bölgeler

VIII. Ulaşım Özelliklerine Göre Bölgeleri

2. İşlevsel Bölgeler

Bu bölgeler ekonomik ve kültürel bakımdan yerel, bölgesel, ulusal ve küresel anlamda diğer bölgelerle etkileşim içinde olan etkin bir yapıya sahiptir.

I. Mülki idari özelliklerine göre bölgeler

II. Yerel yönetim özelliklerine göre bölgeler

III. Kamu kurumlarının hizmet özelliklerine göre bölgeler

IV. Planlama özelliklerine göre bölgeler

V. İstatistik bölgeleri

Bölgeleri kesin hatlarla birbirinden ayırmak zordur. Özellikle doğal bölge sınırları çoğunlukla kademeli bir geçiş gösterir.

Beşeri ya da ekonomik bölgelerin sınırları biraz daha net olabilir. Örneğin ülke sınırlarını, siyasi ya da ekonomik birliklerin sınırları net bir şekilde çizilebilir.

Bölge sınırları zamanla değişebilir. Zamanla işlevini yitiren bölgeler yerini yeni bölgelere bırakabilir.

Siyasi ya da askeri bölgelerin sınırları ülke sınırlarıyla örtüşmektedir. Ancak doğal bölge sınırları ile beşeri bölge sınırları her zaman örtüşmezler.

4. İnsan ve Çevre

İnsanlar barınma, beslenme, giyinme, eğlenme ve ulaşım gibi çeşitli ihtiyaçlarını doğadan karşılar. İnsanların sürekli etkileşim içinde olduğu doğal ve beşerî yaşam alanına çevre denir.

İnsanoğlu Paleolitik dönemde hayvanları avlayarak yada bitkileri toplayarak, Neolitik dönemde gıda üretimine başlamışlardır. Kalkolitik dönemde artık madenleri de kullanmayı öğrenmişlerdir.

18. yüzyılda yaşanan Sanayi Devrimi'nden sonra doğal çevreden yararlanma ve onu değiştirme potansiyeli artmıştır.

İnsanlar yerleşme alanı olarak doğal ve beşeri koşulların elverişli olduğu alanları tercih eder.

Eskiden daha çok doğal koşulların elverişli olduğu alanlara yerleşmeyi tercih ederken, bugün gelişen teknolojiyle uygun olmayan alanlar da yerleşilebilmektedir.

İnsanlar bir yerden başka bir yere gidebilmek için kara ve demir yolları, hava alanları ile limanlar inşa eder.

Türkiye, Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan yollar üzerinde yer aldığı için ulaşım sistemleri gelişmiştir. İstanbul Boğazı'nın kesintisiz bir şekilde geçilmesi için tüneller ve köpüler yapılmıştır. Marmaray ve Avrasya tünelleri bunun en güzel örnekleridir.

İnsanlar doğal çevreden yararlanırken bazen çevre üzerinde bozulmalara yol açar. Özellikle fosil yakıtların kullanımın gün geçtikçe artması, hava, su ve toprak kirliliğinin artmasına neden olmuştur.

Tarım Devrimi doğadaki bazı bitkilerin yetişme alanının genişlemesine, bazı bitkilerin ise ortadan kalkmasına neden olmuştur.

Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı kitlesel üretim ile birlikte insanların doğal kaynaklardan yararlanma kapasiteleri artmıştır.

Dünya nüfusunun da hızlı bir şekilde artmasıyla ormanlar, akarsular, göller, madenler gibi doğal kaynaklar eskisine göre daha büyük ölçüde kullanılmıştır. Doğal kaynakların hızlı ve büyük ölçekteki bu kullanımı doğal denge üzerinde büyük olumsuzluklara neden olmuştur.

18. yüzyıldaki Sanayi Devrimi'yle başlayan hava kirliliği, özellikle sanayinin yoğunlaştığı alanlarda kirlenme çok daha fazladır.

Su kaynaklarının aşırı kullanımıyla yeraltı suyu seviyesi düşmüş, bazı nehirlerin yönü değişmiş ve su kaynaklarında çeşitli kirlenmeler ortaya çıkmıştır.

İnsanoğlu tarım, yerleşme, ulaşım, madencilik ve enerji üretmek için litosfer üzerinde büyük değişimler yapmaktadır. Özellikle yeni tarım arazisi kazanmak için yamaçlar taraçalandırılıp jeomorfolojik görünüm değiştirilmektedir. Yine göller ve bataklıklar kurutulmakta veya deniz doldurularak arazi kazanılmaya çalışılmaktadır.

İnsanlar ihtiyaçlarını karşılamak, yerleşme ve sanayi tesisleri kurmak için ormanları tahrip etmektedir. Bu da ormanlarda yaşayan bazı canlıların neslinin tükenmesine neden olmaktadır. Yine bazı hayvanların derisi ya da boynuzları için avlanması bu hayvanların neslinin tükenmesine neden olmaktadır.

1. **Aşağıdakilerden hangisi şehirlerin fonksiyonlarına göre sınıflandırılmasında "fonksiyonel" bir özellik olarak kullanılmaz?**

A) Sanayi
B) Madencilik faaliyetleri
C) Sahip olduğu dini değerler
D) Nüfus miktarı
E) Ticari faaliyetlerin yoğunluğu ve büyüklüğü

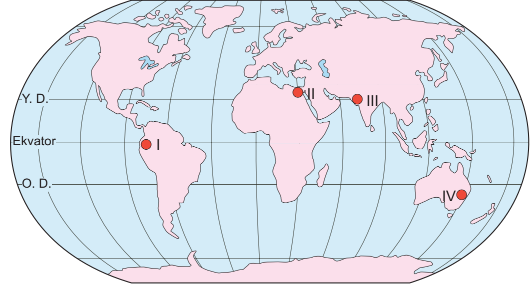
2. **Karadeniz kıyı kesimindeki kırsal yerleşmelerde kerpiç meskenlere rastlanılmamasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Toprak tabakasının ince olması
B) Yükselti ve engebenin fazla olması
C) Yıllık yağış miktarının fazla olması
D) Dağınık yerleşmelerin görülmesi
E) Yıllık sıcaklık farklarının az olması

3. **İnsanoğlunun ilk defa yerleşik hayata geçmesine neden olan gelişme aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Ateşin kontrol altına alınması
B) Madenlerin işlenmeye başlaması
C) Bazı bitkilerin kültüre alınması
D) İdari ve askeri örgütlerin kurulması
E) Ticaretin geniş alanlara yayılması

4. İnsanlar ilk zamanlar genellikle içlerinden akarsuların geçtiği verimli tarım alanlarına yerleşmeyi tercih etmişlerdir.

Haritada gösterilen alanların hangilerinin bu özelliğe sahip olduğu söylenemez?

A) I ve II
B) I ve IV
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

5. **Aşağıdakilerden hangisi, Türkiye'de kurulan sürekli kır yerleşmelerinden biri değildir?**

A) Mezra
B) Köy
C) Divan
D) Çiftlik
E) Yayla

6. Köylere bağlı ancak uzakta kurulan ve birkaç haneden oluşabilen daha küçük yerleşmelere köyaltı denir.

Buna göre köyaltı yerleşmelerinin ortaya çıkmasında aşağıdakilerden hangisinin neden olması beklenmez?

A) Arazinin engebeli ve sarp olması
B) Tarım arazilerinin köylerden uzak kalması
C) Eğitim imkânlarının yetersiz olması
D) Mera alanlarının sınırlı olması
E) Aileler arasında geçimsizlik oluşması

7. Aşağıdaki haritada Asya kıtasının bir bölgesi taranarak gösterilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu bölgenin özelliklerden biri olamaz?

A) Yıllık yağış miktarı fazladır.

B) Muson rüzgârlarından etkilenir.

C) Nüfus miktarı ve yoğunlukları fazladır.

D) Ormancılık ve balıkçılık gelişmiştir.

E) Günlük ve yıllık sıcaklık farkları fazladır.

8. **Aşağıdakilerden hangisi, dünyanın yoğun nüfuslu bölge sınırları içerinde yer almaz?**

A) Hindistan'ın güney kıyıları

B) Kuzey Afrika düzlükleri

C) Kuzey Amerika'nın doğu kıyıları

D) Güneydoğu Asya adaları

E) Batı Avrupa kıyıları

9. I. Alp Dağları

II. And Dağları

III. Avrupa Birliği

Yukarıdaki bölgelerden hangileri, Avrupa Kıtası'nda yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) I ve III E) II ve III

10 ve 11. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Konya Ovası ve çevresinde son yıllarda obruk oluşumlarının arttığı gözlenmektedir. Bu güncel obrukların oluşumu ile yeraltı su seviyesindeki azalma arasında bir ilişkinin olduğu tahmin edilmektedir. Geçmişten günümüze yeraltı su seviyesinin azaldığının somut örneklerini Akgöl (Ereğli), Acıgöl, Meke Tuzlası (Karapınar) ve Timraş Obruğu'nda meydana gelen kurumaları görebiliriz.

10. **Parçada belirtilen obrukların artışı aşağıdaki hangi ekonomik faaliyetle ilişkilendirilmektedir?**

A) Sanayi B) Tarım

C) Hayvancılık D) Ormancılık

E) Madencilik

11. **Parçada yeraltı su seviyesinin düşmesine bağlı olarak en çok zarar gördüğü belirtilen doğal unsur aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Obruklar B) Travertenler

C) Göller D) Topraklar

E) Madenler

İyi bir başlangıç, yarı yarıya başarı demektir.
Andre Gide

2 ACEMİ

1. Şehirsel bir yerleşim alanında aşağıdakilerden hangisinin kırsal yerleşim alanlarına göre daha fazla olması <u>beklenmez</u>?

A) Yerleşim için kullanılan alanın
B) Nüfus miktarının
C) Ekonomik etkinlik çeşidinin
D) Sağlık ve eğitim hizmetleri
E) Üretim faaliyetlerinde doğal şartlara bağımlılığın

2. İnsanların ilk yerleşmeleri kurdukları alanların ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Orman örtüsünün gür olması
B) Tatlı su kaynaklarının bulunması
C) Engebeli sahaların olması
D) Okyanus ve deniz kenarları olması
E) Bataklık ve sazlıkların bulunması

3. Aşağıdakilerden hangisi ilk medeniyetlerin daha çok ortaya çıktığı ve daha geniş alanlara yayıldığı kıtadır?

A) Amerika
B) Asya
C) Avustralya
D) Afrika
E) Avrupa

4. Kırsal konutların yapımında kullanılan malzemelerin seçiminde iklim etkisi önemlidir.

Aşağıda verilenlerden hangisi bu duruma örnek <u>gösterilemez</u>?

A) Konya çevresinde mesken yapımında kerpiç tercih edilmesi
B) İskandinavya ve Kanada'da igluların yapımında buz kullanılması
C) Karadeniz kıyılarında konut yapımında ahşap kullanılması
D) Kapadokya'da konut yapımında tüflerin kullanılması
E) Amazon Havzası'nda konut yapımında bitkisel malzemenin kullanılması

5. Bir arkadaş topluluğu köyleri hakkında aşağıdaki bilgileri birbirleriyle paylaşmışlardır.

Ceren: Bizim köyümüz Ankara Kahramankazan yolunun hemen yanı basındadır. O yüzden sürekli gelişmektedir.

Berkay: Bizim köyümüz Abdulselam Dağı'nın eteklerindedir. O yüzden manzarası çok güzeldir.

Kadir: Bizim köyümüz Karasu Nehri'nin kenarındır. O yüzden ilkbahar aylarında çok güzeldir.

Simay: Bizim köyümüz Büyük Menderes Ovası üzerindedir. O yüzden ulaşımı çok kolaydır.

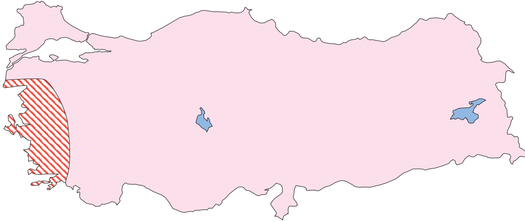
Buna göre öğrenciler köylerini aşağıdaki hangi sınıflandırmaya göre tanımlamışlardır?

A) Ekonomik işlevlerine göre
B) Dokusuna göre
C) Kuruldukları yere göre
D) Sürekliliğine göre
E) Yerleşme planına göre

6. Ticaret şehirleri deniz ve kara ulaşımının geliştiği yerlerde kurulmuştur. Bu yüzden ticaret şehirlerin ulaşım açısından genel olarak kavşak nokta olarak ifade edilir.

Buna göre, aşağıdaki kentlerden hangisinin ticaret ve ulaşım fonksiyonu diğerlerine göre daha az gelişmiştir?

A) Bursa B) Sakarya C) Mersin D) Muğla E) İzmir

7.

Haritada işaretli alanda aşağıdaki bölge türlerinden hangisi bulunmaz?

A) Kış turizm bölgesi
B) Ormancılık bölgesi
C) Tarım bölgesi
D) Madencilik bölgesi
E) Sanayi bölgesi

8. YHGP (Yeşilırmak Havza Gelişim Planı) Projesi Bölgesi; Amasya, Tokat, Samsun ve Çorum illerini kapsamaktadır. Ancak Ordu, proje illerine komşu olmasına rağmen YHGP bölgesine dahil edilmemiştir

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun nedeni olabilir?

A) Karasal iklim bölgesinde yer almaması
B) Yeşilırmak bölgesi sınırlarında yer almaması
C) Farklı tarım bölgesi sınırlarında yer alması
D) Yarıkurak bölge sınırlarında yer almaması
E) Kıyı bölgesi sınırlarında yer alması

9. Doğal unsurlara göre oluşturulan bölge sınırları fazla değişmezken beşeri ve ekonomik bölge sınırları değişir.

Buna göre, aşağıda verilen bölge türlerinden hangisinin sınırlarının daha az değişkenlik göstermesi beklenir?

A) Turizm bölgesi B) Savan bölgesi
C) Tarım bölgesi D) Kültür bölgesi
E) İdari bölge

10. "Dünya üzerinde birçok canlı türü insanların neden olduğu etkilerden dolayı, nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Acil önlemler alınmadığı taktirde, birçok canlının neslinin tükenmesinin önüne geçilemeyecek belki de bu canlıları sadece resimlerden görülebilecektir."

Aşağıdakilerden hangisi parçada insan faaliyetleri sonucunda nesilleri tehlike altında olan canlı türlerinden biri olamaz?

A) Balina B) Tilki C) Koyun D) Ayı E) Kurt

11. İnsan yaşamı çeşitli dengeler üzerine kurulmuştur. İnsanın çevresiyle oluşturduğu doğal dengeyi meydana getiren zincirin halkalarında meydana gelen kopmalar, zincirin tümünü etkileyip, bu dengenin bozulmasına sebep olmakta ve çevre sorunlarını oluşturmaktadır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi çevre sorunlarına yol açan uygulamalardan biri değildir?

A) Tarımda zirai mücadelenin kimyasallarla yapılması
B) Doğal meralarda hayvancılık faaliyetlerinin yapılması
C) Deniz ve göllerin doldurularak yeni alanlar kazanılması
D) Sanayi ve evsel atıkların su kaynaklarına bırakılması
E) Enerji üretiminde kömür ve petrolü kullanılması

ÇAP

Yapmakta ısrar ettiğimiz şey giderek kolaylaşır. İşin doğası değiştiğinden değil, bizim yapma yeteneğimiz geliştiğinden.
Ralph Waldo Emerson

1 AMATÖR

1. **Bir yerdeki kırsal yerleşme dokusundan yararlanarak, aşağıdaki özelliklerden hangisi hakkında bilgi sahibi olunabilir?**

A) Yer şekillerinin durumu
B) Göç alıp – verme durumu
C) Tarımsal verimlilik
D) Doğum oranları
E) Deniz seviyesinden ortalama yüksekliği

2. İlk yerleşmeler genel olarak verimli tarım alalarının geniş olduğu akarsu kenarlarında kurulmuştur.

Aşağıdaki medeniyet ve kurulduğu akarsu kenarı eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) Çin - Saıırmak ve Gökırmak
B) Mısır - Nil
C) Hint - Ganj ve İndus
D) Mezopotamya - Fırat ve Dicle
E) Maya - Amazon

3. I. Düz bir ovada yer alan Konya
II. İçinden Yeşilırmak'ın geçtiği Amasya
III. Deniz kıyısında gelişen Antalya

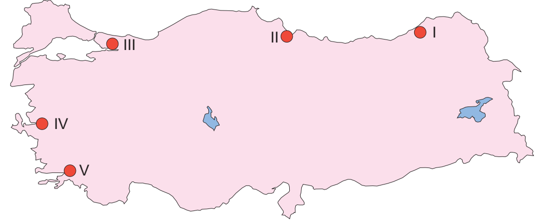
Yukarıdaki kuruluş yerleri verilen kentlerin yerleşim düzenleri aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	I	II	III
A)	Çizgisel	Dairesel	Dağınık
B)	Kıyı boyu	Toplu	Çizgisel
C)	Dairesel	Çizgisel	Kıyı boyu
D)	Dağınık	Kıyı boyu	Dairesel
E)	Toplu	Dairesel	Dağınık

4. **Oxford, Cambridge, Kahire, İstanbul gibi şehirlerin büyüyüp gelişmesinde etkili olan ortak fonksiyon aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Kültür B) Sanayi C) Tarım
D) Ulaşım E) Madencilik

5. Kıyıda kurulu olan ticaret şehirleri aynı zamanda liman şehridir.

Haritada işaretli kıyı alanlarından hangilerinde ticaret ve liman fonksiyonları yeteri kadar geliştiği söylenemez?

A) I ve II B) I ve V C) II ve IV
D) III ve IV E) III ve V

6. …………, Orta Asya göçebe hayvancılık yaşam tarzının Anadolu'da devamı olarak ifade edebileceğimiz, meskenin kıl çadırlardan oluşan yerleşmelerdir. Günümüzde mevsimlik yapılan bu yerleşimlere daha çok daha ………… Dağları'nda rastlanılır.

Parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangilerinin gelmesi gerekir?

A) Canik – Canik B) Divan – Köroğlu
C) Dalyan – Menteşe D) Oba – Toros
E) Yayla – Palandöken

ÇAP

7. Birincil ekonomik faaliyetlere bağlı olarak oluşan bölgelere ham madde üretim bölgeleri denir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi ham madde üretim bölgeleri kapsamında <u>değildir</u>?

A) Tarım bölgeleri

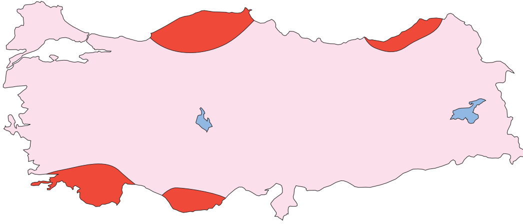
B) Ormancılık bölgeleri

C) Madencilik bölgeleri

D) Turizm bölgeleri

E) Hayvancılık bölgeleri

9. Aşağıdaki haritada dört farklı coğrafi yöre koyu renklerle gösterilmiştir.

Buna göre haritada gösterilen yöreler;

I. Sanayi

II. Orman

III. Engebeli

IV. Gelişmiş

V. Sık nüfuslu

bölge sınırlarının hangileri bakımından benzerlik göstermektedir?

A) I ve III B) II ve III C) II ve V

D) III ve IV E) IV ve V

9. Siyasi, askeri ve ekonomik bazı bölgeler zaman içerinde değişen olaylara bağlı olarak işlevlerini kaybederler. Dolayısıyla bölge sınırları ortadan kalkabilir.

Aşağıdakilerden hangisi bu tip bölgelerden birisi <u>değildir</u>?

A) Balkan Paktı B) Şanghay Birliği

C) Bağdat Paktı D) Varşova Paktı

E) Sadabat Paktı

10. "Asıl yaşam bölgesi Kızıldeniz olan göçmen denizanaları, Akdeniz'de giderek yayılıyor. Bu canlıların toplandığı bölgelerde balıkçılık yapmak mümkün olmadığı gibi bu canlı, dikenimsi dokunaçlarıyla insanların yaz tatillerini zehir ediyor. Akdeniz'in ekosistemini tahrip eden bir diğer Kızıldeniz kökenli canlı türü balon balığı da yerel türleri yiyor. İlk kez Gökova Körfezi'nde 2003 yılında görülen balon balığından en çok balıkçılar şikâyetçi. Türkiye, Mısır, Yunanistan, Lübnan ve İsrail'de balon balığını yediği için zehirlenen kişilerin olduğu biliniyor. Kızıldeniz'den Akdeniz'e gelen bir diğer davetsiz misafir ise denizkedisidir. Bu balık türünün yosunları yok ederek, birçok canlının yaşam ortamını ve dolaylı olarak Akdeniz'in besin zinciri halkalarını çökerttiği biliniyor."

Parçada belirtilen durumun oluşmasına neden olan unsur aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cebelitarık Boğazı'nda trafiğin artması

B) Açık deniz balıkçılığının artması

C) Deniz seviyelerinin yükselmesi

D) Süveyş Kanalının açılması

E) Deniz canlılarındaki popülasyon artışı

Erişmek istedikleri bir hedefi olmayanlar, çalışmaktan da zevk almazlar.
E. Raux

2 AMATÖR

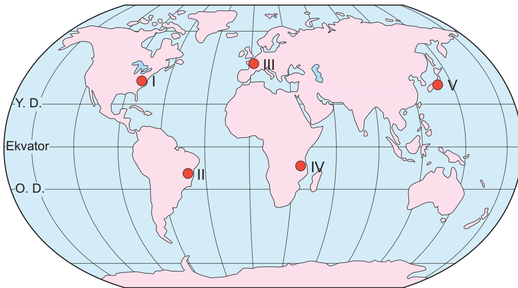

1. İnsanlar Neolitik Dönem'de tarımsal faaliyetlerle birlikte ilk yerleşim alanlarının kurdular. Bu yüzden akarsu çevreleri ilk yerleşim yerlerinin belirlenmesinde en önemli faktör oldu.

Aşağıdaki akarsulardan hangisi bu tip yerleşimlerin kurulduğu alanlardan birisi olmamıştır?

A) Nil Nehri
B) Dicle – Fırat
C) İndus – Ganj
D) Sarı Irmak – Gök Irmak
E) Volga – Don

2. Sanayi toplumlarında kent yerleşmelerine daha çok rastlanır.

Buna göre haritada işaretli alanlardan hangileri kentsel yerleşimlerin yoğun olduğu alanlardan değildir?

A) I ve II   B) II ve III   C) II ve IV
D) III ve IV   E) III ve V

3. Bir veya birden fazla dinî inancın merkezi ya da önemli dinî eserlerin bulunduğu alanlar dini kentlerdir.

Aşağıda verilen kentlerden hangisinin dini fonksiyonu yoktur?

A) Mekke   B) Kudüs   C) Lhasa
D) Şam   E) Roma

4. Kırsal yerleşmeleri sürekliliğine göre kalıcı ve geçici kır yerleşmeleri şeklinde grupladığımızda aşağıdakilerden hangisi bu duruma uymaz?

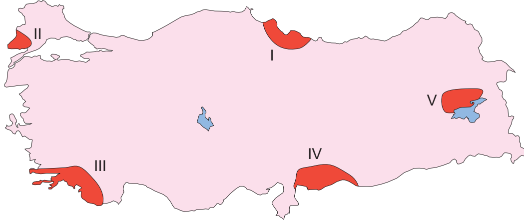
	Kalıcı yerleşme	Geçici yerleşme
A)	Mahalle	Kom
B)	Mezra	Ağıl
C)	Yayla	Kasaba
D)	Oba	Divan
E)	Çiftlik	Yazlık site

5. Yakın çevresinde kolay işlenebilen veya kolay temin edilebilen kayaçlar varsa kırsal meskenlerde taş malzeme yaygın olarak kullanılmaktadır.

Aşağıdaki yörelerin hangilerinde taş meskenlere yaygın olarak rastlanmaz?

A) Mersin   B) Nevşehir   C) Antalya
D) Muğla   E) Giresun

6. Yerleşmenin sahip olduğu geçim kaynakları, bulunduğu alanın sunduğu ekonomik kaynaklara bağlıdır ve birbirinden farklıdır. Bazı kırsal yerleşmelerde tarım, hayvancılık, balıkçılık, turizm ya da ormancılık ön plana çıkabilir. Kırsal yerleşmenin geçimini sağladığı birincil ekonomik gelir kaynağına göre de köyler; tarım, hayvancılık, ormancılık, turizm ve balıkçılık gibi gruplandırılabilir.

Parçada ifade edilen tüm ekonomik kaynaklara sahip olan kırsal yerleşmeler, haritada işaretli hangi alanda görülür?

A) I B) II C) III D) IV E) V

7. **Aşağıdakilerden hangisi, ekonomik özelliklere göre belirlenen bölgelerden biri değildir?**

A) Zeytin bölgesi
B) Bozkır bölgesi
C) Petrol bölgesi
D) Üretim bölgesi
E) Ulaşım bölgesi

8. I. NATO Bölgesi
II. Tayga Bölgesi
III. Çöl Bölgesi
IV. Savan Bölgesi
V. Dağlık Bölge

Yukarıdaki bölgelerden hangileri, Avrupa Kıtası sınırları içerisinde yer almaz?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve IV E) IV ve V

9. Türkiye, bulunduğu coğrafi konumu sayesinde fiziki, ekonomik ve sosyal birçok bölge sınırlarını barındırmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu bölgelerden biri değildir?

A) Kızılçam bölgesi
B) Zeytin bölgesi
C) NATO bölgesi
D) Engebeli bölge
E) Tundra bölgesi

10. İnsanlar ekonomik ve sosyal faaliyetlerini sürdürürken; okyanuslar, denizler, göller, akarsular ve yer altı sularını yoğun olarak olumsuz yönde etkilemektedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu tip olumsuz etkiye örnek gösterilmez?

A) Yarıkurak alanlarda yer altı sularının bilinçsiz bir şekilde kullanılması
B) Bazı göllerin milli park alanı olarak belirlenmesi
C) Evsel ve sanayi atıklarının akarsu ve denizlere bırakılması
D) Tanker kazaları sonrası denizlere akaryakıt sızması
E) Tarımda aşırı ilaç ve gübre kullanımı sonrası yeraltı sularının kirlenmesi

11. Antropojenik jeomorfoloji, doğrudan insan faaliyetlerine bağlı değişime uğrayan yeni yer şekillerini ifade etmektedir. Bu faaliyetler insanlar tarafından bilerek ve kasten oluşturulur.

Buna göre aşağıdaki insan faaliyetlerinden hangisinin yer şekilleri üzerindeki değişimi daha az olur?

A) İnşaat
B) Madencilik
C) Baraj inşası
D) Hayvancılık
E) Kentleşme

ÇAP

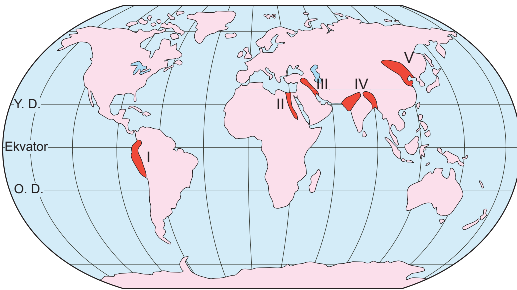

1. Tropikal kuşakta yüksek sıcaklık ve nem ile sık yağmur ormanları yerleşmeleri sınırlandırmıştır. Ancak Güney Amerika'nın batı kıyı dağları diğer tropikal alanlara göre yerleşimler kurmaya daha elverişlidir.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun nedenidir?

A) Denize yakınlıktan dolayı yağış artışı
B) Yükseltiye bağlı olarak sıcaklığın düşmesi
C) Gelişmiş bir ulaşım ağının varlığı
D) Verimli toprakların bulunması
E) Kıyıda sıcak okyanus akıntısının etkili olması

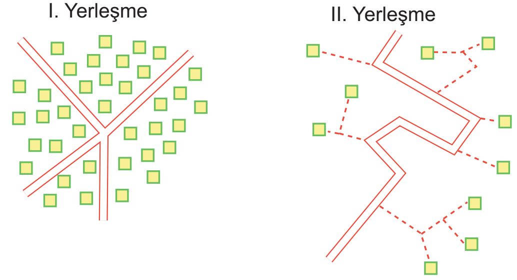
2. Engebe ve yükseltinin az olduğu alanlar, ekonomik faaliyetlere daha uygun olduğu için yerleşme alanı olarak seçilmiştir.

Haritada gösterilen alanların hangisinde kurulan yerleşmelerde bu durum gözetilmemiştir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Aşağıda iki kırsal yerleşmede meskenlerin araziye dağılışları verilmiştir.

Bu dağılışa bakılarak kırsal yerleşmeler hangi şekilde sınıflandırılabilir?

A) Sürekliliğine göre
B) Nüfus büyüklüğüne göre
C) Ekonomik işlevlerine göre
D) Kuruldukları yere göre
E) Dokusuna göre

4. **Göçebe hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı bir yörede mesken yapımında aşağıdaki malzemelerden hangisi daha fazla kullanılır?**

A) Taş B) Toprak C) Ahşap
D) Buz E) Çadır

5. Yerleşmelerin oluşması ve şekillenmesinde fiziki coğrafya unsurları kadar beşeri coğrafya unsurlarının da etkisi vardır.

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de yerleşmelerin kurulmasına etki eden beşeri faktörlerden biri değildir?

A) Ulaşım B) Sanayi C) Madencilik

D) Su kaynakları E) Turizm

6. Kentlerde tarım, sanayi, ticaret, ulaşım, kamu hizmetleri, kültür, turizm, madencilik gibi birçok fonksiyon bir arada bulunabilir. Bir kentte etkinliklerin biri ya da birkaçı ön plana çıkabilir.

Buna göre, aşağıdaki kentlerden hangisinde ön plana çıkan ekonomik fonksiyon çeşitliliği diğerlerine göre daha azdır?

A) İzmir B) Bursa C) Adana

D) Mersin E) Kırşehir

7. Bölge karaların sadece %6'sını kaplıyor olmasına rağmen dünyadaki toplam tür sayısının 2/3'sini barındırır. Bölge'de sıcaklık mevsimlere göre 25 – 30°C yağış miktarı ise 2000 – 4500 mm arasında değişir.

Yukarıda bazı özellikleri verilen bölge aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yağmur orman bölgesi
B) Muson orman bölgesi
C) Tayga orman bölgesi
D) Maki çalı bölgesi
E) Karışık orman bölgesi

8. I. İzmit
II. Yozgat
III. Bursa
IV. Nevşehir
V. Mersin

Yukarıdaki illerden hangileri sanayi bölgesi sınırları içerinde yer almaz?

A) I ve IV B) II ve III C) II ve IV

D) III ve IV E) IV ve V

9. **Aşağıda verilen ülkelerden hangisi ada ülkeleri grubunda yer almaz?**

A) Filipinler B) Japonya
C) Küba D) Güney Kore
E) Endonezya

10. Özellikle enerji üretiminden ve endüstriyel etkinliklerden kaynaklanan kirleticiler, atmosferin hareketiyle birlikte çok uzaklara taşınabilmektedir. Atmosfer içinde taşınan bu kirleticiler, uygun meteorolojik koşullar altında yağışlarla birlikte yeryüzüne ulaşmaktadır. Atmosferde çeşitli kimyasal tepkimelerle değişiklik gösteren kirleticiler yer yüzeyine asit yağışları olarak dönmektedir. Asit yağmurları toprağın kimyasal ve biyolojik yapısını etkilemektedir.

Bu durumda aşağıdaki enerji santrallerinden hangisi asit yağışları oluşumuna daha çok sebep olmaktadır?

A) Su gücüyle çalışan Hirfanlı elektrik santrali
B) Rüzgâr gücüyle çalışan Alaçatı elektrik santrali
C) Jeotermal enerjiyle çalışan Sarayköy termik elektrik santrali
D) Linyit ile çalışan Soma termik elektrik santrali
E) Güneş enerjisiyle çalışan Karapınar santrali

ÇAP

Hiçbir zafere çiçekli yollardan gidilmez.
La Fontaine

2 UZMAN

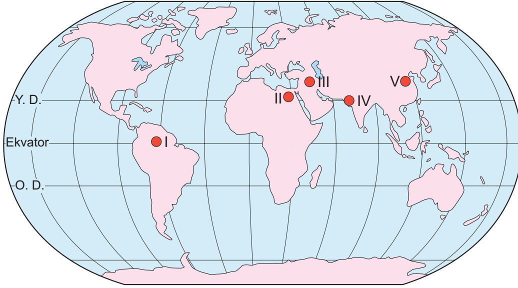

1. İlk yerleşimler üzerinde doğal koşulların belirleyici rolü çok yüksek olmuştur.

   Aşağıdakilerden hangisi ilk yerleşmelerin konumu üzerinde etkili olan doğal koşullardan biri değildir?

   A) Genel ulaşım ağları
   B) Yer şekillerinin durumu
   C) Toprağın verimlilik durumu
   D) İklim özelliklerinin uygunluğu
   E) Tatlı su kaynaklarının varlığı

2. Orta Kuşak'ta yer alan ve içerisinde nehirlerin geçtiği alüvyal ovalar ilk yerleşmelerin ortaya çıktığı alanlardır.

   Buna göre, haritada gösterilen alanların hangisi ilk yerleşmelerin ortaya çıktığı yerlerden biri değildir?

   A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

3. Kurak alanlarda tatlı su kaynaklarının sınırlı olması yerleşmeleri sınırlandırmaktadır.

   Kuraklık aşağıda verilen kıtaların hangisinde yerleşmeyi sınırlandıran bir faktör değildir?

   A) Asya   B) Avrupa   C) Afrika
   D) Amerika   E) Okyanusya

ÇAP

4. I. Karain (Antalya)
   II. Yarımburgaz (İstanbul)
   III. Karaca (Gümüşhane)
   IV. Mencilis (Karabük)

   Yukarıda verilen mağaralardan hangileri Paleolitik Dönem'de Anadolu'da yerleşme olarak kullanılmıştır?

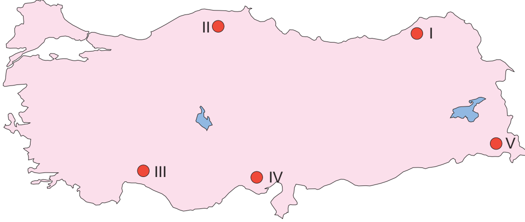
   A) I ve II   B) I ve V   C) II ve IV
   D) III ve IV   E) III ve V

5. - Muğla'nın Fethiye ve Bodrum gibi ilçelerinde konutlar en fazla iki kat olarak sınırlandırılmıştır.
   - Artvin'in Arhavi ve Hopa'nın köylerinde konutların yapımında ahşap malzeme kullanılmaktadır.
   - Konya'nın Kulu ve Cihanbeyli'nin köylerinde kerpiç malzeme kullanılmaktadır.
   - Erzurum'un Çat ve Aşkale'nin köylerinde taş ve kerpiç malzeme kullanılmaktadır.
   - Antalya'nın Alanya ve Kaş'ın köylerinde taş malzeme kullanılmaktadır.

   Buna göre, konut yapımında kullanılan malzemelerin seçilmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğunu söylenebilir?

   A) Nüfus özelliklerinin
   B) Ekonomik yapının
   C) Doğal koşulların
   D) Gelir düzeyinin
   E) Ulaşım imkânlarının

6. Türkiye'de yerleşmeyi sınırlandıran en önemli etken yer şekilleri olmuştur. Yüksek ve eğimli araziler ulaşım ve iklim şartlarını zorlaştırdığı için bu tip alanlarda çok fazla yerleşim kurulamamıştır.

Haritada işaretli yerlerden hangileri bu tip alanlardan biri değildir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

7. **Aşağıdaki illerden hangisi diğerlerine göre farklı bir iklim bölgesinde bulunmaktadır?**

A) Aydın B) Mersin C) Çanakkale

D) Afyon E) Antalya

8. Bölge sınırları değişen doğal, beşeri veya sosyal olaylara bağlı olarak zaman içerisinde değişe bilmektedir.

Buna göre Türkiye'nin içinde bulunduğu;

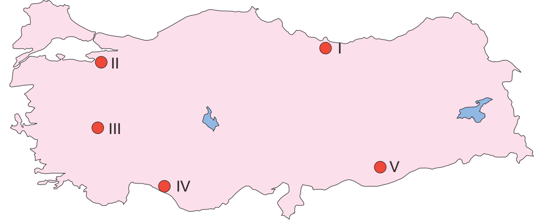
I. Linyit
II. Ilıman kuşak
III. Step
IV. Karadeniz Ekonomik İşbirliği
V. Gelişmekte olan ekonomi

bölge sınırlarından hangilerinin değişme süresi diğerlerine göre daha kısa sürede gerçekleşebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV

D) III ve IV E) IV ve V

9.

Yukarıdaki haritada işaretli alanlardan hangileri termal turizm bölgesi içerisinde yer alır?

A) I ve II B) II ve III C) II ve IV

D) III ve IV E) IV ve V

10. İnsanlar, doğal çevreden yararlanırken çevre koşullarında değişiklikler yapmakta bu da doğal dengenin bozulmasına neden olmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu duruma örnek olarak gösterilemez?

A) Muğla'da termik santrallere bağlı olarak asit yağmurlarının artması

B) Konya'da yeraltı sularının kullanımına bağlı olarak göllerin kuruması

C) Çanakkale'de depremler sonrasında çöküntülerin oluşması

D) Adana'da yanlış tarım uygulamalarına bağlı olarak topraklarda kimyasal birikimin artması

E) Yozgat'ta akarsuların aşırı kullanımına bağlı olarak kuruması

Başarı bir yolculuktur, bir varış noktası değil.
Ben Sweetland

3 UZMAN

1. I. Amazon
   II. Çin
   III. Kanada
   IV. Sahra

   Yukarıdaki alanların hangilerinin kırsal kesimlerinde ahşap meskenler yaygındır?

   A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

2. **Aşağıda verilen olaylardan hangisi şehirlerin sayısının ve nüfusunun artmasında <u>en etkili</u> faktördür?**

   A) Deniz ulaşımının gelişmesi
   B) Tarımın gelişmesi
   C) Sanayi Devrimi
   D) Madenlerin keşfi
   E) Ulaşımın gelişmesi

3. İnsanlar gelişen teknoloji yardımıyla yerleşmeyi sınırlandıran doğal faktörlerin üstesinden gelebilmektedir.

   Buna göre;

   I. Çöller
   II. Denizler
   III. Buzullar
   IV. Bataklıklar
   V. Yağmur ormanları

   yerleşmeyi sınırlandıran faktörlerden hangileri çeşitli çalışmalarla <u>daha çok</u> yerleşim alanı haline getirilmektedir?

   A) I ve III B) II ve III C) II ve IV D) III ve IV E) IV ve V

4. **Aşağıda verilen dünya ve Türkiye'de yer alan kent eşleştirmelerden hangisinde benzer fonksiyon <u>görülmez</u>?**

   A) İstanbul - Hong Kong
   B) Ankara - Moskova
   C) İzmir - Marsilya
   D) Aksaray - Essen
   E) Zonguldak - Donetsk

5. Türkiye genel olarak ılıman kuşakta bulunmasına rağmen, özel konum farklılıkları iklimi de farklılaştırmıştır. Buna bağlı olarak da farklı bölgelerinde farklı yerleşme ve mesken tipleri oluşmuştur.

   Buna göre aşağıdakilerden hangisinde diğerlerine göre farklı bir kırsal yerleşim özelliği görülür?

   A) Menteşe B) Teke C) Taşeli D) Toroslar E) Ergene

6. **Aşağıda verilen ülkelerden hangisinin denize kıyısı olan bölgelerden biri <u>değildir</u>?**

   A) Moldova B) Romanya C) Ukrayna D) Polonya E) Bulgaristan

ÇAP

7. Türkiye'de bazı şehirsel sahip oldukları beşeri ya da doğal özellikleri nedeniyle diğerlerinden ayrılırlar.

Buna göre;

I. Yüzölçümü en büyük

II. Megakent olarak değerlendiren

III. Nüfus miktarı en az

IV. Şehir merkezinin ortalama yükseltisi en fazla

olan iller aşağıdakilerden hangisidir?

	I	II	III	IV
A)	İstanbul	Ankara	Bayburt	Artvin
B)	Konya	İstanbul	Bayburt	Ardahan
C)	Konya	İzmir	Mardin	Ardahan
D)	Ankara	İzmir	Osmaniye	Kars
E)	Sivas	İstanbul	Karabük	Kars

8. Farklı bölgeler arasında sınırlar genellikle belirgin hatlar şeklinde iken bazılarında ise sınırlar geçişken özellikte olabilmektedir.

Buna göre aşağıdaki bölgeler arasında hareket edildiğinde sınırlar geçişken özellik <u>bulunmaz</u>?

A) Avrupa Birliği ile Şanghay İş Birliği bölgeleri arasında

B) Maki ile orman bölgeleri arasında

C) Denizel ile karasal iklim bölgeleri arasında

D) Yoğun ile seyrek nüfuslu bölgeler arasında

E) Dağlık ile ovalık bölgeler arasında

9. I. Türkmenistan

II. Azerbaycan

III. Gürcistan

IV. İran

Yukarıdaki ülkelerden hangileri Kafkas ülkeleri grubunda yer alır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

10. 3-14 Haziran 1992 yılında toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (Rio Konferansı) dünyadaki en önemli çevre sorunları gündeme getirilmiştir.

Bu konferansta ülkeler;

– Kendi ülke sınırlarından kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılması,

– Sera gazı emisyonlarına sebep olan ülkeler tarafından maliyetlerin üstlenilmesi,

– Gelişmiş ülkelerin, iklim değişikliği tehlikesini azaltmaya yönelik olarak alınacak önlemlerde liderlik etmesi konularında uzlaşmışlardır.

Buna göre alınan kararlar dikkate alınacak olursa, konferansta gündeme getirilen çevre sorunu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Erozyonla mücadele

B) Deniz kirliliği

C) Alt yapı sorunları

D) Küresel ısınma

E) Gürültü kirliliği

11. İnsanlar sosyal ve ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmek ve geliştirmek için ulaşıma ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla ulaşımın zorlaştırdığı alanlarda teknolojik imkânlarla köprü, tüneller dolgu alanlar yaparak ulaşım imkânlarını geliştirmişlerdir.

Türkiye'de aşağıdaki çalışmamalardan hangisi bu tip amaçla <u>yapılmamıştır</u>?

A) Marmaray

B) Avrasya Tüp Geçti

C) Mavi Tünel

D) Ovit Tüneli

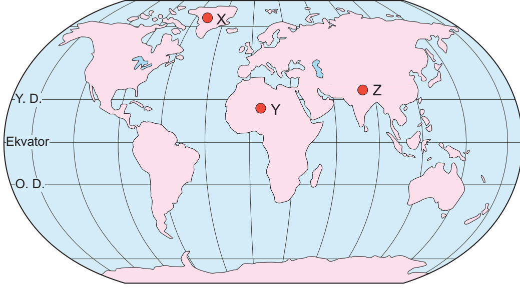
E) Orhangazi Tüneli

Profesyonel, içindeki amatör ruhu her zaman muhafaza eden ve ondan coşku ve heyecan duyan kişidir.

1 ŞAMPİYON

1. Aşağıdaki haritada yeryüzünde yerleşmelerin çok sınırlı olduğu ya da hiç olmadığı bazı alanlar gösterilmiştir.

Haritada verilen yerlerde bahsedilen durumun ortaya çıkmasında;

I. Yıl boyunca çok düşük sıcaklık şartlarının yaşanması

II. Sıcak çöl iklimi şartlarının yaşanması

III. Yüksek ve engebeli arazi yapısının olması

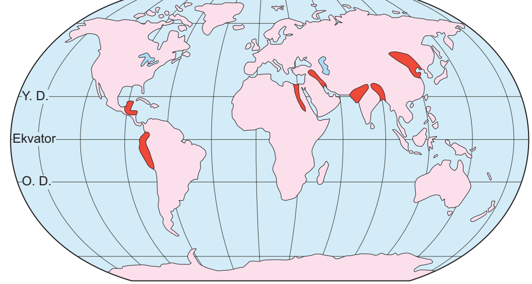
özelliklerinin hangi merkezi etkilediği aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	X	Y	Z
A)	I	II	III
B)	I	III	II
C)	II	I	III
D)	III	II	I
E)	II	III	I

2. Aşağıdaki şehirlerden hangisinin gelişmesine neden olan fonksiyon diğerlerinden farklıdır?

A) Singapur
B) Rotterdam
C) Hong Kong
D) Kudüs
E) Marsilya

3. Aşağıdaki haritada ilk yerleşim merkezlerinin kurulduğu alanlar koyu renklerle gösterilmiştir.

Haritadaki işaretli alanlarda ilk yerleşim merkezlerinin kurulmasında;

I. Verimli topraklara sahip olmaları

II. Su kaynaklarına sahip olmaları

III. Uygun iklim koşullarına sahip olmaları

IV. Geniş ova ve platolara sahip olmaları

V. Zengin yeraltı kaynaklarına sahip olmaları

özelliklerinden hangilerinin ortak özellikler olduğu söylenebilir?

A) I ve II
B) I ve III
C) II ve V
D) III ve IV
E) I, II ve III

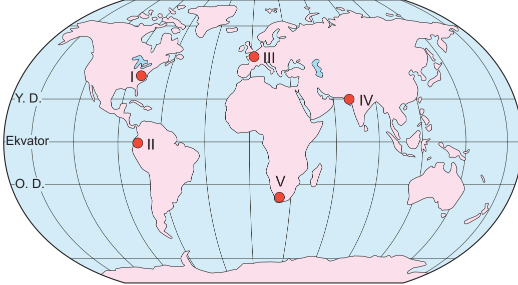
4. Türkiye karmaşık jeolojik yapısına bağlı olarak birçok maden grubu bölgesini sınırları içerinde barındırabilmektedir.

Buna göre, Türkiye'deki aşağıdaki maden bölgelerinden hangisi diğerlerine göre daha geniş yayılış alanına sahiptir?

A) Kömür bölgesi
B) Bor bölgesi
C) Petrol bölgesi
D) Doğal gaz bölgesi
E) Bakır bölgesi

5. Gözlem: Bir yerde yükselti ortalaması arttıkça sıcaklık ve nem miktarı azalır.

Sonuç: Yeryüzünde genellikle deniz seviyesine yakın kesimlerde yaşam şartları daha uygun olduğundan yerleşmeler buralarda yoğunlaşmıştır.

Haritada gösterilen numaralanmış yerlerin hangisinde yaşam koşulları, yukarıdaki sonuç yargısının aksi bir örnek oluşturur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Doğu Karadeniz'de yöresel anlamda varangel denilen ilkel teleferikle yolculuk devam ediyor. Teleferiğin kullanıldığı yerlerden biri de Artvin'in Arhavi ilçesine bağlı Güneşli köyü. Güneşli köyünde köylülerin çoğu insan ve yüklerin evlerine taşıma ve yola indirmede teleferiği kullanmaya devam ediyor. Zaman zaman teleferikte aksaklıklar olsa da bugüne kadar bir olumsuzluğun yaşanmadığını söyleyen köylüler, özellikle yaş çay sezonunda çay taşımacılığında bu teleferiğin işlerini önemli ölçüde kolaylaştırdığını belirtiyor.

Buna göre, Doğu Karadeniz'de taşımacılığın ilkel teleferiklerle yapılıyor olmasında;

I. Teknolojinin gelişmesi

II. Arazinin sarp olması

III. Evlerin dağınık olması

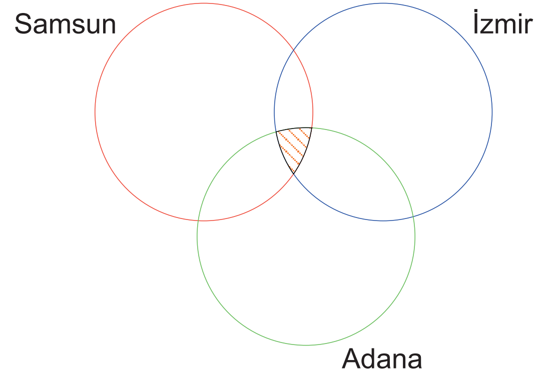
IV. Gelir seviyelerinin düşük olması

gibi faktörlerden hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

7. Aşağıdaki Samsun, İzmir ve Adana şehirlerinin bölge özelliklerinin yansıtıldığı bir şema verilmiştir.

Şemada taralı alana aşağıdaki özellik <u>yazılmaz</u>?

A) Tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi gelişmiştir.

B) Kıyı şehirdir.

C) Metropol olarak değerlendirilebilir.

D) Liman özelliğine sahiptir.

E) Kıyı turizmi gelişmiştir.

8. Asya, Avrupa ve Afrika'nın birbirlerine en çok yaklaştıkları yerleri kapsayan ve birbirine komşu ülkelerin oluşturduğu bölgeye Orta Doğu denilmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu bölge özelliklerinden biri <u>değildir</u>?

A) Orta Doğu kavramı Avrupa merkeziyetçi yaklaşıma göre belirlenmiştir.

B) Semavi dinlerin kutsal alanlarını ve ilk medeniyet bölgelerini barındırır.

C) Yeraltı ve insan kaynakları bakımından yetersizdir.

D) Akdeniz'den Pakistan'a kadar uzanır ve Arap Yarımadası'nı kapsar.

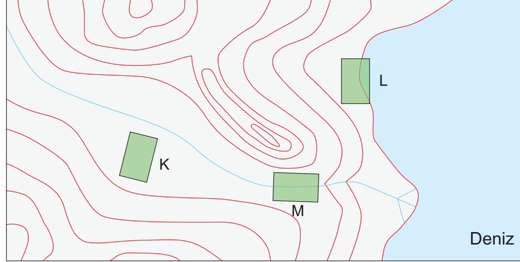
E) Uluslararası çatışma bölgeleri ve sınır anlaşmazlıkları bulunmaktadır.

Zorlukları karşılamanın iki yolu vardır; ya zorlukları değiştirirsiniz ya da zorlukları çözmek için kendinizi.
Phyllis Bottome

2 ŞAMPİYON

1. Aşağıda bir yöreye ait topografya haritası verilmiştir.

Haritada verilen K, L ve M noktalarında bulunan kırsal yerleşmelerin, yerleşme planına göre sınıflandırılması hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

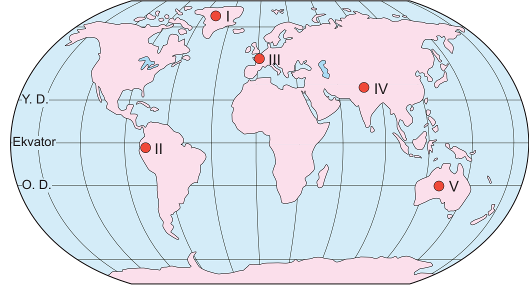
	K	L	M
A)	Dairesel	Kıyı boyu	Çizgisel
B)	Kıyı boyu	Çizgisel	Dairesel
C)	Dairesel	Çizgisel	Kıyı boyu
D)	Çizgisel	Dairesel	Kıyı boyu
E)	Kıyı boyu	Dairesel	Çizgisel

2. Türkiye'den İstanbul, İzmir, Mersin, Trabzon gibi kentlerin büyüyüp gelişmesinde etkili olan faktör aşağıdaki kentlerden hangisinin büyüyüp gelişmesinde etkili olmuştur?

A) Hong Kong B) Marsilya C) Oxford

D) Roma E) Detroit

3.

Haritada işaretli alanlardaki yerleşmeyle ilgili aşağıda verilen özelliklerden hangisinin ortaya çıkmasındaki temel etken yanlış verilmiştir?

A) I'de en seyrek yerleşmelerin görülmesi - İklim

B) II'de en yüksek yerleşmelerin görülmesi - İklim

C) III'de en sık yerleşmelerin görülmesi - Bitki örtüsü

D) IV'de tenha yerleşmelerin görülmesi - Yer şekilleri

E) V'de seyrek yerleşimlerin görülmesi - İklim

4. – Rusya Federasyonu'nun 73° Kuzey enleminden Dikson şehri Dünya'nın en kuzeyindeki şehirdir. Günümüzde madencilik faaliyetleri nedeniyle hâlen 3000 civarında kişi yaşamaktadır.

– Ust Nera şehri Dünya'nın en soğuk şehridir. Sıcaklıkların –60, –70°C'ye kadar düştüğü şehirde, zengin doğal gaz yatakları nedeniyle 10.000 civarında kişi yaşamaktadır.

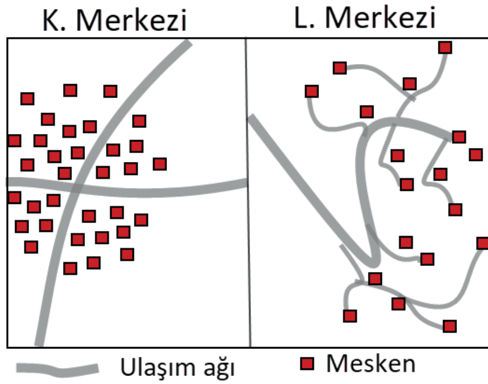
Yukarıda yerleşme ile ilgili verilen örnekler, yerleşmeyi sınırlandıran hangi faktöre ters düşmektedir?

A) Kutuplar B) Gür ormanlar

C) Kuraklık D) Yükselti

E) Yer şekilleri

5. Aşağıda iki ayrı yörede yerleşim merkezlerindeki mesken ile merkezlerin ulaşım ağları gösterilmiştir.

Buna göre yerleşim şekillerine bakılarak merkezler için;

I. K merkezinde yer şekilleri daha sadedir.

II. L merkezinde su kaynaklarına ulaşım daha kolaydır.

III. L merkezinde yer şekilleri daha engebelidir.

IV. K merkezinde yerleşim alanları toplu hâldedir.

V. L merkezinde ulaşım sistemleri daha gelişmiştir.

gibi özelliklerden hangilerine ulaşılamaz?

A) Yalnız II B) Yalnız V C) I ve IV
D) II ve V E) III ve IV

6. Değişik ölçütler göz önüne alınarak çizilen bölgelerin sınırları bazı durumlarda birbiriyle örtüşürken bazı durumlarda farklılık gösterir.

I. Güney Amerika'da Amazon Havzası ile Güney Amerika'da yağmur ormanları

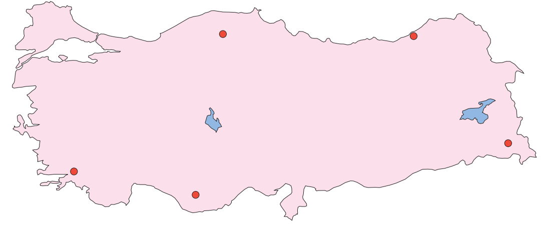
II. Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerler ile Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler

III. Afrika'da yağmur ormanları ile Afrika'da nüfusun yoğun olduğu yerler

Yukarıda verilen bölgelerin hangisinde sınırları birbirine en az benzerlik göstermesi beklenir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

7. Çiftlik, Türkiye'de tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yürütüldüğü daimi köy altı yerleşmesidir.

Yukarıda haritada Türkiye'de çiftlik yerleşmelerinin gelişme göstermediği bazı yerler işaretlenerek gösterilmiştir.

Buna göre, haritada işaretli yerlerde çiftlik yerleştirmelerinin gelişememesinde aşağıdakilerden hangisi temel nedendir?

A) İklim şartlarının elverişsizliği

B) Yer şekillerinin engebeli olması

C) Demir yolu bağlantısının bulunmaması

D) Meraların yetersiz olması

E) Bitki örtüsünü gür olması

8. Bölgesel kalkınma, ulusal kalkınmaya temel teşkil etmektedir.

Bu amaçla Doğu Karadeniz Bölgesi için hazırlanacak olan bir kalkınma planında aşağıdaki çalışmalardan hangisinin önceliği olması beklenemez?

A) Fındık ve çay tarımının desteklenmesi

B) Yayla ve doğa turizminin geliştirilmesi

C) Tarımda makine ve sulama ekipmanlarının yaygınlaştırılması

D) Balıkçılık ve arıcılık çalışmalarının desteklenmesi

E) Ulaşım yolları ve sistemlerinin geliştirilmesi

ÇAP

1. I. Sel ve taşkınlar
II. Depremler
III. Çığlar
IV. Volkanik patlamalar

Yukarıdaki doğal afetlerden hangilerinin meydana gelmesinde, doğrudan veya dolaylı olarak insan etkisinden söz edilebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

2016 - YGS

2. Aşağıdaki haritada üç farklı alan koyu renkle gösterilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi, bu alanların ortak özellikleri arasında gösterilebilir?

A) Fiziksel ayrışmanın fazlalığı
B) Sıcaklık ortalamalarının yüksekliği
C) Bitki örtülerinin sık ve gür olması
D) Yağış miktarlarının fazla olması
E) Günlük sıcaklık farkının az olması

2016 - LYS/Coğ-1

3. Bir ülkedeki K ve L şehirlerine her yıl yurt içi ve yurt dışından binlerce insan gelmektedir. K şehrine gelenler, bu şehirde belirli bir süre kalmakta ve şehrin farklı doğal güzelliklerinden yararlanmakta iken L şehrine gelenler, farklı ürünler görmek ve alışveriş yapmak için gelmektedir.

Bu şehirlerin etki alanlarının faklılık göstermesindeki temel unsurlar aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

	K şehri	L şehri
A)	Turizm	Ticaret
B)	Ticaret	Ulaşım
C)	Sanat	Ticaret
D)	İletişim	Sanayi
E)	Ulaşım	Turizm

2015/LYS Coğ-1

4. I. İklim
II. Yeryüzü şekli
III. Turizm
IV. Göç

Yukarıdakilerden hangileri, yerleşmelerin kuruluş alanlarını belirleyen faktörler arasında <u>yer almaz?</u>

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

2014/ LYS Coğ-1

5.

Yukarıdaki harita üzerinde taranarak gösterilen alanlarda değişik ölçütlere göre coğrafi bölgeler belirlemek istenmektedir.

Buna göre oluşturulacak;

I. ekvatoral iklim bölgesi,
II. yağmur ormanları bölgesi,
III. tsunami risk bölgesi,
IV. aktif volkanlar bölgesi

Sınıflandırmalardan hangilerinin, bütün alanlar için geçerli bir bölge sınıflaması olduğu söylenebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

2013 - YGS

6.

Aşağıdaki bölge sınıflamalarından hangisi, yukarıdaki haritada gösterilen alanların tümü için ortak değildir?

A) Liman bölgeleri

B) Ticaret bölgeleri

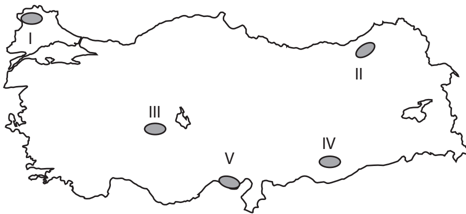
C) Sanayi bölgeleri

D) Nüfus artış hızının yüksek olduğu bölgeler

E) Nüfusun kalabalık olduğu bölgeler

2013 LYS/Coğ-1

7. Türkiye'de köyaltı yerleşim birimlerinden biri olan çiftlikler, yerleşim merkezlerinden uzakta, bir ya da birkaç evle geniş araziye sahip büyük tarımsal işletmelerdir.

Yüzey şekilleriyle iklim koşulları göz önüne alındığında, yukarıdaki haritada numaralanmış yerlerin hangisi, çiftliklerin kurulmasına diğerlerinden daha az elverişlidir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

2006 / ÖSS Ed-Sos

8. Köy ve kasabalardaki konutlarda yapı malzemesi olarak, İç Anadolu Bölgesinin iç kesimlerinde daha çok taş ve toprağın, kuzeyindeki dağlık kesimlerde ise ağacın kullanıldığı görülmektedir.

Bu durum aşağıdakilerden hangisine örnek gösterebilir?

A) Konut büyüklüğünün, yöreden yöreye değiştiğine

B) Konut tipinin, yerleşme birimi büyüklüğüne bağlı olduğuna

C) Doğal çevrenin, insan yaşayışı üzerinde etkili olduğuna

D) Temel gereksinmelerin her yerde birbirine benzediğine

E) Teknolojinin gelişmesiyle doğal çevreye olan bağımlılığın azaldığına

1991 / ÖSS

9. Ekvatoral kuşakta And Dağları, aşağı Amazon bölgesine oranla yerleşmeye daha elverişlidir.

Bu durum, iki bölgenin hangi bakımından farklı olmasının bir sonucudur?

A) Denize yakınlık

B) İklim

C) Ulaşım olanakları

D) Yer yapısı

E) Yeraltı kaynakları

1990 / ÖSS

10. Trabzon'un bir liman kenti olarak, Giresun ve Rize'ye oranla daha çok gelişmiş olması aşağıdakilerden hangisine bağlanabilir?

A) Nüfusunun fazla olmasına

B) Tarımsal üretimin çok fazla olmasına

C) Kıyılarının elverişli olmasına

D) Balıkçılığın çok gelişmiş olmasına

E) İç bölgelere ulaşımın kolay olmasına

1988 / ÖYS

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE: YERLEŞMELER

AKTİF ÖĞRENME

1. yerleşme
2. barınak
3. ılıman - akarsular
4. ilk
5. mağara
6. Sanayi Devrimi
7. ökümen - anökümen
8. iklim
9. Yağış - sıcaklık
10. Ekvatoral
11. kırsal yerleşmeler
12. köyler - köyaltı
13. geçici - sürekli
14. toplu
15. dağınık
16. iç
17. sanayi - hizmetler
18. toprak
19. ahşap
20. İglu
21. Karstik - volkanik
22. yol boyu
23. engebeli

UYGULAMA ALANI

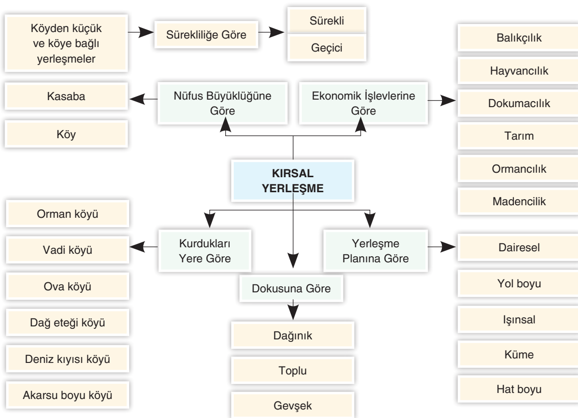
1

Amazon Havzası - III
Batı Avustralya - II
Sibirya Platosu - I
Kuzey Afrika - II
Tibet Platosu - V
Grönland Adası - IV

2

I. Nil - Mısır
II. Mezopotamya - Fırat - Dicle
III. Hint - Ganj
IV. Çin - Sarı Irmak

3

4

A. I. Dağınık yerleşme
II. Yer şekilleri engebelidir
III. Su kaynakları boldur

B. I. Toplu yerleşme
II. Yer şekilleri sadedir
III. Su kaynakları sınırlıdır

5

Dinî Şehir = Mekke
Sanayi Şehri = San Fransisco - Manchester
İdari Şehir = Moskova
Ticaret - Finans Şehri = New York - Rotterdam
Teknoloji Şehri = Tokyo
Tarım Şehri = Konya

6

A = Dağ eteği köyü
B = Ova köyü
C = Kıyı köyü
D = Akarsu boyu köyü

PİSA

1. - Yağış miktarı azdır.
   - Su kaynakları sınırlıdır.
   - Tarım alanları geniştir.
   - Yer şekilleri sadedir.
2. - Yağış miktarı fazladır.
   - Su kaynakları zengindir.
   - Tarım alanları dar ve parçalıdır.
   - Yer şekilleri engebelidir.
3. Toplu dokuya sahip alanlarda yağışın az olmasına bağlı olarak orman örtüsü zayıftır. Bu nedenle bu bölgelerde kerpiç başta olmak üzere taş meskenlerde kullanılır. Ancak dağınık dokuya sahip alanlarda yağış miktarının fazla olması ormanların gür olmasına neden olmuştur. Bu nedenle de mesken inşasında genellikle ahşap malzeme kullanılır.

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. D 2. C 3. B 4. A 5. A 6. B 7. D 8. A
9. C

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. A 2. C 3. E 4. D 5. C 6. B 7. A 8. D
9. B

2. ÜNİTE: TÜRKİYE'DE YERLEŞMELER

AKTİF ÖĞRENME

1. su kaynakları
2. Fırat - Dicle - Göller
3. karstik
4. Dağlık
5. kavşak - liman
6. köy
7. mağaralar
8. Antakya
9. büyükşehir - il
10. maden
11. Malatya - Erzincan
12. idari
13. ticaret
14. İzmir
15. turizm
16. sanayi
17. linyit
18. Doğu Karadeniz
19. ulaşım
20. toplu
21. doğu

UYGULAMA ALANI

1

Yoğun Nüfuslu	Seyrek Nüfuslu
İstanbul	Van
İzmit	Muş
Bursa	Iğdır
Ankara	Konya
İzmir	Elazığ

2

A) Çiftlik yerleşmesi
B) Göl kıyısı yerleşmesi
C) Turizm köyleri
D) Toplu kır yerleşmesi
E) Dağınık kır yerleşmesi
F) Yayla yerleşmesi

3

1. B 2. A 3. F 4. H 5. E 6. C 7. D 8. G

4

ŞEHİR	İdari	Maden	Turizm	Tarım	Sanayi	Ticaret Liman
Batman		✔		✔	✔	
Bodrum			✔			
Konya				✔	✔	
Alanya			✔			
İstanbul			✔		✔	✔
Ankara	✔			✔	✔	
Elazığ				✔		
Trabzon				✔		✔

5

I. D II. B III. C IV. A

6

1. Bayburt
2. Konya
3. Muğla
4. İzmir
5. Trabzon
6. Zonguldak
7. İstanbul
8. Şanlıurfa

PİSA

1. A ile gösterilen Teke Platosu'nda karstik yapıya bağlı olarak yeryüzünde su problemi vardır. Bu duruma bağlı olarak da yerleşmeler seyrekleşmiştir.
2. B ile gösterilen Orta Toroslar, engebeli bir yapıya sahiptir. Engebeli alanlarda ulaşımın ve ekonomik faaliyetlerin sınırlı olması yerleşmelerin seyrek olmasına neden olmuştur.
3. C ile gösterilen Tuz Gölü çevresinde yağış azlığına bağlı olarak su problemi vardır. Su kaynaklarının sınırlı olması yerleşmelerin seyrek olasına neden olmuştur.
4. D ile gösterilen Erzurum-Kars ve Ardahan platolarında iklim karasaldır. Özellikle kış koşullarının çok sert olması yerleşmelerin seyrek olmasına neden olmuştur.

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. C 2. C 3. B 4. C 5. D 6. A 7. C 8. A
9. C

3. ÜNİTE: BÖLGE KAVRAMI VE TÜRLERİ

AKTİF ÖĞRENME

1. bölge
2. şekilsel
3. Beşeri
4. maden - enerji kaynağı
5. Kalkınma
6. orman
7. işlevsel
8. kademeli
9. ülke
10. devletin
11. dağlık
12. düzlük
13. gelişmiş
14. NATO
15. Birleşmiş Milletler
16. karma
17. sınırlarının
18. deprem
19. sanayi
20. seyrek

UYGULAMA ALANI

1

Doğal Özelliklerine Göre Bölgeler: 1, 2, 8, 9

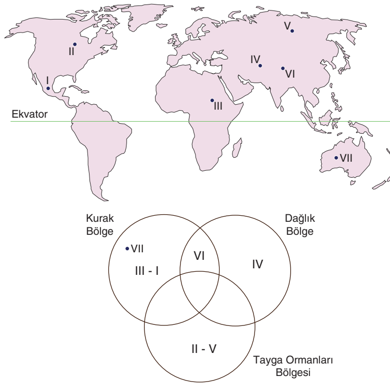
Beşeri Özelliklerine Göre Bölgeler: 10, 11

Ekonomik Özelliklerine Göre Bölgeler: 3, 4, 5, 6, 7, 12

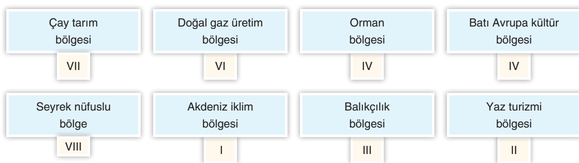
2

I. Tayga Ormanı
II. Tropikal Yağmur Ormanı
III. Maki
IV. Çöl Bitkileri
V. Bozkır
VI. Karışık Orman

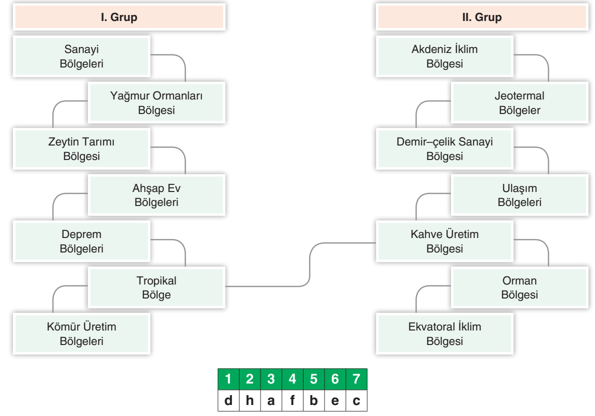
3

4

5

1	2	3	4	5	6	7
d	h	a	f	b	e	c

6

1. Ardahan - Hakkari
2. Trabzon - Antalya - Hakkari
3. Ardahan - Trabzon - Antalya - Hakkari
4. Trabzon - İzmir - Antalya
5. İzmir - Antalya
6. Trabzon - Antalya
7. Ardahan - Sivas - Hakkari
8. İzmir - Antalya

PİSA

1. A ile gösterilen Teke Platosu'nda karstik yapıya bağlı olarak yeryüzünde su problemi vardır. Bu duruma bağlı olarak da yerleşmeler seyrekleşmiştir.
2. B ile gösterilen Orta Toroslar, engebeli bir yapıya sahiptir. Engebeli alanlarda ulaşımın ve ekonomik faaliyetlerin sınırlı olması yerleşmelerin seyrek olmasına neden olmuştur.
3. C ile gösterilen Tuz Gölü çevresinde yağış azlığına bağlı olarak su problemi vardır. Su kaynaklarının sınırlı olması yerleşmelerin seyrek olasına neden olmuştur.
4. D ile gösterilen Erzurum-Kars ve Ardahan platolarında iklim karasaldır. Özellikle kış koşullarının çok sert olması yerleşmelerin seyrek olmasına neden olmuştur.

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. E 2. A 3. C 4. C 5. D 6. B 7. A 8. D

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. E 2. D 3. B 4. C 5. D 6. B 7. A 8. E
9. C

4. ÜNİTE: İNSAN VE ÇEVRE

AKTİF ÖĞRENME

1. doğadan
2. çevre
3. Neolitik
4. tahrip
5. mesken
6. doğal - beşeri
7. Ilıman
8. enerji
9. ulaşım
10. Avrasya
11. Ordu-Giresun
12. doğal çevre
13. fosil
14. orman
15. nüfus - sanayi
16. asit
17. karbondioksit - küresel
18. buzulların - değişmesine
19. kimyasal
20. radyoaktif
21. gürültü
22. ışık
23. orman tahribi
24. fiziksel - psikolojik
25. müdahale

UYGULAMA ALANI

1

A. I. Balıkçılık
II. Taşımacılık

B. I. Hayvancılık
II. Yaylacılık

C. I. Sulama
II. Turizm

D. I. Tarım
II. Ulaşım

E. I. İçme suyu
II. Enerji

2

- Ekosistem zarar görür.
- Canlı türleri azalır.
- Erozyon artar.

3

1. Atmosfer - Hidrosfer - Biyosfer
2. Hidrosfer - Biyosfer
3. Hidrosfer
4. Hidrosfer - Biyosfer
5. Litosfer - Biyosfer
6. Atmosfer - Biyosfer - Hidrosfer

4

Önlem: 1, 5, 7, 8
Tahribat: 2, 3, 4, 6

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. E 2. C 3. A 4. C 5. A 6. B 7. A 8. B
9. D 10. E

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. B 2. D 3. C 4. A 5. A 6. C 7. D 8. D
9. B

ACEMİ TESTİ – 1

1. D 2. C 3. C 4. B 5. E 6. C 7. E 8. B
9. D 10. B 11. C

ACEMİ TESTİ – 2

1. E 2. B 3. B 4. D 5. C 6. D 7. A 8. B
9. B 10. C

AMOTÖR TESTİ – 1

1. A 2. E 3. C 4. A 5. B 6. D 7. D 8. B
9. B

AMOTÖR TESTİ – 2

1. E 2. C 3. D 4. C 5. E 6. C 7. B 8. D
9. E 10. B 11. D

UZMAN TESTİ – 1

1. B 2. A 3. E 4. E 5. D 6. E 7. A 8. C
9. D 10. D

UZMAN TESTİ – 2

1. A 2. A 3. B 4. A 5. C 6. D 7. D 8. E
9. B 10. C

UZMAN TESTİ – 3

1. B 2. C 3. E 4. D 5. E 6. A 7. B 8. A
9. C 10. D 11. C

ŞAMPİYON TESTİ – 1

1. A 2. D 3. E 4. A 5. B 6. C 7. E 8. C

ŞAMPİYON TESTİ – 2

1. A 2. A 3. C 4. A 5. B 6. C 7. B 8. E

Çıkmış Sorular

1. B 2. B 3. A 4. E 5. A 6. D 7. B 8. C
9. B 10. E

CAP

K A R A D E N İ Z
A K D E N İ Z
E G E D E N İ Z İ
MARMARA DENİZİ
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
G Ü R C İ S T A N
ERMENİSTAN
İ R A N
I R A K
S U R İ Y E
ERGENE BÖLÜMÜ
YILDIZ BÖLÜMÜ
ÇATALCA-KOCAELİ BÖLÜMÜ
GÜNEY MARMARA BÖLÜMÜ
E G E B Ö L Ü M Ü
İÇ BATI ANADOLU BÖLÜMÜ
ANTALYA BÖLÜMÜ
B A T I T O R O S L A R
O R T A T O R O S L A R
ADANA BÖLÜMÜ
KONYA BÖLÜMÜ
YUKARI SAKARYA BÖLÜMÜ
O R T A K I Z I L I R M A K B Ö L Ü M Ü
YUKARI KIZILIRMAK BÖLÜMÜ
BATI KARADENİZ BÖLÜMÜ
O R T A K A R A D E N İ Z B Ö L Ü M Ü
D O Ğ U K A R A D E N İ Z B Ö L Ü M Ü
ERZURUM - KARS BÖLÜMÜ
Y U K A R I F I R A T B Ö L Ü M Ü
YUKARI MURAT - VAN BÖLÜMÜ
HAKKÂRİ BÖLÜMÜ
G Ü N E Y D O Ğ U T O R O S L A R
O R T A F I R A T B Ö L Ü M Ü
D İ C L E B Ö L Ü M Ü
K ü r e D a ğ l a r ı
DOĞU KARADENİZ DAĞLARI
EDİRNE
KIRKLARELİ
TEKİRDAĞ
İSTANBUL
YALOVA
İZMİT(ADAPAZARI)
SAKARYA
DÜZCE
BURSA
BİLECİK
ÇANAKKALE
BALIKESİR
MANİSA
İZMİR
AYDIN
MUĞLA
DENİZLİ
UŞAK
KÜTAHYA
AFYONKARAHİSAR
ESKİŞEHİR
BOLU
ZONGULDAK
BARTIN
KARABÜK
KASTAMONU
SİNOP
SAMSUN
AMASYA
ÇORUM
ÇANKIRI
ANKARA
KIRIKKALE
YOZGAT
KIRŞEHİR
NEVŞEHİR
KAYSERİ
AKSARAY
NİĞDE
KONYA
KARAMAN
ISPARTA
BURDUR
ANTALYA
MERSİN
ADANA
OSMANİYE
KAHRAMANMARAŞ
ANTAKYA
KİLİS
GAZİANTEP
ŞANLIURFA
ADIYAMAN
MALATYA
ELAZIĞ
TUNCELİ
BİNGÖL
DİYARBAKIR
BATMAN
MARDİN
SİİRT
ŞIRNAK
HAKKÂRİ
BİTLİS
MUŞ
VAN
AĞRI
IĞDIR
KARS
ARDAHAN
ARTVİN
ERZURUM
ERZİNCAN
BAYBURT
GÜMÜŞHANE
TRABZON
RİZE
GİRESUN
ORDU
TOKAT
SİVAS
Van Gölü
Tuz Gölü
Erciyes dağı
Ağrı Dağı
0 100 200 1000 1500 1500
Yükselti basamakları (m)

TÜRKİYE'NİN SİYASİ HARİTASI
K A R A D E N İ Z
A K D E N İ Z
E G E D E N İ Z İ
MARMARA DENİZİ
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
AZER.
ERMENİSTAN
NAHC.
İRAN
IRAK
SURİYE
LÜB.
KKTC
GKRY
Edirne
Kırıkkale
Tekirdağ
İstanbul
Kocaeli
Yalova
Sakarya
Düzce
Bolu
Zonguldak
Bartın
Karabük
Kastamonu
Sinop
Samsun
Çankırı
Çorum
Amasya
Tokat
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Iğdır
Ağrı
Erzurum
Bayburt
Gümüşhane
Erzincan
Sivas
Yozgat
Kırıkkale
Kırşehir
ANKARA
Çanakkale
Balıkesir
Bursa
Bilecik
Eskişehir
Kütahya
Manisa
İzmir
Uşak
Afyonkarahisar
Aydın
Denizli
Muğla
Isparta
Burdur
Antalya
Konya
Karaman
Aksaray
Nevşehir
Niğde
Kayseri
Mersin
Adana
Osmaniye
Hatay
Kahramanmaraş
Gaziantep
Kilis
Adıyaman
Malatya
Şanlıurfa
Tunceli
Elazığ
Bingöl
Muş
Bitlis
Van
Diyarbakır
Batman
Siirt
Şırnak
Mardin
Hakkari
http://www.e-cografya.com/
Mehmet ZOR © 2011
0 40 80 120 160 200 km